



T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

ANA BİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SÖZ SANATLARI ÖĞRETİMİNDE
ŞARKILARIN KULLANILMASI VE
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

EMRE ÖZTÜRK

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Antalya, 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SÖZ SANATLARI ÖĞRETİMİNDE ŞARKILARIN
KULLANILMASI VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre ÖZTÜRK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Emre ÖZTÜRK' ün bu çalışması 21.06.2022 tarihinde jürimiz tarafından
Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans
Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan: Doç. Dr. Vesile ALBAYRAK
(Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Ereğli Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT
(Akdeniz Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı)

Üye: (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR
(Akdeniz Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI:

Söz Sanatları Öğretiminde Şarkıların Kullanılması ve Öğrenci Görüşleri

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri
tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli
ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Güçlü ŞEKERCİOĞLU
Enstitü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Mayıs, 2022

Emre ÖZTÜRK

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin başlangıcından itibaren her aşamasında desteğini gördüğüm, bilgisi ve tecrübesinin yanında samimiyeti, güler yüzlülüğü, mütevazı ve özgürlükçü kişiliği ile bana yol gösteren değerli hocam, danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR' a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Yüksek lisans derslerine girmekten oldukça keyif aldığım, onlardan çok şey öğrendiğim saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN, Doç. Dr. Alper SİNAN ve Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT başta olmak üzere; tüm öğrenim yaşantım boyunca üzerimde emeği olan, öğretmenliğin ne demek olduğunu onlardan gördüğüm bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Yıllarca aynı öğretmenler odasını paylaştığım arkadaşlarım Lütfi KOCAZORBAZ, Meryem YELDA ERDOLU, Emrah ÖZGÜL ve Turgut BALCI' ya uzman görüşleri ve destekleri için teşekkür ederim.

Bu çalışmaya gönüllü olarak yardımcı olmuş okul idarecilerine, öğretmen arkadaşlarıma ve öğrencilerime teşekkür ederim.

Hayali; bir gün çocuklarının akademik kariyer yapması olan annem Şükran ÖZTÜRK' e, maddi manevi her zaman yanımda olan babam Ertan ÖZTÜRK ve ablam Banu ÖZTÜRK YILDIZ' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte beni hep koşulsuz desteklemiş, cesaretlendirmiş, hayat arkadaşım, sevgili eşim Zeynep YILDIZ ÖZTÜRK' e ve doğumuyla hayatıma anlam katan minik kızım Ayşe Zemre ÖZTÜRK' e her şey için teşekkür ederim.

Mayıs, 2022

Emre ÖZTÜRK

ÖZET

Söz Sanatları Öğretiminde Şarkıların Kullanılması ve Öğrenci Görüşleri

ÖZTÜRK, Emre

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR

2022, ix + 143 sayfa

Bu çalışmada Türkçe dersi söz sanatları konusunun öğretiminde öğretim materyali olarak şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarısına ve başarılarının kalıcılığına etkisi araştırılmış, söz sanatları konusu öğretim programından farklı olarak dinleme becerisi ile ilişkilendirilmiş, disiplinlerarası yaklaşımla ele alınmıştır. Örneklemi Antalya ili, Manavgat ilçesine bağlı bir ortaokulda okumakta olan 10 yedinci sınıf öğrencisinin oluşturduğu çalışma; açımlayıcı sıralı desende tasarlanmış bir karma yöntem araştırmasıdır. Araştırmanın nicel boyutunda tek gruplu ön test – son test deseni uygulanmış, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen söz sanatları başarı testi ile toplanmıştır. 33 soruluk başarı testi; ön test, son test ve kalıcılık testi olarak kullanılmıştır. Nitel boyutta ise durum analizi yapılmış, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtasıyla çalışma grubundaki öğrencilerle görüşmeler sağlanmıştır. Nicel verilerin çözümlenmesinde SPSS v22 programından yararlanılmış, parametrik olmayan testlerden wilcoxon sıralı işaretler ve mann-whitney u testleri kullanılmış; nitel veriler için içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre şarkılarla yapılan söz sanatları öğretiminin öğrencilerin başarısına ve başarılarının kalıcılığına olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Başarı ve kalıcılık cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı Türkçe dersini ve sayısal dersleri şarkılarla öğrenmek istemekte; şarkılarla yapılan dersleri güzel, öğretici, eğlenceli ve akılda kalıcı bulmaktadır. Anlatım bozukluğu, öğrencilerin şarkılarla öğrenmek istedikleri öncelikli konu olmuştur. Öğrenciler en kolay benzetme sanatını anladıklarını, en çok kişileştirmede zorlandıklarını düşünmektedir.

Anahtar kelimeler: *Söz sanatları, söz sanatları öğretimi, şarkılar, dinleme becerisi*

ABSTRACT

The Use of Songs in Teaching Figures of Speech and Students' Views

Turkish and Social Sciences Education Department, Turkish Education

Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR

2022, ix + 143 pages

In this study, the effect of using songs as a teaching material in the teaching of the Turkish lesson on the subject of figures of speech on the success of the students and the permanence of their success was investigated, the subject of figures of speech was associated with the listening skill, unlike the curriculum, and discussed with an interdisciplinary approach. The study, whose sample consisted of 10 seventh grade students studying in a secondary school in Antalya province, Manavgat district; is a mixed method research designed in an exploratory sequential design. In the quantitative dimension of the research, a single-group pretest-posttest design was applied, and the data were collected via the figures of speech achievement test developed by the researcher. 33-question achievement test; used as pretest, posttest and retention test. In the qualitative dimension, situation analysis was made and interviews were made with the students in the study group via the semi-structured interview form developed by the researcher. SPSS v22 program was used in the analysis of quantitative data, non-parametric tests such as Wilcoxon sequential signs and Mann-Whitney U tests were used; content analysis was performed for qualitative data. According to the results of the research, it has been determined that the teaching of figures of speech with songs has a positive effect on the success of the students and the permanence of their success. Success and permanence do not vary significantly by gender. Most of the students want to learn Turkish lessons and numerical lessons with songs; finds the lessons taught with songs nice, instructive, entertaining and memorable. Ambiguity was the primary subject that students wanted to learn through songs. Students think that they understand simile the easiest, and that they have the most difficulty in personification.

Key words: Figures of speech, Teaching figures of speech, Songs, Listening skills

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.2.1. Problem Cümlesi.....	4
1.2.2. Alt Problemler.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dinleme	7
2.1.1. Dinlemenin Tanımı ve Önemi	7
2.1.2. Öğrenmede Dinlemenin Yeri	9
2.1.3. Dinleme Türleri.....	10
2.1.3.1. Katılımlı Dinleme	12
2.1.3.2. Katılımsız Dinleme	12
2.1.3.3. Empati Kurarak Dinleme	13
2.1.3.4. Yaratıcı Dinleme.....	13
2.1.3.5. Eleştirel Dinleme	14

2.1.3.6. Not Alarak Dinleme.....	14
2.1.3.7. Grup Halinde Dinleme.....	15
2.1.3.8. Seçici Dinleme.....	15
2.1.3.9. Estetik Dinleme.....	16
2.1.4. Dinleme Eğitiminde Süreçler.....	16
2.1.4.1. Dinleme Öncesi.....	16
2.1.4.2. Dinleme Sırası.....	18
2.1.4.3. Dinleme Sonrası.....	19
2.2. Söz Sanatları.....	20
2.2.1. Söz Sanatlarının Tanımı ve Önemi.....	20
2.2.1.1. Benzetme (Teşbih).....	22
2.2.1.2. Kişileştirme (Teşhis).....	26
2.2.1.3. Konuşturma (İntak).....	27
2.2.1.4. Abartma (Mübalaga).....	28
2.2.1.5. Karşıtlık (Tezat).....	30
2.2.2. Türkçe Dersi Öğretim Programında Söz Sanatlarının Yeri.....	31
2.2.3. Söz Sanatları Öğretimi.....	32
2.3. Müzik.....	35
2.3.1. Müziğin Tanımı ve İnsan Yaşamındaki Yeri.....	35
2.3.2. Müziğin İşlevleri.....	37
2.3.2.1. Müziğin Bireysel İşlevleri.....	37
2.3.2.2. Müziğin Toplumsal İşlevleri.....	39
2.3.2.3. Müziğin Kültürel İşlevleri.....	40
2.3.2.4. Müziğin Ekonomik İşlevleri.....	41
2.3.2.5. Müziğin Eğitimsel İşlevleri.....	41
2.3.3. Müziğin ve Şarkıların Çocuk Üzerindeki Etkileri.....	43
2.3.4. Şarkıların Öğretim Materyali Olarak Kullanılması.....	44
2.4. İlgili Araştırmalar.....	47
2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	47
2.4.1.1 Söz Sanatları Öğretimi Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	47
2.4.1.2 Müzikle Öğretim Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	50
2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	56

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	59
3.2. Çalışma Grubu.....	60
3.3. Veri Toplama Araçları.....	60
3.3.1. Söz Sanatları Başarı Testi	61
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	64
3.4. Veri Toplama Süreci.....	64
3.5. Verilerin Analizi	65

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	68
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	69
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	69

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	78
5.2. Öneriler.....	82
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	95
EK-1 Etik Kurul Onayı	95
EK-2 İzin Belgeleri	96
EK-3 Söz Sanatları Başarı Testi.....	99
EK-4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	102
EK-5 Ders Planı, Etkinlikler, Örnek Etkinlikler ve Cevap Anahtarları.....	103
EK-6 Çalışmadan Fotoğraflar	139
ÖZGEÇMİŞ.....	141
İNTİHAL RAPORU	142
BİLDİRİM	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Dinleme Türlerinin Sınıflara Göre Dağılımı.....	11
Tablo 2.2. Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler.....	17
Tablo 2.3. Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler.....	19
Tablo 2.4. Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler.....	20
Tablo 2.5. TDÖP Söz Sanatları Kazanım ve Açıklamaları.....	33
Tablo 2.6. Son 10 Yılın 8. Sınıf Merkezi Sınavlarında Söz Sanatları	31
Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Cinsiyet Dağılımı	60
Tablo 3.2. Güçlük İndeksinin Yorumlanması	62
Tablo 3.3. Madde Ayırt Edicilik İndeksinin Yorumlanması	62
Tablo 3.4. Başarı Testi Pilot Uygulamasına Dair Madde Analizi Sonuçları	63
Tablo 4.1. Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Tanılayıcı İstatistikleri	67
Tablo 4.2. Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Sonuçları	67
Tablo 4.3. Ön Test - Son Test Puan Ort. Farklılaşmasını Göz. WİST Sonuçları.....	68
Tablo 4.4. Son Test - Kalıcılık Testi Ort. Farklılaşmasını Göz. WİST Sonuçları	68
Tablo 4.5. Testlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasını Göz. MWUT Sonuçları.....	69
Tablo 4.6. Öğrencilerin Birinci Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri	69
Tablo 4.7. Öğrencilerin İkinci Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri	70
Tablo 4.8. Öğrencilerin Üçüncü Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri	72
Tablo 4.9. Öğrencilerin Dördüncü Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri	73
Tablo 4.10. Öğrencilerin Beşinci Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri	74
Tablo 4.11. Öğrencilerin Altıncı Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri	75
Tablo 4.12. Öğrencilerin Yedinci Görüşme Sorusuna Ait Görüşleri.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Benzetme Öğeleri.....	22
Şekil 2.2. Öğesayısı Bakımından Benzetme Türlerinin Karşılaştırılması.....	25
Şekil 2.3. Kişileştirme – Konuşturma İlişkisi	27
Şekil 2.4. Müziğin İşlevleri	37
Şekil 2.5. Şarkı ile Yapılan Dersin Etki Döngüsü.....	46



KISALTMALAR LİSTESİ

F: Frekans

Gös: Gösteren

İHO: İmam Hatip Ortaokulu

İOKBS: İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı

LGS: Liselere Geçiş Sistemi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MWUT: Mann-Whitney U Testi

Ort: Ortalama

p: Güçlük

r: Ayırt Edicilik

SBS: Seviye Belirleme Sınavları

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

SSBT: Söz Sanatları Başarı Testi

TAP: Test Analysis Program

TDK: Türk Dil Kurumu

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

TEOG: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş

Vb: Ve benzeri

Vd: Ve diğerleri

WİST: Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

X: Ortalama

YYGF: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, problemleri, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları açıklanmış; konu ile ilgili tanımlanması gereken kimi temel kavramlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır (MEB, 2019: 3).

Ana dili öğretimi, öğretim programında belirtilen niteliklere sahip bireyler yetiştirmede büyük öneme sahiptir. Bireylerin doğru, açık ve etkili bir iletişim gerçekleştirmesi, düşünce güçlerini geliştirmesi, yetkinleştirmesi ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunmaları ana dilli öğretime bağlıdır (Sever, 2015: 5). Ana dili öğretiminin verildiği Türkçe dersi; dinleme, konuşma, okuma ve yazma dil becerilerinin kazandırılmasını ve geliştirilmesini esas almaktadır.

Dört temel dil becerisinden biri olan dinleme becerisi, bu beceriler arasında ilk kazanılanı ve diğerlerine temel teşkil edenidir. İnsanın henüz anne karnında başlayan dinleme serüveni yaşamı boyunca kesintisiz devam eder. Dinleme yalnız iletişim kurmak için bir araç değil; zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerin geliştirilmesi bakımından da mühim bir alandır (Güneş, 2021: 80). Dinleme, bireylerin birbirlerini doğru bir şekilde anlamasında adeta bir anahtar görevi üstlenmektedir. Bireylerin dinlemeyi bir beceri olarak geliştirilmesi gereklidir. Kullanılmayan tüm beceriler bir müddet sonra körelmeye başlamaktadır. (Cihangir Çankaya, 2015: 14-15). Bu açıdan dinleme becerisine bakıldığında; doğuştan kazanılan dinleme yetisinin

geliştirilmesini pek mümkün veya gerekli görmeyenlerin, ayrıca bu becerinin ölçülmesinin oldukça zor olacağını düşünenlerin, bu becerinin adeta “ihmal edilmiş beceri” olarak adlandırılmasına sebep oldukları aşîkardır. Bu bağlamda dinleme becerisinin değişik şekillerde ele alınması önemli bir noktadır. Eğitimindeki çeşitli sebeplerden kaynaklanan hataları azaltarak öğrencileri dinleme becerisini daha etkin ve doğru kullanan kişiler durumuna getirmek gereklidir. Bu durum Türkçe öğretili açısından öncelikli olarak ele alınması gereken bir husustur (Doğan, 2019: 34-35).

Dil öğrenimi doğrusal bir faaliyet olmadığından dört temel dil becerisinin kazandırılmasında tek bir öğrenme öğretilme yaklaşımı benimsenmemeli, farklı öğretilme yöntem ve teknikleri bir arada ve dengeli şekilde kullanılmalıdır. Öğrenme öğretilme süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları (hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanılan öğretilme yaklaşımları ve öğrenme etkinlikleri öğrencilerin önceki öğrenmelerini geliştirmeli, yanlış öğrenmeleri düzeltmeli, ilgilerini çekmeli, sınıf içinde ve dışında anlamlı uygulamalar yapmaları için teşvik etmelidir (MEB, 2019: 8).

Müziğin ve şarkıların bir öğretilme materyali olarak kullanılmasının son senelerde fazlaştığı görülmektedir. XX. Yüzyılda J. M. Coetzee’in Utanç adlı romanında üniversite hocasının dili, şarkılar üzerinden öğretilme çalışması da bizlere eğitime bu alanda farklı bir bakış kazandırmıştır diye düşündürmektedir (Coetzee, 2001: 12). 2006 yılından itibaren uygulanmaya başlayan yapılandırmacı yaklaşıma göre tasarlanmış, öğrenci merkezli, etkinlik temelli, disiplinlerarası ilişkilerin önemsendiğı yenilenmiş Türkçe Öğretilme Programlarının ve gelişen teknolojinin bunda önemli etken olduğu söylenebilmektedir. Günümüzde çoğu okulda akıllı tahta bulunmakta ve öğretmenler tarafından kullanılabilir. Türkçe ders kitaplarındaki dinleme/izleme metinleri akıllı tahta vasıtası ile öğrencilere dinletilmekte/izletilmektedir. Akıllı tahta bulunmayan okullarda ise bilgisayar ve projeksiyonlardan faydalanılmaktadır. Ders kitaplarındaki dinleme metinleri sadece okuma parçalarından oluşmamaktadır. Bazıları şarkılardan, türkülerden veya şiirlerden meydana gelebilmektedir. Şiirin de bir musikisi olduğu unutulmamalıdır.

Türkçe ile müziğin birbirinden etkilenmesi, birbiriyle bir bütün olması çok basit ve doğaldır. Türk edebiyatının şiir, mani, ninni, tekermele, türkü, şarkı gibi türler bakımından zenginliğı ve çeşitliliğı bu konuya bir kanıt olarak sunulabilmektedir. “Türk’ ün şiirine, manisine, türküsüne giderseniz duygunun en incisini, söyleyişin en yücesini, en içten anlatımla

size tattırdığını görürsünüz. Hem de yavaştan, belli etmeden, kolayca...” (Aksan, 2019: 10). Müzik, malzemesi sesler olan, seslerle ifade edilen bir sanattır; sesleri düzenleyen, birleştiren ve bir anlatım sanatına dönüştüren ise insandır. Müzik, insana duygu ve düşüncelerini seslerle anlatma imkanı sağlayan bir dildir. (Say, 2019: 19). İnsanın en baskın, en temel özelliği kendi yaşam etkinliğinin farkında ve bilincinde olmasıdır. Müzik işte ana kaynağını ve itici kuvvetini bu farkındalıkta bulur (Uçan, 1996: 9).

İnsanlar duygu ve düşüncelerini daha etkili anlatmak, dili sıradanlıktan kurtarıp ona estetik bir boyut kazandırmak için gerek günlük hayattaki konuşmalarında gerekse edebiyat ürünlerinde sık sık söz sanatlarından faydalanmaktadır. Her ne kadar söz sanatları, edebiyatla hatta daha çok şiirle özdeşleşmişse de hayatın pek çok alanında karşımıza çıkmakta fakat çoğu zaman bunun farkına varılmamaktadır.

Yazılı ve görsel-işitsel basında yer alan reklam metinlerinde (Hülür, 2020; Dalyan, 2010; Çınar ve Karahan, 2009), atasözleri ve deyimlerde (Erdem, 2010; Sağlam, 2001), bilmecelerde (Yangil ve Kerimoğlu, 2014), karikatürlerde (Çifci ve Kaplan, 2020), nükteli sözlerde (Gönel, 2011) ve Kur'an-ı Kerim'de (Karakaya, 2019; Yıldırım, 2010) de pek çok söz sanatı karşımıza çıkmaktadır.

Bunlara ek olarak Türkçe sözlü şarkılarda da söz sanatlarına sıklıkla rastlanabilmektedir. Yalnız şiir dilinde değil, günlük konuşmalarda, atasözleri ve deyimler gibi sözcük gruplarında da dinleyici üzerindeki etkiyi artırmak amacıyla söz sanatlarından yararlanılmaktadır (Aksan, 2003: 15).

Türkçe öğretiminde öğrenme, olabildiğince çocukların gerçek yaşamlarına ve günlük hayatta karşılaştıkları durumlara, meraklarına, becerilerine, bilgi ve deneyimlerine yönelik olmalıdır. Dil çok yönlü ele alınmalı ve kullanılmalıdır. Bu bağlamda dilin farklı algılama şekillerinden yararlanılmalıdır. Türkçe programında yer alan konular mümkün olduğunca keşfedici, eyleme dönük, görsel-işitsel araçlardan yararlanarak üretken öğrenme yoluyla kazandırılmalıdır. Türkçe dersi çocukların yaratıcı becerilerinin yanında estetik ve duygusal becerilerini de geliştirmeye çalışmalıdır. (Yıldız, 2003: 83).

Bu araştırmada, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan söz sanatları kazanımları kapsamında, öğrencilerin söz sanatları konusunu kavramalarında öğretim materyali olarak şarkıların kullanılmasının yararlılığı ve yöntemin öğrenciler üzerindeki etkileri irdelenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada geleneksel öğretim yöntemlerinin dışına çıkılarak söz sanatları öğretiminde içerik olarak zengin, gerekli ölçütlere ve öğrenci seviyesine uygun Türkçe sözlü şarkılardan yararlanılacaktır. Söz sanatları öğretimi dinleme becerisi ile ilişkilendirilecek, disiplinlerarası yaklaşımla ele alınacaktır. Öğrencilerin dinleme becerilerini de geliştirerek söz sanatları konusunu içselleştirebilmesi, günlük hayatla bağlantı kurabilmesi, estetik ve sanatsal değerleri fark etmesi, kalıcı ve etkili öğrenme yaşantıları deneyimleyebilmesi amaçlanmaktadır.

1.2.1. Problem Cümlesi

Söz sanatları öğretiminde şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarısına ve başarılarının kalıcılığına anlamlı bir etkisi var mıdır?

1.2.2. Alt Problemler

- 1) Çalışma grubu öğrencilerinin ön test, son test puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2) Çalışma grubu öğrencilerinin son test ve kalıcılık testi puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3) Çalışma grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 4) Çalışma grubu öğrencilerinin sürece ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğrencilerin öğrenme öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmalı ve öğrenciler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaları konusunda teşvik edilmelidir. Öğrencilerin öğrendiklerini içinde yaşadıkları sosyokültürel ve çevresel durumlarla ilişkilendirmelerine imkân sağlayan, aktif olarak katılabileceği etkinlik ve çalışmalara yer verilmelidir. Bu tarz etkinlik ve çalışmalar öğrenmeyi daha anlamlı ve kalıcı kılmakla birlikte öğrencilerin öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağlayacaktır (MEB, 2019: 8).

Türkçe dersi öğretim programında öğrenciyi merkeze alan yapılandırmacı yaklaşım benimsenmesine karşın öğretmenlerin büyük bir kısmının hala öğretmen merkezli geleneksel yöntemleri devam ettirdikleri görülmektedir (Çer, 2017). Kaplan (2010), Emiroğlu (2012), Aslan, D., Güldenoğlu ve Altuntaş (2018), Odabaşı, Savaş ve Nuhoğlu (2018) gibi araştırmacılar yaptıkları araştırmalarda söz sanatları konusunun önemine değinerek söz sanatları öğrenim ve öğretiminin zorluğuna vurgu yapmışlar, Türkçe ders kitaplarının bu konudaki yetersizliklerine değinmişlerdir.

Türkçe ders kitaplarındaki söz sanatı etkinlikleri daha çok “metinden bulma, eşleştirme” gibi okuma/anlama alanına yöneliktir. Yazma etkinlikleri az olmakla beraber konuşma ve dinleme/izleme becerisine yönelik hiçbir etkinliğe yer verilmemektedir. Kitaplardaki örnekler daha çok şiir, bazen ise düz yazı metinlerden alınmaktadır. Ders kitaplarındaki etkinliklerin yetersizliğine öğretmenlerin genelde düz anlatım, soru cevap gibi geleneksel yöntemlerle konuyu işlemesi de eklenince söz sanatları sıkıcı, ezbere dayanan ve çabuk unutilan bir konu haline gelmektedir. “Araç gereç kullanımı, günümüzdeki teknolojik gelişmeler sayesinde ortaya çıkmış ve çocukların bilgi edinim sürecinin desteklenmesini amaçlamaktadır. Araç gereç kullanımı, günlük çalışmalar için motivasyon sağlamak ve olayların daha yoğun olarak işlenmesini ve anlaşılmasını desteklemektedir.” (Yıldız, 2003: 88).

Türkiye’ de söz sanatları öğretimi ya da şarkılarla öğretim üzerine yöntem çalışması olarak nitelendirilebilecek çalışmalar mevcuttur. Fakat söz sanatları öğretiminde öğretim materyali olarak şarkıların kullanıldığı bir araştırma mevcut değildir. Ana dili eğitiminde disiplinlerarası çalışmaların eksikliği de göze çarpmaktadır (Onan, 2019). Bu araştırmanın literatüre bu noktada katkı sağlayabileceği sanılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

- 1) Uygulamalar için ayrılan sürenin yeterli olduğu
- 2) Öğrencilerin veri toplama araçlarına tarafsız ve içten cevap verdikleri
- 3) Çalışma için seçilen örneklemin evreni temsil edecek yeterlilikte olduğu
- 4) Söz sanatı öğretiminde kullanılan şarkıların seçiminin, araştırmacı tarafından oluşturulan etkinliklerin ve veri toplama araçlarının kapsam geçerliği bakımından uzman görüşlerince yeterli olduğu ve gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 1) 2019 TDÖP kapsamında yer verilen beş söz sanatıyla (benzetme, kişileştirme, konuşturma, abartma ve karşıtlık)
- 2) Antalya ili, Manavgat ilçesinde bulunan MEB' e bağlı Yavuz Sultan Selim İHO 7. Sınıf öğrencileriyle
- 3) Araştırmacının belirleyeceği ders saatleriyle
- 4) Araştırma kapsamında seçilecek şarkı ve şarkı sözleriyle
- 5) Veri toplama araç ve yöntemleri olarak kullanılacak başarı testi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilecek verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: “Toplumdaki kültürlenme sürecinin bir parçasıdır.” (Demirel vd., 2020).

Öğretim: “Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme, öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işidir.” (Güncel TDK Sözlük).

Öğretim Materyali: “Etkili öğrenmeler gerçekleştirmek ya da öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla kullanılan araç ve gereçlerdir.” (Yanpar Ş. ve Yıldırım, 2001).

Öğretim Yöntemi: “Önceden belirlenmiş bir konunun öğrenilmesi süreçlerinin tümünün uygulanmasına yönelik yol haritasıdır.” (Yalçın, 2018)

Dinleme: “İşittiğimizi anlamak, saklamak ya da anlamak amacıyla dikkat harcamaktır.” (Sever, 2015).

Söz Sanatları: “Söz sanatları, yazınsal metinlerin anlam zenginliğine bürünmesine, şaire yeni olanaklar tanınmasına, anlatım ve biçimde zenginliğe, etkili ve vurucu anlatımlara, estetik ve özgünlüğüne kaynak oluşturan en önemli yapısal/biçimsel tekniklerdir.” (Aktaş, 2002).

Müzik: Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki” (Güncel TDK Sözlük).

Şarkı: “Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi.” (Güncel TDK Sözlük).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dinleme

2.1.1 Dinlemenin Tanımı ve Önemi

İlk kazanılan ve en fazla kullanılan (Rankin, 1926) dil becerisi olan dinleme üzerine alan yazında pek çok farklı tanımlama yapılmıştır:

Türkçe sözlükte dinleme “işitmek için kulak vermek; birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak” şeklinde nitelendirilmiştir (TDK Güncel Sözlük). Göğüş’ e göre (1978: 228) “İşitmekten ayrı ruhsal bir olaydır, işittiğini anlamak amacıyla dikkat harcamak ve bir sonuç çıkarmak için konuşmayı izlemektir.” Güleriyüz’ e göre (1997: 18) “Bireyin sesli olarak dışarıdan gelen uyarıcıları işitme organı aracılığıyla alarak zihinsel işlemlere tabi tutma süreci olup anlamayla ilgili zihinsel işlemlere bir bölüm girdi sağlama işlemidir.” Pala’ ya göre (2003: 118) “Duyulanları algılamak için özen gösterme ve duyulanların zihinde bir mana kazanmasıdır.” Demirel ve Şahinel’ e göre (2006: 72) “Konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir.” Aytan’ a göre (2011: 9) “Sadece sesleri doğru işitmekten ibaret değildir, işitilenleri anlamak için gerçekleştirilen zihinsel faaliyetlerin bütünüdür; yani işitilen bilgileri seçme, düzenleme, ön bilgilerle aktarılanları bütünleştirme ve onları zihinde yapılandırmadır. Bir başka söylemle dinleme, anlamayı gerçekleştiren bilgi ve beceriler bütünüdür.” Epçaçan’ a göre (2013: 335) “Kişiler arasında iletişimin vazgeçilmez bir unsuru, anlatıcıdan gelen mesajları anlama ve yorumlama çabası; işitmeyi içine alan kapsamlı, karmaşık bir süreç; amaçlı bir davranış ve insanın seçme özgürlüğünün de bir yansıması olarak insan beyninin bilişsel süreçlerini gerektiren zihinsel bir etkinliktir.” Kurudayıoğlu ve Öрге Yaşar’ a göre (2014: 3) “Herhangi bir konuda konuşan ya da bir metni sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı doğru ve eksiksiz olarak anlayabilme becerisidir.” Ateş ve Ercan’ a göre (2015: 108) “İletişim sırasındaki konuşmayı duyma, algılama ve anlamlandırma süreçlerini içine alan psikomotor bir beceridir.” Güneş’ e göre (2021: 79) “Ses, müzik, gürültü, konuşma gibi sesli uyarıcıları işitmek, anlamak ve zihinde yapılandırmak için kulak ve beynimizde yürütülen karmaşık bir süreçtir.”

Kurt' a göre (2020: 42) “Fizyolojik, duygusal, davranışsal, bilişsel ve üst bilişsel süreçleri barındıran dil becerisidir.”

Dinlemenin fiziksel ve zihinsel boyutu olan karmaşık bir süreç olmasından ötürü oldukça çeşitli tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Yine de bu farklı tanımlamaların temelinde anlama unsurunun yer aldığı, dinlemenin zihinde gerçekleşen bilinçli bir eylem olduğu görülmektedir. “Dinleme işitmeden farklıdır. İşitme istek dışı da olabilir ancak dinleme amaçlı bir davranıştır. İşitme dinleme sürecinin bir ögesidir. Dinleme alınan uyarıdan anlam kurmayı gerektirir.” (Akyol, 2020: 2). Anlama, konuşma ve yazma diğer bir ifadeyle anlatma becerilerinin ne demek istediğini, neye işaret ettiğini algılamaktır. Okuma ve dinleme etkinliklerinin ise öncelikli amacıdır (Göğüş, 1978: 71).

Dinleme/izleme, iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biri olup verilen iletiyi doğru bir şekilde anlama, yorumlama ve değerlendirme becerisidir. Görsel ve işitsel araçların hayatın her alanında giderek yaygınlaşması ve bu araçların eğitimde kullanılması etkili bir dinleme/izleme eğitimi gerektirmektedir. Bu becerinin geliştirilmesiyle, öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirmesi beklenmektedir (MEB, 2006: 5).

Teknolojideki hızlı gelişmeler, görsel ve işitsel araçların çeşitliliğine, fazlalaşmasına ve günlük hayatımızda daha fazla yer işgal etmesine sebep olmuştur. İnternet ile bütünleşik bir şekilde çalışan akıllı telefon, akıllı televizyon, tablet, bilgisayar gibi araçlar dinleyerek, dinlemesini bilerek anlamayı da ön plana çıkarmıştır. İnsan yaşamı boyunca bulunduğu her konumda dinleme etkinliği içerisinde. İnsan ilişkileri karşılıklı konuşma ve dinlemeye dayanır. “İyi bir dinleyici zamanın %70’ ini dinlemeye ayırırken yalnızca %30’ unu konuşmaya ayırmaktadır. Oysa bilindiği gibi, kişiler genellikle dinlemek yerine, ne söyleyeceğiyle meşgul olmaktadır.” (Cihangir Çankaya, 2015: 7).

İletişim çatışmalarının temelinde etkili dinleme becerini sergileyememek yatmaktadır. Sağlıklı ilişkiler kurulmasında iyi bir dinleyici olmanın, empati kurmanın, yargılayıcı olmamanın, karşısındaki insanı doğru bir şekilde anlamının önemi büyüktür. Diğer taraftan insanlar daha fazla bilgiyle donanmak, kaliteli ve eğlenceli vakit geçirmek için sıklıkla film, dizi gibi görsel materyalleri izlemekte, şarkılar dinlemekte; gündemi takip etmek için haber programları izlemekte, sosyal medya ve internet gibi araçları etkin bir şekilde kullanmaktadır.

Teknolojik gelişmeler insanların bu bilgilere ve iletişim araçlarına ulaşmasını daha kolay hale getirmiştir. “Dinleme bilgi edinme, öğrenme ve anlama için en sık ve yaygın olarak başvuru olan yollardan biridir.” (Calp ve Calp, 2016: 77).

Dinlemenin önemi ile ilgili şu örnek ilginç ve çarpıcıdır: Orduda emir komuta zinciri çok önemlidir. Komutan tarafından verilen emrin, askerler tarafından tam ve doğru olarak anlaşılması, ardından da yerine getirilmesi gerekir. Bunun için orduda, içinde bulunulan duruma göre “emir tekrarı” uygulaması yapılır. Komutan bir emir verdikten sonra karşısındaki askerden emri tekrar etmesini isteyebilir. Bu uygulamanın amacı verilen emrin anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmektir. Çünkü yeri geldiğinde dinleme ve anlamama arasındaki fark, ölümle hayat arasındaki fark kadar olabilmektedir (Doğan, 2020: 13).

2.1.2 Öğrenmede Dinlemenin Yeri

Dinleme, eğitim öğretim faaliyetlerinin tümünde kesin olarak kullanılan bir beceri olmasına rağmen, doğuştan kazanılan, genellikle insanların huy ve kişiliklerinin bir parçası olarak görülmüş, bundan ötürü de geliştirilmesi pek mümkün görülmemiştir (Kurt, 2020, 54). Bu durum dinleme yeterisizliklerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dinleme, aynı konuşma gibi okul öncesinde kazanılmış bir beceri olmasına karşın bu dönemde edinilen beceriler öğrencileri dinlediklerini anlayan, dinlediklerindeki farklılıkları ayırt eden, dinlediklerini değerlendiren, yorumlayan, eleştiren kişiler haline getirmez. Bu sebeplerle bu becerinin geliştirilip alışkanlık haline getirilmesinde okulda yapılan ana dili öğretimi büyük önem arz etmektedir (Sever, 2015: 11).

İnsanlar konuşmaya oldukça heveslidir fakat dinleme söz konusu olduğu zaman gereken dikkati göstermemekte ya da göstermek istememektedir. İnsanlar dinleme becerilerini geliştirme bakımından kabiliyetlidir fakat bunun için bilinçli bir uğraş göstermeleri gerekir (Cihangir Çankaya, 2015: 14). Rankin (1926) bir insanın, başka kişilerle beraber olduğu vaktin % 42’ sini dinlemekle geçirdiği, en çok kullanılan becerinin dinleme olduğu ifade etmektedir. Günümüzde gelişen teknolojiyle bu oranın daha da artmış olabileceği söylenebilir. “Okulda öğrenciler, öğretmenlerini ve arkadaşlarını günde 2,5-4 saat dinlemektedirler. Okul başarısı da öğrencinin dinleme yeteneğine sıkı sıkıya bağlıdır.” (Göğüş, 1978: 227). İyi dinleyici olmak, bir öğrencinin başarılı olmasının anahtarıdır. Bu durum; Türkçe eğitiminde öğrencilere dinleme

becerisinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönlerine dair davranış örüntülerinin kazandırılabilceğı işe yarar öğrenme-öğretme durumlarının şekillendirilmesi problemini gözler önüne sermektedir (Sever, 2015: 11). Bu bağlamda, tüm eğitim basamaklarında dinleme eğitimi alanına gereken önem verilmeli, dinleme becerisinin geliştirilmesine dair yapılan etkinlikler diğer becerilerinin gerisinde kalmamalıdır. (Doğan, 2020: 13).

Dinleme becerisinin nesnel bir şekilde ölçülmesinin diğer becerilere göre daha zor ve karmaşık oluşu da, uygulayıcı olan öğretmenlerin veya öğretim programlarının dinleme becerisini diğer dil becerilerden daha geriye atmasına sebep olabilmektedir. Bu noktada dinleme eğitimi sadece Türkçe, sınıf veya diğer branş öğretmenlerinin görevi olarak görmek de yanlışır. Ailede konuşması dinlenen, sorduğı sorulara cevap bulan, yönerge dinleyip bir işi yapabilen, sorumluluk verilen, masal dinlemeye alışmış, sevgi ve ilgi görmüş çocuk okula belli bir dinleme hazır bulunuşluğuyla gelecektir. (Göğüş, 1978: 230; Gündüz ve Şimşek, 2014: 65). Ebeveynlerin çocuklarını dinlemesi, bunu sözel ve sözel olmayan davranışlarla göstermesi, onlara rol model olmaları gerekmektedir. Kendileri iyi bir şekilde dinlenen çocuklar, aile bireyleri başta olmak üzere diğerlerini de dinlemeyi de öğreneceklerdir (Cihangir Çankaya, 2015: 60). Dinleme eğitimi çok ufak yaşlarda başlanıp planlı ve sistemli bir şekilde uygulanarak geliştirilmelidir. Çocuğun dinlediklerinin ne kadarını doğru bir şekilde anladığı, ne kadarını anlayamadığı konusu irdelenmeli, bunların sebeplerine inilerek çocuğa farkındalık sağlanması konusunda destek olunmalıdır. (Yalçın, 2018: 273).

Öğrenciler dinleme yeteneğı yönünden çok değişik düzeyler gösterirler. Bunun nedenleri işitme gücünün yetersizliğı, bilgi ve sözcük dağarcığının fakirliğı, dinleme alışkanlığı edinmemiş olmak, dinleme yollarını bilmemek olabilir. Bunlar öğrenilip ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Derslerde dinlemeye engel olan, rahatsızlık veren özdeksel nedenler de giderilmelidir. Öğrenilen dinleme yollarının yalnız okul etkinliklerinde değil, dışarıda da uygulanması öğütlenmelidir (Göğüş, 1978: 231).

2.1.3 Dinleme Türleri

İletişim ve bilgi edinmenin temel kaynağı olan dinleme becerisi, kullanım amacı, yeri, zamanı ve benzeri nedenler çerçevesinde farklı özellikler gösterebilir. Öğrencinin öğretmeni, polisin suçluyu, doktorun hastasını, turistin adres sorduğı kişiyi, müşterinin satıcıyı, çocuğun babasını veya annesini, çocuğun akranını veya dedesini, astın üstünü,

kadının erkeği veya erkeğin kadını, bir kişinin sevdiğini veya sevmediğini dinlemesi arasında bazı farkların olması dinleme türlerini doğurmuştur (Kurt, 2020: 52).

Bireylerin içerisinde bulunduğu yaş, farklı roller veya durumlar farklı dinleme türlerini kullanmayı zorunlu kılabilir. Bu noktada birey hangi durum ve şartlarda doğru dinleme türünü kullanması gerektiğini bilmelidir. Bu farkındalık bireyi iyi bir dinleyici yaparak beraberinde başarıyı da getirebilmektedir. Dinlemedeki bu çok boyutluluk, aynı dinlemenin tanımında olduğu gibi araştırmacıların alan yazında birçok farklı tür sınıflaması yapmasına sebep olmuştur.

Ülkemizde dinleme ilk kez 1981 yılında “Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı”nda bir dil beceri olarak ifade edilmiştir. Ortaokul seviyesinde dinlemeyi farklı bir öğrenme alanı olarak değerlendiren program 2006’da yürürlüğe giren “İlköğretim Türkçe Dersi (6–8. Sınıflar) Öğretim Programı” olmuştur. Program içerisinde ilk kez dinleme türlerine, amaç ve uygulamalarıyla birlikte ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir (MEB, 2006: 62-63). Yalnız bu türlerin hangilerinin hangi sınıf seviyesinde kullanılacağına dair kazanımlar programda yer almamakta, sadece genel bir çerçeve çizilmektedir. Bu programın ardından 2017 ve onun güncellenmiş halleri denilebilecek 2018 ve 2019 MEB Türkçe Öğretim programları gelmiştir.

MEB (2019) Türkçe Dersi Öğretim Programında sekiz farklı dinleme türüne yer verildiği görülmektedir. Bunlar; katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, empati kurarak dinleme, yaratıcı dinleme, eleştirel dinleme, not alarak dinleme, grup halinde dinleme ve seçici dinlemedir. Sınıf seviyelerine göre kullanılan dinleme türleri farklılıklar göstermektedir.

Tablo 2.1. Dinleme Türlerinin Sınıflara Göre Dağılımı (MEB, 2019)

Sınıf	5	6	7	8
Katılımlı Dinleme	✓	✓	✓	
Katılımsız Dinleme		✓	✓	
Empati Kurarak Dinleme			✓	✓
Yaratıcı Dinleme				✓
Eleştirel Dinleme				✓
Not Alarak Dinleme	✓	✓	✓	✓
Grup Halinde Dinleme	✓	✓		
Seçici Dinleme				✓

Tablo 2.1' e bakıldığında sınıf seviyesi arttıkça kazanımlarda daha üst düzey dinleme türlerine yer verildiği görülmektedir. Örneğin not alarak dinleme tüm sınıf düzeylerinde yer alırken yaratıcı, eleştirel, seçici dinleme gibi üst düzey beceri gerektiren türler sadece 8. Sınıfta yer almıştır. Not alarak dinleme bütün sınıf düzeylerinde yer almıştır.

2.1.3.1 Katılımlı Dinleme

“Dinleme sürecinde zihinde oluşan soruların konuşmacıya iletilerek dinlenenlerin daha iyi kavranmasıdır. Dinlenenlerin ve soruların konuşmacıya yansıtılarak karşısındakine dinlediğini hissettirme, konuşmacının rahatlamasını ve iletişimin amacına ulaşmasını da sağlar.” (MEB, 2006: 62). Böylece dinleyicinin dikkatlice dinlendiğini ve anladığını karşısındakine göstermesi, ilişkilerin düzenli gelişmesine katkı sağlayacaktır (Yalçın, 2018: 278).

Dinleme esnasında konuşmacı ile göz teması kurulmalı, başka bir işle meşgul olunmamalıdır. Konuşmacının duygularını veya sözlerini geri yansıtmak, özetlemek ve anlaşılmayan yerler için ondan açıklık getirmesini istemek gereklidir (Gündüz ve Şimşek, 2014). Ancak bunlar konuşmanın bütünlüğünü bozacak veya konuşmacının şevkini kıracak kadar çok ve yoğun olmamalıdır. Katılımlı dinleme konuşmacıyla bir olmayı, ona bunu hissettirmeyi gerektirir (Cihangir Çankaya, 2015: 39). Sonuç olarak katılımlı dinlemede, hem konuşmacı hem de dinleyici/dinleyiciler aktif bir rol üstlenmektedir (Doğan, 2020: 31; Güneş, 2021: 101).

Özbay (2012) bu dinleme türünü “iletişimsel dinleme” olarak adlandırmıştır. Bazı kaynaklarda (Doğan, 2020; Kaya, 2021) ise “etkileşimli dinleme” adıyla genel dinleme türü veya dinleme şekli olarak yer almaktadır.

2.1.3.2 Katılımsız Dinleme

“Dinleme/izleme sürecinde öğrencilerin dinledikleri üzerinde düşünmelerini sağlayarak zihinsel faaliyetlerini etkin kılmaktır.” (MEB, 2006: 62). Bu dinleme çeşidinde dinleyici pasif durumdadır fakat zihinsel olarak etkindir ve aklındaki sorulara yanıt bulmaya çalışır. Düşünülenler içseldir, konuşmacıya yansıtılmaz. Dinleyici sürekli olarak durağan halde dinleme durumunda kaldığı için sıkılmalar, arada dalıp gitmeler, dinleme sürecinden kopmalar yaşanabilmektedir (Kaya, 2021: 25). Dolayısıyla bu içsel süreçte dikkatin canlı tutulması

açısından katılımsız dinleme, katılımlı dinlemeye göre daha zor bir dinleme türüdür (Doğan, 2020: 32).

Konuşmacıya zaman zaman sözsüz mesajlarla dinlendiğini belli etmek konuşmacı ve dinleyici arasındaki iletişim köprüsünü daha sağlam kılacaktır. Dinleme sürecinde konuşmacıyı olduğu gibi kabul etmek ona saygı duymak önemlidir. Katılımsız dinleme, bu mesajları karşımızdaki kişiye göndermenin bir yoludur (Cihangir Çankaya, 2015: 39). Güneş (2021) bu dinleme türünü “pasif dinleme”, Cihangir Çankaya (2015) “edilgin dinleme” olarak adlandırmıştır. Ayrıca bazı kaynaklarda (Doğan, 2020; Kaya, 2021) “etkileşimsiz dinleme” adıyla genel dinleme türü veya dinleme şekli olarak yer almaktadır.

2.1.3.3 Empati Kurarak Dinleme

“Dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyarak onun neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını, kendini ve dünyayı nasıl algıladığını anlamaktır.” (MEB, 2006, 62). Empati, sağlıklı iletişim kurulmasının yanında ikna ve uzlaşma kültürünün gelişmesi bakımından da önemlidir. Bundan ötürü doğru yerde, doğru zamanda dinlediğimiz kişiye dokunarak onun duygularını paylaşmanın birçok yararı olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır (Yalçın, 2018: 284).

Yargılamadan, nasihat vermeden, karşıdaki kişinin ne hissettiğini anlamaya çalışmak gereklidir (Doğan, 2020: 30). Böylece ön yargı taşımadan, olaylara veya kişilere farklı bakış açılarından bakabilmek mümkün olmaktadır. “Empatik dinlemede; olaylar zincirinin konuşan kişinin vurguladığı şekilde görülmesi, açıklık ve empatiyi teşvik etmek için fiziksel ya da duygusal engellerin ortadan kaldırılması, hem düşüncelerin hem de duyguların anlaşılması, kişinin yargılamadan, eleştirmeden dinlemesi, anlatılanların sadece birkaçına değil, tümüne değer verilmesi önem kazanmaktadır.” (Cihangir Çankaya, 2015: 41).

Bu dinleme türü bazı kaynaklarda (Cihangir Çankaya, 2015; Yalçın, 2018) “Empatik Dinleme” adıyla yer almaktadır.

2.1.3.4 Yaratıcı Dinleme

“Öğrencilerin dinlediklerini/izlediklerini yorumlaması ve bunlardan yeni fikirler üretmesidir.” (MEB, 2006: 63). Dinleyici, konuşmacının sözlerinden zihninde yeni, farklı düşünceler üretir ve bunları ifade edebilir (Güneş, 2021: 100). Öğrencilerin hayal güçlerini

ve problem çözme gibi zihinsel becerilerini geliştiren bir dinleme türüdür.

2.1.3.5 Eleştirel Dinleme

“Öğrencilere dinledikleri/izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşüncelerini; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlayarak kendi doğrularını buldurmaktır.” (MEB, 2006: 63). Yalnızca anlamak amacıyla değil, değerlendirmek, puanlamak veya yargılamak için dinlemektir. Yanlış veya mantık içermeyen münakaşaların farkına varmak, söylenen sözlerdeki örtülü anlamları meydana çıkarmak amacıyla kullanılan dinleme türüdür. (Doğan, 2020: 30). En basit ifadeyle dinlenenlerin doğru olup olmadığını belirlemektir (Yalçın, 2018: 281).

Eleştirel düşünmek için öncelikle eleştirel dinlemek gereklidir. “Söylenenlerin anlam ve içeriğini tümüyle anlayana kadar değerlendirme yapmamak, söylenenleri yüzeysel olarak dinlememek, beklentiler, inançlar doğrultusunda yorumlamalarda bulunmamak ve anlatılanların sadece bir noktası üzerinde odaklanmaktan kaçınmak, yargısız ve eleştirel dinlemeyi etkili hale getirecektir.” (Cihangir Çankaya, 2015: 42).

Yaşamın her alanında eleştirel dinlemeye ihtiyaç vardır (Özbay, 2012: 135). Dinleyici, sunulan bilginin konuşmacının kendi kişisel duygu ve düşüncelerinin ürünü mü olduğunu, yoksa gözlemlere ve bilimsel sonuçlara dayanan nesnel veriler mi olduğunun hemen farkına varabilmez. Bu sebeple dinleyicilerin konuşulanlara ve konuşmacıya dair bazı irdeleyici soru sorma becerilerini edinmiş olması gereklidir. Okumanın neredeyse hiç olmadığı, teknoloji ve meydanın insanların adeta beynini yıkamaya çalıştığı günümüz dünyasında, eleştirel dinleme daha da önem kazanmıştır (Akyol, 2020: 14).

2.1.3.6 Not Alarak Dinleme

Dinlenenlerin basit bir şekilde anlaşılması ve akılda kalıcı olması için dinleyicilerin kısa notlar aldığı dinleme türüdür (MEB, 2006: 62). Bu stratejinin kullanımda öncelikle öğretmenin öğrencilerini not alma konusunda bilgilendirmesi gereklidir. Not almak işittiği her şeyi noktası, virgülüne kadar yazmak değildir. Öğrenciden beklenen önemli gördüğü yerleri kendi cümleleriyle not almasıdır. Bu kendine has not alma biçiminin oluşturulmasında öğretmenin basitten zora bazı stratejiler geliştirmesinde yarar vardır.

“Örneğin, önderliğinde sınıfça, bir cümledeki anahtar kelimeleri tespit çalışması, ardından bir kısa paragraftaki önemli bölümleri belirleme çalışması yapmak, ondan sonra bir metindeki önemli yerleri tespit etme çalışması yürütmek, öğrencinin not alınacak yerleri uygulamalı olarak belirlemeleri açısından önemlidir.” (Doğan, 2020: 33). Konuşmacının ses tonu, nelere vurgu yaptığı, beden dili önemli yerler hakkında ipucu verebilmektedir. Bu ipuçlarına dayanarak kısaltmalar yapmak, görseller, şemalar oluşturup ilişkilendirmeler kurmak daha verimli notlar oluşturmayı sağlayacaktır (Güneş, 2021: 101). Öğrencilerin kazandığı bu alışkanlık yaşamları boyunca onlara yarar sağlayacaktır. Dinlenen kişinin güvenini kazanmada, anlama becerisinin gelişmesinde ve ikna gücünü artırmada not alarak dinlemenin önemli katkısı bulunmaktadır (Yalçın, 2018: 278).

2.1.3.7 Grup Halinde Dinleme

Öğrencilerin bireysellikten çıkarak grubun bir parçası olduğu, sorumluluk aldığı dinleme türüdür. Öğrencilerin sosyalleşmesi, birbirleriyle etkileşimde bulunması, farklı görüşlere açık olması sağlanmaktadır. Bu stratejide öğrenciler gruplara ayrılır. Her gruptan dinlerken konunun farklı bir yönüne dikkat etmesi istenir. Sürecin sonunda ise gruplar kendi aralarında dinlediklerini paylaşırlar.

2.1.3.8 Seçici Dinleme

“Dinlenenlerin/izlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesi/izlenmesidir.” (MEB, 2006: 63). “Bir insanın ne aradığını bilmesi ve ona göre dinlemesidir.” (Yalçın, 2018: 277). Söylenen her şeyi takip etmek zor veya gereksiz olduğundan amaca uygun olarak seçici dinleme yapmakta yarar vardır. İnsan beyni dışarıdan gelen her sesi işitir fakat bunlardan işine yarayanı, önem verdiğini duyar. İnsanlar farkında olarak veya olmayarak yaşamları boyunca seçici dinleme yapmaktadır. Cihangir Çankaya (2015) bu dinleme türünü “seçerek dinleme” olarak adlandırmıştır. Bu denli çeşitli dinleme türü olmasına rağmen bunları birbirinden tamamen bağımsız düşünmemek gereklidir. Aynı anda amaca göre birden çok dinleme türü kullanılabileceği gibi bazı dinleme türleri de iç içe girmiş durumdadır. Birinin kullanımı diğerini de kapsamaktadır.

Özbay (2012) ve Akyol (2020) çalışmalarında “estetik dinleme” türüne de yer vermişlerdir. Araştırma kapsamında MEB (2019) içerisindeki türler dışında bu dinleme türüne

ayrıca değinilmesinde fayda vardır.

2.1.3.9 Estetik Dinleme

Estetik dinleme; eğlenme, rahatlama ve zevk duyma amacıyla icra edilen bir dinleme çeşididir (Özbay, 2012: 104). Bu dinleme türünde, dinlenenlerin dinleyicide heyecan ve duygu uyandırması esas alınmaktadır. Dolayısıyla şarkı, türkü, ninni, fıkra, bilmece, tekerleme, şiir, mani, masal, hikaye vb. dinlemek estetik dinleme sayılabilmektedir (Akyol, 2020: 10). Burada amaç dinleyicilerin sadece dinlediklerinden keyif alması değil, eğlenirken öğrenmeleri ve dinleme becerilerini geliştirmeleridir. Estetik dinlemede öğrenciler yaşamlarıyla dinledikleri arasında bağlantı kurmakta, dinlediklerini içselleştirmektedir.

2.1.4 Dinleme Eğitiminde Süreçler

Dinleme eğitimi bir anda başlayıp bir anda biten bir durumdan ziyade içerisinde bir dizi zihinsel ve fiziksel faaliyet barındıran bir süreçtir. Bu süreci doğru yönetebilmek için Türkçe öğretmenlerinin dinleme eğitimi hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Derste öğrencilere “Dinle!”, “Dikkat et!” demek yeterli değildir. Buna benzer ifadelerle öğrencilerden, belirtilen davranışları sergilemelerini beklemek çok gerçekçi olmaz. Öğrencilere; dinleme öncesi, sırası ve sonrasında nasıl davranmaları, nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda uygulamalı çalışmalar yaparak “dinleme” ve “dikkat etme”nin ne anlama geldiğini öğretmek gerekir. (Doğan, 2020: 21).

2.1.4.1 Dinleme Öncesi

Dinleme öncesinde yapılacak çalışmalarla öncelikle öğrencileri dinlemeye hazır duruma getirmek amaçlanmaktadır. Bu hazırlık fiziksel ve zihinsel olmak üzere iki boyutludur: Fiziksel boyutta ilk basamağı sessiz bir sınıf ortamı sağlamak oluşturur. Bu sessizlik durumu, dinleme sırasında ve sonrasında da sürmesi gereken önemli bir husustur. Ardından sınıf içi düzenlemeler gelmektedir. Sınıf mümkünse öğrencilerin öğretmenlerini ve birbirlerini rahatça görebilmesi ve duyabilmesi için u oturma planına göre oluşturulmalıdır. İşitme sorunu ya da engeli olan öğrenciler öğretmene daha yakın bir konumda, önlerde oturtulabilir. (Kavcar vd., 1995: 46-48; akt. Gündüz ve Şimşek, 2014: 92). Sınıf kapı ve pencelerelerinin kapalı olması, sınıfların

birbirlerine ses gelmeyecek şekilde oluşturulması yine fiziki unsurlardan bazılarıdır. Ses kaynağından çıkan ileti; sınıf gürültüsü, ses seviyesinin azlığı veya fazlalığı gibi sebeplerden ötürü doğru olarak işitilmezse, dinleme öncesi doğru bir şekilde kurgulanmamış demektir (Doğan, 2020: 21). Zihinsel boyutta yapılan dinleme tekniği güdülemeye dayanır. Öğrencilere konuyla ilgili sorular sorarak; resim, fotoğraf, video, gazete sayfası vb. göstererek onları dinlemeye hazır duruma getirmek gereklidir. Bu uygulamalar, öğrencileri derse çekecek, dinleyecekleri konuyla ilgili bilgi ve deneyimlerini hatırlamalarını sağlayacak ve derse karşı daha arzulu hale getirecektir. Bununla beraber etkinlikler başlamadan kimi hazırlık soruları sormak ve yönergelerde bulunmak, dinleme devam ederken öğrencilerin notlar almasına katkıda bulunacaktır (Mastropieri ve Scruggs, 2004: 317; akt. Doğan, 2020: 22). Öğrencilerin dinleme sebeplerini oluşturmak ve dinlemeyi bir gereksinim haline getirmek de dinleme öncesi yapılması gerekenlerdendir. Dinleme sebepleri gerçekçi ve kazandırılabilir olmalı, öğrencinin yaşına, kültürüne, çevresine, seviyesine uygun olmalıdır (Kurt, 2020: 59). Yıldız (2015) çalışmasında, yaptığı literatür araştırması sonrası dinleme öncesinde kullanılacak stratejileri belirlemiştir.

Tablo 2.2. Dinleme Öncesi Kullanılacak Stratejiler (Yıldız, 2015)

<i>Strateji</i>	<i>Açıklama</i>
1- Hazırlık yapmak	Öğrencilerin dinleyecekleri konu hakkında bilgi edinmeleri, o konu hakkında başka kaynaklara yönelmeleri, dinleme sırasında kullanılacak materyallere yönelik hazırlık yapmak.
2- Önceki bilgileri kullanma	Öğrencilerin dinleme konusuna yönelik olarak bildiklerini hızlı bir şekilde zihninde canlandırmaları. Dinleyeceği metin ile bağlar kurmaları. Bu konu ile ilgili neler biliyorum?
3- Dinleme öncesi sorular oluşturma	Öğrencilerin dinleme sırasında önemli görülen noktalara odaklanabilmeleri için hedefler belirlemeleri.
4- Tahminde bulunma	Dinlenecek konu hakkında öğrenciler tahminlerde bulunur.
5- Anahtar kelime çalışması	Anahtar kelimenin amacı öğrencinin kavram gelişimini sağlamak, yeni bilgi ve kavramlara ilgisini çekmektir.
6- Amaç belirleme	Öğrencilerin niçin dinlediklerinin belirlemeleri. Dinlenecek konunun genel hatlarını, dinleme türlerinden hangisini kullanacağını belirlemeleri (Ayırt edici, estetik, takip edici, eleştirel dinleme)
7- Yöntem belirleme	Dinlenecek metne uygun yöntem belirler. Dinleme esnasında ses kaydı, not alma, soru sorma, ara özet isteme vb. yöntemlerini metnin türüne göre belirler.

2.1.4.2 Dinleme Sırası

Dinleme öncesinde yapılan çalışmalarla hazır duruma gelmiş öğrenci, dinleyeceği metinle bu süreçte karşılaşacak; dinleme öncesindeki tahminlerini kontrol edecek ve dinlediklerini anlamlandırmaya çalışacaktır. Bu çaba içerisinde öncelikli olarak öğrencinin dinlediklerini ayıklama becerisini kazanması gerekmektedir (Kurt, 2020: 60). Bu bağlamda metni daha rahat anlayabilmek, metinle ilgili sorulara doğru cevaplar verebilmek veya metnin özetini çıkarabilmek için doğru not alma tekniklerini bilmek önemlidir.

“Dinlerken not tutan kişi bütün söylenenleri değil, en önemli fikirleri tespit etmelidir. Ana fikri, yardımcı fikirlerden, esas unsurları ayrıntılardan ayırt edip not almak, dinleyen kişinin kavrama becerisini geliştirir.” (Baymur, 1944: 4; akt. Doğan, 2020: 22).

Dinleme sırasında not tutma, gelişigüzel yapılmamalı, planlı bir etkinlik olmalıdır. Dinlenen şey bir hikaye ise; hikayedeki yer ve kişi adları, sayısal veriler, olay, zaman vb.; bir problem ise problemde verilen sayısal değerler ve bunların birbiri ile ilgisi, istenen şey vb. unsurlar birbiriyle ilgilendirilerek, şematize edilerek, tablollaştırılarak ve kısaltmalar kullanarak not alınmalıdır (Doğan, 2020: 22).

Dolayısıyla dinlenen metnin türüne göre farklı yöntemler geliştirilmelidir.

Bir dinleyici, normal konuşmacının dört katı daha hızlı düşünebilir. Bu avantajını kullanabilmesi metinler arası dinlemesine bağlıdır. Sınıf ortamında bu, dinleyicinin (öğrencinin) öğretmenin bir sonraki adımda ne diyeceğini veya yapacağını tahmin etmesi, söylenenleri özetlemesi, öğretilenleri sessizce sorgulaması ve dinlediklerini kendi düşüncesine dönüştürmesi anlamlarına gelir (Akyol, 2020: 6).

Güneş’ e göre (2021: 98) dinlemeyi anlama ve anlamlandırma, bilgiyi zihinde yapılandırma ve canlandırma, bilgiyi uygulama çalışmaları dinleme sırasında yapılan çalışmalardır.

Yıldız (2015) çalışmasında, yaptığı literatür araştırması sonrası dinleme sırasında kullanılacak stratejileri belirlemiştir.

Tablo 2.3’ te bu stratejilere ve açıklamalarına yer verilmiştir:

Tablo 2.3. Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler (Yıldız, 2015)

Strateji	Açıklama
1- Not alma	Öğrencilerin dinlediklerini farklı biçimlerde (yazılı, görsel ya da elektronik ortamda) kayıt altına almaları. Hangi tür bilgilerin not alınması gereği doğrultusunda not alırlar.
2- Soru - cevap	Dinlenen kısmın ne kadar anlaşıldığını ölçmek. Dinlemeyi canlı tutmak amacıyla öğrencinin kendi kendine sorular sorması.
3- Görsel sahne oluşturma	Öğrencilerin dinlediklerini görsel olarak görmelerini sağlamak, dinlediğini somutlaştırmasına yardımcı olmak amacıyla şekiller ve çizelgeler oluşturmaları.
4- Vurgu ve tonlama	Öğrencilerin dinleme metnindeki farklı vurgu ve tonlamaya dikkat ederek cümlenin anlamı ile ilgili çıkarımlarda bulunması.
5- Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma	Dinleme öncesi tahminlerin doğruluğunun kontrol edilerek yeni tahminler oluştururlar.
6- Empati kurma	Öğrencilerin dinledikleri içerikte geçen olay, durum ya da şahıslarla duygudaşlık kurmaları.
7- Tekrar dinleme	Anlaşılmayan yerleri tekrar dinlemek.
8- Ara özet yapma	Dinlemede dikkati tekrar toplama. Eksiklikleri giderme.
9- Yaşamla ilişkilendirme	Dinlemede geçen olayları gerçek hayatla bağdaştırmak.

2.1.4.3 Dinleme Sonrası

Dinleme sonrasında, metinde anlatılanların ne derece anlaşılıp anlaşılmadığı denetlenir. Denetleme, metin sorularına verilen cevaplarla yapılabileceği gibi; sözlü veya yazılı etkinlikle de sağlanabilir (Kurt, 2020: 61). Bir bakıma bu süreçte dinleme sırasında kullanılan stratejilerin verimliliği kontrol edilir, sürecin değerlendirilmesi yapılır. Öğrenci dinlediklerini özetler, önceki öğrenmeleriyle karşılaştırmalar yapar, tahminlerini sorgular. Sorulan sorulara yanıt verdiği gibi kendisi de metinden farklı sorular üretip arkadaşlarına sorabilir, onlarla konu hakkında tartışabilir. Yapabildiklerinin ya da yapamadıklarının farkına varır, öz değerlendirme yapar. Gelecek dinlemelerinde nelere dikkat etmesi gerektiğini kavrar. Böylelikle öğrencilerin dinleme becerileri ve bilgileri yapılandırılmış olur (Doğan, 2020, 23). Güneş' e göre (2021: 99) konuşmada anlatılanları, konuşma şeklini ve içeriğini, sebepleri, problemleri ve bakış açılarını, sözel ve sözel olmayan ipuçlarını, anlamı değerlendirme, dinleme amacına varılma seviyesini belirleme gibi çalışmalar yapmak dinleme sonrasında yapılan çalışmalardır.

Yıldız (2015) çalışmasında, yaptığı literatür araştırması sonrası dinleme sonrasında kullanılacak stratejileri belirlemiştir. Tablo 2.4’ te bu stratejilere ve açıklamalarına yer verilmiştir:

Tablo 2.4. Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler (Yıldız, 2015)

Strateji	Açıklama
1- Özetleme (sözlü/yazılı/görsel)	Öğrencilerin dinlediklerinin ana hatları ile önemli yerleri atlamadan değişik biçimlerde (yazılı, sözlü, görsel) ifade etmeleri.
2- Çıkarımda bulunma	Dinledikleri metinde yer alan üstü kapalı bilgilerden hareketle görüşler, durumlar ve olaylar arasında ilişkiler kurarak yeni bilgilere ulaşmak.
3- Yeniden ifade etme	Dinlenenler doğrultusunda düşüncelerini gözden geçirerek yeniden ifade etme. Önceki düşüncelerimde ne tür değişiklikler oldu?
4- Metni gelişim sırasını ifade etmek	Dinlediği metnin yapısını kavrama, kavram haritasına uygun ifade edebilmesi. Metnin temel unsurlarını yerli yerine oturtmak. Dinlediği metindeki olayın geçtiği yeri, zamanı, kahramanları yazma/söyleme.
5- Metne uygun başlık	Dinlenen metnin konusunun kavratılması.
6- Neden sonuç ilişkileri kurma	Ortaya atılan iddiaların nedenlerinin geçerliliğini metinden bulduğu argümanlar aracılığı kontrol etmek.
7- Tartışma	Farklı düşünceleri ortaya çıkararak eleştiri kültürünü arttırmak. Dinlenen metin üzerine öğrenciler tartışır.
8- Sözcüklerin anlamları üzerinde durma	Metinde ifade edilen en az iki duruma ilişkin benzerlik ve farklılıkları çözümleme, “gerçek – mecaz, eşsesli – eş anlamlı kelimeleri ayırt etme”. Kavramlar arasında benzer ve zıtlıkları farkında olma.
9- Betimlemeler yapma	Dinleme sürecinde zihinde canlandırılanları ifade etme becerisi kazanma.
10- Öz değerlendirme	Dinleme sürecinde güçlü olduğu ve zayıf olduğu yönleri belirleme.

2.2 Söz Sanatları

2.2.1 Söz Sanatlarının Tanımı ve Önemi

Söz sanatlarının diğer bir deyişle edebi sanatların alan yazında farklı tanımlamaları mevcuttur: Türkçe sözlükte edebi sanatlar “Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek

ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzetme esasına dayalı söz ve manaya bağlı anlatım inceliği ve özelliği.” şeklinde nitelendirilmiştir (TDK Güncel Sözlük). Karataş’a göre (2001: 119) “Edebi sanat; edebi eserdeki sözü, ifadeyi güzelleştirmek, anlamını güçlendirmek için başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümüne verilen isimdir.” Aktaş’ a göre (2002: XI) “Edebi sanatlar, edebi metinlerin anlam zenginliğine bürünmesine, şaire yeni imkanlar tanınmasına, anlatım ve üslupta zenginliğe, etkili ve vurucu ifadelerle, estetik ve özgünlüğüne kaynak oluşturan en önemli yapısal/biçimsel tekniklerdir.” Odabaşı vd.’ ye göre (2013: 10) “Dilin gerçek ve sembolik her türlü anlamını karşılamak, az sözle çok şey ifade etmek, anlam ve çağrışım bağları kurmak, harf ve sözcüklerin şekil olarak görüntülerinden ve ses değerlerinden yararlanmak amacıyla üretilmiş söz söyleme sanatlarıdır.”

Söz sanatları duygu, düşünce ve hayallerimizi daha etkili, kuvvetli, çarpıcı ve estetik bir biçimde anlatabilmek, diğer bir ifadeyle söze canlılık, güzellik, incelik, renklilik, çokyönlülük, anlamlılık, derinlik katmak, zihinde yeni tasarımlar ve imgeler meydana getirmek, anlatılmak istenen şeyi az kelime ile daha etkileyici, vurgulu olarak ifade etmek maksadıyla kullanılır (Aslan vd., 2018: 51).

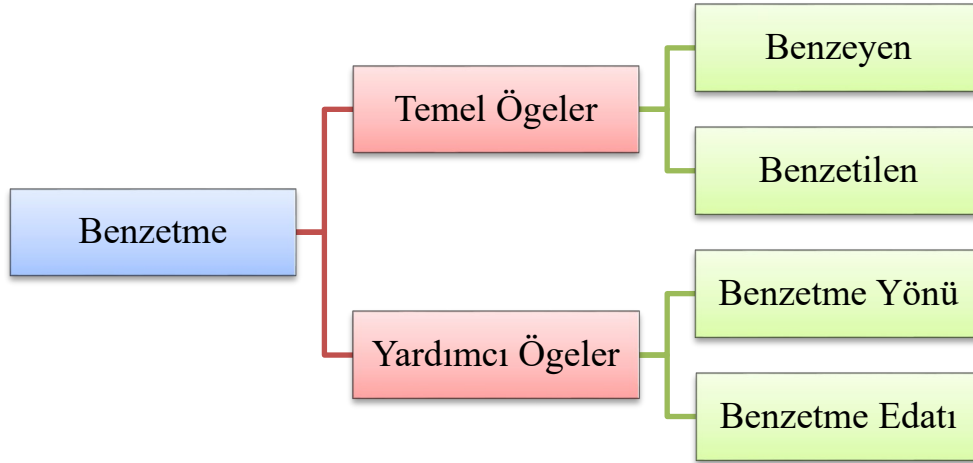
Söz sanatları bir dilin zenginliğini oluşturur, ona estetik bir boyut, özgünlük katar. “Edebi sanatlar, ince duyguların, pratik zekaların ve estetik duyarlılığın ürünü olarak doğmuştur.” (Odabaşı vd., 2013: 10). Basit bir cümle ya da dizeyle aktarılabilecek bir duygu veya düşünce, söz sanatları sayesinde çok daha etkileyici, ahenkli, estetik ve edebi bir hal alır. Örneğin İstiklal Marşı’ndan alınmış “Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!” dizesinde anlatılmak istenen Kurtuluş Savaşı uğruna nice şehitler verdiğimizdir. Eğer bu dize “Toprağın altında şehitler yatıyor.” gibi basit bir ifadeyle kurulsaydı aynı tesir ve kudreti veremezdi. Mehmet Akif Ersoy, bu dizede abartma (mübalağa) sanatının oldukça başarılı bir örneğini sunmuştur. Türk dili zenginliğini edebiyatından almaktadır. Türk edebiyatının ilk dönemlerinden itibaren yazılı veya sözlü eserlerde söz sanatları hep kullanılmıştır ve gelecekte kullanılmaya da devam edecektir. Türk dili mecazlarla örülüdür ve bu halkın kalbinden çıkan atasözü, deyim, bilmece gibi pek çok ürüne sirayet etmiştir (Kocakaplan, 2019: 7). “Bizim lisanımız, günlük konuşmalarda bile mecaz, tevriye, kinaye, tariz, istiare gibi edebi sanatlar vasıtasıyla söze parlaklık kazandırmaya çok elverişlidir. Bu bakımdan edebi sanatların lisan ve edebiyatımızda yeri pek büyüktür.” (Küleki, 2016: 9). “

Bir eseri daha iyi anlayabilmek, sanatçının ruh ve düşünce aleminin farkına varabilmek, sanatçının içinde yaşadığı toplumsal psikolojiyi çözebilmek adına söz sanatlarının tespiti ve

irdelenmesi mühim bir konudur (Kocakaplan, 2019: 9; Aktaş, 2002: XI). Yazıda ve sözde farkında olarak veya olmayarak kullanılan söz sanatlarıyla aslında çok şey anlatılmaktadır. Bir bakıma söz sanatları bir milletin kültürü ve benliğinin aynası konumundadır. Söz sanatlarını iyi bilmek ve özümsemek; insanların duygu ve düşüncelerini daha iyi, daha etkili bir şekilde anlayabilmelerini ve anlatabilmelerini olanaklı kılacaktır.

2.2.1.1 Benzetme (Teşbih)

Aralarında türlü bakımlardan benzerlik olan iki varlıktan güçsüz olanı güçlü olana benzetme sanatıdır. “Benzetme, bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek, canlandırabilmek için başka bir nesneden, başka bir eylemden yararlanarak onu anımsatma yoluyla gerçekleştirilir.” (Aksan, 2006: 61). Sanatçı kendisini etkileyen bir olay, durum ya da kişi karşısında heyecan duyar ve bunu daha etkili, daha güçlü ifade edebilmek amacıyla, o anki psikolojisini okurda daha hoş canlandıracak benzetme şekilleri kurmak ister. Benzetme sanatında sözcükler gerçek anlamlarında kullanılmasına rağmen mecazi bir benzerlik söz konusu olduğundan mecaz sanatları kapsamına girer. (Kocakaplan, 2017: 162). Örneğin “Ali, tilki kadar kurnaz bir çocuktur.” cümlesinde Ali, tilkiye benzetilmiştir. Fakat bu benzeyiş mecazi bir anlam taşır.



Şekil 2.1. Benzetme Öğeleri

Yukarıdaki şekilden görüleceği gibi üzere benzetme oluşabilmesi için temel öğelerin bir arada bulunması gerekmektedir. Yardımcı öğelerin bulunma zorunluluğu yoktur. Benzetmede bulunan öğeler şunlardır:

- Benzeyen (Müşebbeh): Birbiri arasında benzerlik sağlanan varlıklardan nitelik itibariyle güçsüz olanıdır.
- Benzetilen (Müşebbehün-bih): Aralarında benzerlik sağlanan varlıklardan nitelik itibariyle daha kuvvetli, daha üstün olanıdır.
- Benzetme yönü (Vech-i şebah): Benzetme sağlanan unsurlar arasındaki alaka, benzeyiş, yöndür.
- Benzetme edatı (Edat-ı teşbih): Benzeyen ve benzetilen ögeleri arasında benzetme ilişkisi oluşturan edatlardır.

Bu öğelerin bulunup bulunmamasına göre benzetme farklı isimler almaktadır:

2.2.1.1.1 Ayrıntılı Benzetme (Teşbih-i Mufassal)

Bütün ögeleri var olan benzetmedir. Bu çeşit benzetmeler çok bariz olduğu için sanat yönünden zayıf görülmektedir. Ancak benzerlik kolay anlaşılır gibi değilse kullanılmalıdır (Külekçi, 2016: 36). Yukarıda verilen “Ali, tilki kadar kurnaz bir çocuktur.” benzetmesinde; Ali zayıf unsur benzeyen, tilki ise kuvvetli unsur benzetilendir. Buradaki benzetme yönü kurnazlıktır. Benzetme edatı olarak ise “kadar” edatı kullanılmıştır. Dolayısıyla bu cümlede ayrıntılı benzetme yapılmıştır.

Örnekler:

- “Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi orduyu yendik!” (Beyatlı, 1974: 22).

Benzeyen: Bin atlı	Benzetilen: Çocuklar
Benzetme yönü: Şen olmak	Benzetme edatı: Gibi

- “Çini bir kasede bir Çin çayı içmekteydi.
Bir güzel yırtıcı kuş gözleri gördüm. Baktım
Som mücevher gibi kan kırmızı tırnaklarına.” (Beyatlı, 1974: 152).

Benzeyen: Tırnaklar	Benzetilen: Som mücevher
Benzetme yönü: Kırmızılık	Benzetme edatı: Gibi

2.2.1.1.2 Kısaltılmış Benzetme (Teşbih-i Mücmel)

Benzetme yönü verilmemiş benzetme şeklidir. Bu benzetme türü, az sözle çok şey anlatma ilkesine daha yakın olması sebebiyle, sanat yönünden ayrıntılı benzetmeden üstün tutulmaktadır (Külekçi, 2016: 37).

Örnekler:

- “Rü’ya gibi bir yazdı. Yarattın hevesinle,
Her anını, her rengini, her şi’rini hazdan.” (Beyatlı, 1974: 138).

Benzeyen: Yaz
Benzetme yönü: -

Benzetilen: Rüya
Benzetme edatı: Gibi

- “Sandım ki güzelliğin cihanda
Bir saltanatın güzelliği.” (Beyatlı, 1974: 136).

Benzeyen: Güzellik
Benzetme yönü: -

Benzetilen: Saltanat
Benzetme edatı: Sandım ki

2.2.1.1.3 Pekiştirilmiş Benzetme (Teşbih-i Müekked)

Benzetme edatı olmayan benzetme türüdür.

Örnekler:

- “Bambaşka Leh, Macar, Venedik, Rus güzelleri.
Sessiz haremde her biri endamlı bir peri.” (Beyatlı, 1974: 169-170).

Benzeyen: Leh, Macar, Venedik, Rus güzelleri
Benzetme yönü: Endamlılık

Benzetilen: Endamlı bir peri
Benzetme edatı: -

- “Yalnız bu kata mümkün olur daimi uçuş.
Her hamlesiyle ruh, o çelikten kanatlı kuş,
Ufkunda bir dakika görünmeksizin kara,
Hür gökte, hür denizde uçar hür ufuklara. (Beyatlı, 1974: 99).

Benzeyen: Ruh
Benzetme yönü: Uçuş

Benzetilen: Çelikten kanatlı kuş
Benzetme edatı: -

2.2.1.1.4 Güzel (Uz) Benzetme (Teşbih-i Belîğ)

Sadece benzeyen ve kendisine benzetilen unsurlarıyla sağlanan benzetmedir. Bu benzetme türü diğerlerinden daha üstündür, daha güzeldir çünkü benzetme öğeleri azaldıkça anlam kuvvetlenir (Külekçi, 2016: 38).

Örnekler:

- “Som gümüşten sular üstünde giderken ileri (Beyatlı, 1974: 97).

Benzeyen: Sular
Benzetme yönü: -

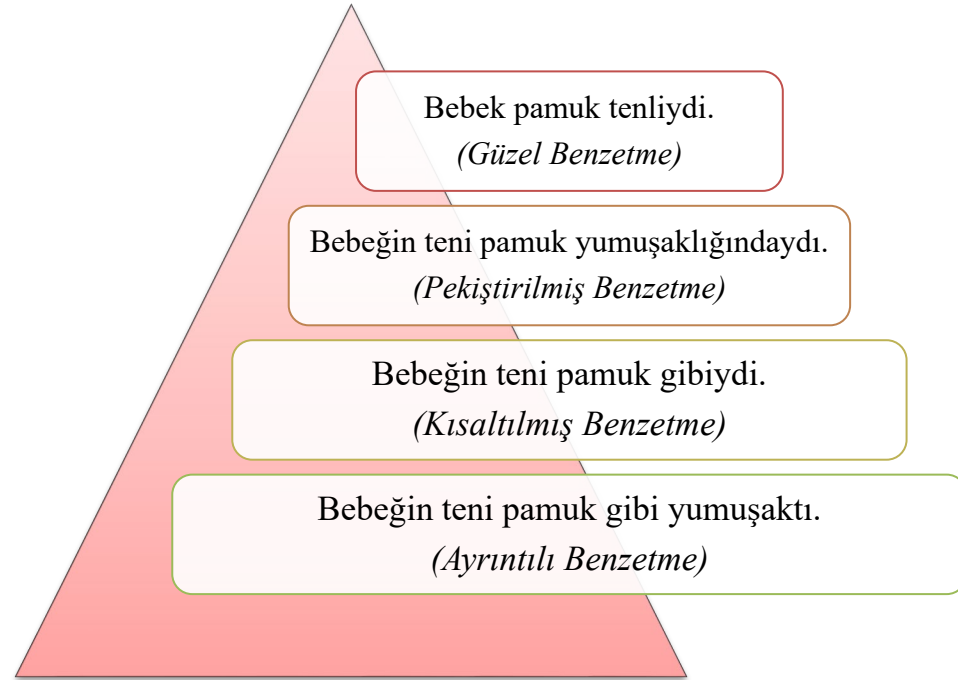
Benzetilen: Som gümüş
Benzetme edatı: -

- “Fark etmez anne toprak ölüm maceramızı. (Beyatlı, 1974: 86).

Benzeyen: Toprak
Benzetme yönü: -

Benzetilen: Anne
Benzetme edatı: -

Bu dört benzetme türünü sıra ile görmek aralarındaki farkı daha anlaşılır kılacaktır.



Şekil 2.2. Öge Sayısı Bakımından Benzetme Türlerinin Karşılaştırılması

2.2.1.2 Kişileştirme (Teşhis)

İnsan dışındaki canlı varlıklara ya da cansız varlıklara insane ait özelliklerin verildiği söz sanatıdır. Kişileştirme, insanlığın başlangıcından beri en güçlü düşünce biçimidir. İlkel kavimler hakkındaki bilgiler ve mitolojiler, insanların çok önceleri teşhis denilen hayali benzeyişleri gerçek sanarak inandıklarını göstermektedir. Zamanla uygarlığın gelişmesiyle bu inanışlar gücünü kaybetmeye başlamış, insanlar doğa, eşya ve olaylar hakkında daha akılcı ve mantıklı fikirler yürütmeye başlamıştır. Teşhise ait daha önceki fikirler de kültür kalıntısı olarak gelecek kuşaklara sirayet etmiş, edebiyat da bundan nasibini fazlasıyla almıştır (Külekcı, 2016: 136).

Kişileştirme, heyecana bağı bir sanattır. İnsanlar bir durum, olay veya nesne karşısındaki duygularını karşısındakine aktarmış, duygularını onunla ortak etmiştir. Duygular insan dışındaki varlıklarda da görünmeye başlamış, söz konusu varlıklar insana benzerlik kazanmıştır (Kocakaplan, 2017: 177).

Masal, fabl, destan gibi edebi türlerde kişileştirme sanatı daha çok görülebilmektedir. Günümüzde çizgi film, animasyon gibi çocuklara yönelik görsel ürünlerde de kişileştirme sıkça yer almaktadır.

Örnekler:

- “Beyaz yelkenlerinde ölgün bir kızılığın
Titrek son akisleri dalgalandı belirsiz;
Toplanırken göklerde bulutlar yığın yığın
Hırçın bir fırtınayı düşünüyordu deniz.” (Arolat, 2017: 11).

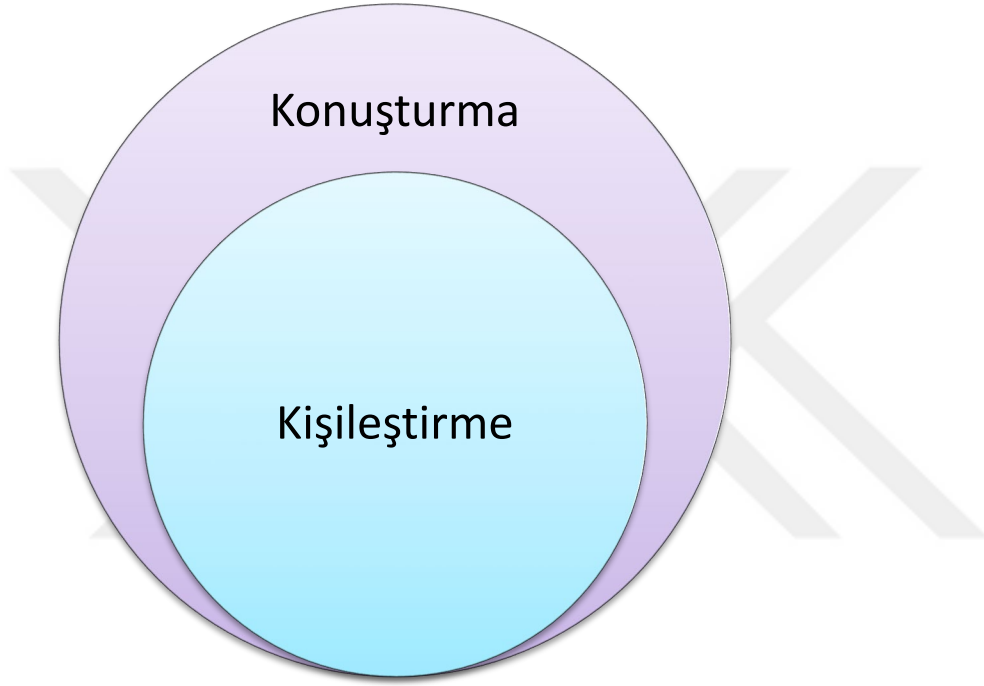
“Bir Gemi Yelken Açtı” isimli şiirden alınan yukarıdaki dörtlüğün son mısrasında fırtına hırçın oluşuyla, deniz ise onu düşünmesiyle kişileştirilmiştir.

- “Büyük samanlıkta toplantı üstüne toplantı yapılıyor, domuzlar gelecek mevsimin işlerini planlamaya çalışıyorlardı.” (Orwell, 2020: 54).

“Hayvan Çiftliği” isimli kitaptan alınan yukarıdaki bölümde domuzların plan yapmaya çalışması bir kişileştirme örneğidir.

2.2.1.3 Konuşturma (İntak)

İnsan dışındaki canlı veya cansız varlıkların konuşturulmasına denir. Konuşturma sanatı beraberinde kişileştirmeyi de getirmektedir çünkü insan gibi konuşturulan varlık insana ait özellik kazandığından kişileştirilmiştir. Dolayısıyla konuşturma yapılan her yerde kişileştirme de vardır. Fakat her kişileştirmede konuşturma bulunmayabilir (Külekçi, 2016: 136-137; Odabaşı vd., 2013: 145, Kocakaplan, 2017: 176-177).



şekil 2.3. Kişileştirme – Konuşturma İlişkisi

Konuşturma, kişileştirmenin bir derece ilerisidir. Konuşturma da aynı kişileştirme gibi heyecana bağlı bir sanat olduğundan, heyecanın etkisi yükseldiğinde bu varlıklar sadece insani özellik kazanmakla kalmayıp tıpkı insan gibi konuşmaya, duygu ve düşüncelerini anlatmaya başlarlar (Kocakaplan, 2017: 177).

Kişileştirme ve konuşturma, zeki ve yetenekli bir sanatçının elinden çıktığında çok güzel ve etkili bir anlatım şekli olur. Ancak bunun tersi olursa söz ve hareket verilmek istenen cansız varlık daha da cansız ve donuk bir hal alır (Külekçi, 2016: 137).

Örnekler:

- “Üsküdar, bir ulu rü’yayı görenler şehri,
Seni gıptayle hatırlar vatanın her şehri,
Hepsi der: “Hangi şehir görmüş onun gördüğünü?
Bizim İstanbul’ u fethettiğimiz o mutlu günü!” (Beyatlı, 1974: 28).

“İstanbul’ un Fethini Gören Üsküdar” isimli şiirden alınan yukarıdaki dizelerde vatanın şehirleri konuşturulmuştur.

- “Soruların en ahmakçası ak kısrak Mollie’ den gelmişti; Mollie’ nin Snowball’ a sorduğu ilk soru, “Ayaklanmadan sonra da şeker bulabilecek miyiz?” olmuştu. Snowball “Hayır,” diye kesip atmıştı. “Bu çiftlikte şeker meker üretemeyiz. Kaldı ki, şeker gerekmeyecek. Dilediğin kadar yulaf ve saman yiyebileceksin.” (Orwell, 2020: 23).

“Hayvan Çiftliği” isimli kitaptan alınan yukarıdaki bölümde Mollie isimli bir kısrak ile Snowball isimli bir domuz konuşturulmaktadır.

2.2.1.4 Abartma (Mübalağa)

Bir sözün etkisini fazlalaştırmak amacıyla bir şeyi ya olamayacağı bir şekilde ifade etmek veya olduğundan çok fazla ya da çok eksik anlatmaktır. Fakat bu aşırılık donuk olmamalı, ince ve narin bir biçimde yapılmalıdır (Dilçin, 1983: 447). Herhangi bir olay, durum veya varlık karşısında etkilenen insan, bu heyecanın neticesinde onu büyütür veya küçültür. Sıcak havada “yandım”, soğuk havada “dondum” denmesi buna örnektir. Abartmanın ikinci şeklinde ise benzetme kullanılarak aşırılığa gidilir. İri cüsseli biri için “dev gibi”, zayıflar için ise “sinek gibi” ifadeleri kullanılması benzetme yoluyla abartmaya örnektir (Kocakaplan, 2017: 107). Eskiler bir şairin hayalinin genişliğini ve kuvvetini göstermesi açısından abartma sanatına çok önem vermişler ve aşırılık derecesine göre abartmayı üçe ayırmışlardır: (Külekçi, 2016: 149; Dilçin, 1983: 447).

- Tebliğ: Zihne ve geleneğe uyan abartma çeşididir.
- İğrak: Zihne uyan fakat geleneğe uymayan abartma çeşididir.
- Gulüv: Zihne ve geleneğe uymayan abartma çeşididir.

Yine eskilere göre tebliğ ve iğrak makbul, gulûv ise makbul sayılmamaktadır. Kocakaplan (2017) bu sınıflandırmayı kalıplaşmış ve gereksiz bulmaktadır. “Okuyucuyu, kendi duyduğu heyecan seviyesine çıkarabilen sanatkarın yaptığı mübalağa başarılıdır.” (Kocakaplan, 2017: 109).

Örnekler:

- “Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdad inerek öpse o pak alnı değer.” (Ersoy, 2014: 356-357).
- “Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın
Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın” (Ersoy, 2014: 357).

“Çanakkale Şehitlerine” isimli şiirden alınan yukarıdaki dizelerde Mehmet Akif Ersoy, şehitlere karşı hissettiği heyecanı abartılı bir şekilde ifade etmektedir. Gökten ecdadın inmesinin istenmesi, şehitlerin tarih mezarlığına gömülmesi ve oraya sığmamaları güzel bir şekilde kurgulanmıştır.

- “Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu.” (Beyatlı, 1974: 46).

“Kar Musıkileri” isimli şiirden alınan yukarıdaki dizelerde Yahya Kemal, gece ve kar yağışını abartılı bir şekilde anlatmaktadır.

- “Talih bana dönse, nazikane;
Bir yıldızı verse malikane;
Bigane kalır o iltifata,
İstanbul’ a dönmek isterim ben.” (Beyatlı, 1974: 65).

“Bedri’ ye Mısralar” isimli şiirden alınan yukarıdaki dizelerde şair, İstanbul sevgisini abartılı bir şekilde anlatmaktadır.

2.2.1.5 Karşıtlık (Tezat)

Birbirine karşıt fikir, duygu ve hayallerin birlikte kullanıldığı söz sanatıdır. Bir varlığın veya durumun birbirine zıt görünen özelliklerini tespit edip ortaya çıkarmak da karşıtlık kapsamına girer (Dilçin, 1983: 449). Bir düşünceyi karşıtıyla anlatmak daha etkili olmaktadır. Birbirine aykırı iki rengin bir araya getirilmesi nasıl daha dikkat çekici oluyorsa bir ifade içerisinde iki karşıt düşüncenin yan yana getirilmesi de o denli etkili olur (Külekçi, 2016: 83).

Gerek günlük dilde, gerekse şiir dilinde karşıt kavramların ve anlamca birbirine karşıt olan önermelerin bir arada kullanılmasının, okuyan/dinleyenin zihninde bir metin çözümlenirken bu kavram ve önermelerin ortaya çıkan karşıtlıkla, daha belirgin bir biçimde canlanmalarına olanak sağladığı görülmekte, böylece, zihinde bir hareketlilik doğurduğuna tanık olunmaktadır. Bir başka deyişle, bir önermenin yanına, ona zıt olan, beklenmeyen bir başkasının getirilmesi, metin çözücü için şaşırtıcı olmakta, metnin etkisini artırmaktadır (Aksan, 1995: 114).

Kocakaplan' a göre (2017: 188) tezat sanatı şu üç esasa dayanmaktadır: Sanatçı aynı kavrama birbirine zıt iki açıdan bakar. Bu bakış açılarından biri mecazi, ötekiyse gerçek anlamdadır. Birbirine karşıt bu iki yön aynı düşünce üzerine bağlanmıştır. “Beyaz kağıt üzerinde kara kalemle resim yapıyor.” cümlesinde “beyaz-kara” sözcüklerinin ikisi de gerçek anlamda kullanıldığından tezat ifade etmez. “Ak akçe kara gün içindir.” atasözünde ise “ak” sözcüğü gerçek anlamda, “kara” sözcüğü mecaz anlamda kullanılmıştır. Dolayısıyla tezat vardır (Külekçi, 2016: 83).

Örnekler:

- “Fanilik ortasında yüzen sade-dil beşer
Herhangi bir şekilde umar bir beka buluş.” (Beyatlı, 1974: 114).

“Bir Yıldız Aktı” isimli şiirden alınan yukarıdaki dizelerde şair; “fanilik” (ölümlülük) ve “beka” (ölümsüzlük) kavramlarını kullanmış, “beşer” (insan) mefhumunda birleştirmiştir. “Beka” mecazi olarak insanın ölümünden sonra kendisini hatırlatacak bir eser bırakması anlamında, “fanilik” ise gerçek anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla burada tezat vardır.

- “Zahid hayal eder bizi meyhane zındığı,
Bilmez ki sen ve ben hepimizdir tapındığı.” (Beyatlı, 1974: 119).

“Maverada Söyleniş” isimli şiirden alınan yukarıdaki dizelerde şair; “zındık” (Allah’ ı inkar eden) ve “tapınılacak varlık” arasında tezat kurmuş, bunu “biz” mefhumunda birleştirmiştir. Zahidin bazı kişileri zındık olarak hayal etmesi gerçek anlamda, zındık olarak nitelendirilenlerin aynı zamanda tapınılacak varlık olması mecazi anlamda kullanılmıştır. Burada tasavvuftaki “vahdet-i vücud” anlayışı esas alınmıştır. Ayrıca bu dizelerde zahid ve meyhane kelimeleri ile günümüz Türkçesine uygunluk olarak nitelendirilecek “Tenasüp” sanatına da yer verilmiştir.

2.2.2 Türkçe Dersi Öğretim Programında Söz Sanatlarının Yeri

Tablo 2.5. TDÖP Söz Sanatları Kazanım ve Açıklamaları (MEB, 2019)

<i>Kazanım Kodu</i>	<i>Kazanım ve Açıklaması</i>
T.5.3.32.	Metindeki söz sanatlarını tespit eder. <i>Benzetme (teşbih) ve kişileştirme (teşhis) söz sanatları verilir.</i>
T.6.3.14.	Metindeki söz sanatlarını tespit eder. <i>Konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat) söz sanatları verilir.</i>
T.7.3.8.	Metindeki söz sanatlarını tespit eder. <i>Kişileştirme (teşhis), konuşturma (intak), karşıtlık (tezat) ve abartma (mübalağa) söz sanatları verilir.</i>
T.8.3.7.	Metindeki söz sanatlarını tespit eder. <i>Benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat), abartma (mübalağa) söz sanatlarının belirlenmesi sağlanır.</i>

Tablo 2.5’ e bakıldığında beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar her yıl “Metideki söz

sanatlarını tespit eder.” kazanımına yer verildiği görülmektedir. Programda söz sanatları beş adet ile sınırlı tutulmuştur. Bunlar benzetme, kişileştirme, konuşurma, karşıtlık ve abartma söz sanatlarıdır. Beşinci sınıfta benzetme ve kişileştirme sanatları verilirken, altıncı sınıfta konuşurma ve karşıtlık verilmektedir. Yedinci sınıfa gelindiğinde bu sanatlara ek olarak abartma sanatı yer almaktadır. Sekizinci sınıf ise programdaki tüm sanatların tekrarı, uygulayıcısı konumundadır. Bundan ötürü yedinci sınıfa kadar kazanım açıklamalarında “... söz sanatları verilir.” ifadesi yer alırken sekizinci sınıfta “... söz sanatlarının belirlenmesi sağlanır.” denilmektedir. Bu kazanımlar beşinci ve altıncı sınıfta okuma - anlama, yedinci ve sekizinci sınıfta ise okuma - söz varlığı basamağında bulunmaktadır.

2.2.3 Söz Sanatları Öğretimi

Günlük yaşamda ve öğretimin tüm kademelerinde çocuklar söz sanatlarıyla karşılaşmaktadırlar. İlk karşılaşmaları okul öncesi döneme rast gelir. Bu dönemde çocuk; ailesinden, çevresinden, televizyon, internet gibi iletişim ve medya araçlarından gelişigüzel bir şekilde söz sanatlarına maruz kalmaktadır. Dilimizin atasözü ve deyimler bakımından zenginliği ve hiçbir dilde görülmeyen inceliği içerisinde barındırdığı nükteli anlatımlar, ad aktarmaları, benzetmeler, karşıtlıklar ve somutlaştırma gibi unsurlar birçok söz sanatına kaynaklık etmektedir. “Dilimizin geçmişine, günümüz Türkçesinin derinliklerine eğilenler, ne engin bir deniz karşısında bulunduklarını kolayca anlayacaklardır.” (Aksan, 2005). Dolayısıyla henüz anne karnında dinleme serüveni başlayan bebek, okul çağına başlayacak bir çocuk olana değin bu engin deniz içerisinde yüzmekte; atasözü ve deyimlerin dışında birçok ninni, mani, türkü, bilmece, ikileme, kalıp sözler gibi zenginliklere maruz kalmakta ve bunların anlam özelliklerini sezinlemektedir. Çocukların yazılı ve sözlü edebi metinlerle gerçek anlamda karşılaşması okul dönemiyle birlikte başlamaktadır. İlköğretim birinci kademede söz varlığı kapsamında eş sesli, eş anlamlı, zıt anlamlı, gerçek ve mecaz anlamlı sözcüklerin; atasözü ve deyimlerin fark edilmesiyle birlikte söz sanatlarının temeli atılmış olmaktadır. İlköğretim ikinci kademede program dahilinde yer alan beş söz sanatı aşamalı bir şekilde öğrencilere verilmektedir. (MEB, 2019). Ortaöğretimde “Türk Dili ve Edebiyatı” dersi ile birlikte edebi sanatlar konusu daha da derinleşmekte, program dahilindeki söz sanatlarının sayısı on beşe yükselmektedir. Fakat programda “Şiirde öne çıkan söz sanatlarının belirlenmesi, bütün söz sanatlarının tespiti yoluna gidilmemesi” ifade edilmektedir (MEB, 2018). Görüldüğü üzere MEB öğretim programlarında

söz sanatları konusunu önemsemektedir. Bu durum 8. Sınıflar için hazırlamış olduğu lise geçiş merkezi sınavlarında da görülmektedir:

Tablo 2.6. Son 10 Yılın 8. Sınıf Merkezi Sınavlarında Söz Sanatları

<i>Sınav</i>	<i>Söz Sanatları Soru Sayısı</i>
<i>SBS 2011</i>	2
<i>SBS 2012</i>	1
<i>SBS 2013</i>	2
<i>TEOG 2014*</i>	1 + 1
<i>TEOG 2015*</i>	1 + 1
<i>TEOG 2016*</i>	1 + 1
<i>TEOG 2017*</i>	2 + 2
<i>LGS 2018</i>	-
<i>LGS 2019</i>	-
<i>LGS 2020</i>	1
<i>LGS 2021</i>	-

**TEOG sınavları yılda iki kez yapılmıştır.*

Tablo 2.6' ya bakıldığında MEB, son 10 yılda 8. Sınıflara yapmış olduğu merkezi sınavlarda neredeyse her yıl bir veya birden fazla söz sanatlarıyla ilgili soruya yer vermiştir. Ortaöğretimde ÖSYM' nin yapmış olduğu üniversite giriş sınavlarına bakıldığında da benzer bir tablo görülecektir. Dolayısıyla söz sanatları öğretimi önemli bir mesele haline gelmektedir. Bu noktada bu sanatların doğru şekilde, doğru yöntemlerle öğretilmesi, ilköğretimde sağlam temeller atılması mühimdir. 2006 yılından itibaren uygulanmakta olan öğretim programları öğrenciyi merkeze alan, öğretmenin ona kılavuz ettiği yapılandırmacı yaklaşımı esas almaktadır. Bu yaklaşımda öğrencinin bilgiyi almanın dışında, sistemli ve düzenli bir şekilde yorumlaması, zihninde yeniden yapılandırması, günlük yaşamla ilişkilendirmesi beklenmektedir. Bunun için de farklı yöntem ve tekniklerin bir arada kullanılması bir gerekliliktir. “Şüphesiz ki hiçbir öğretim yöntemi, bir dersin öğretilmesinde sihirli değnek değildir. Her durum ve şartta en iyi yöntem olduğunu iddia edebilecek bir yöntem de yoktur. Zaten olsaydı bu kadar farklı yöntemler de ortaya çıkmazdı.” (Özbay, 2011: 127-48; akt. Şahbaz, 2019: 134).

Dil öğretimi, ilkokulda, öğrencilere bilgidan çok temel beceriler kazandırması ilkesine dayanır. Doğru konuşma ve yazma, iyi dinleme gibi beceri ve alışkanlıklar da bol alıştıırma ve uygulama ile elde edilir. Bu nedenle, Türkçe derslerinde daha çok öğrencileri etkinliğe yöneltecek uygun bir ortamın yaratılmasına çalışmalıyız. Kuramsal bilgileri, beceri ve alışkanlık kazandırmaya katkısı bulunacak ölçüde ve aşamalı olarak vermeliyiz (Kavcar vd., 1997: 16; akt. Şahbaz, 2019: 133).

Yapılandırmacı yaklaşıma göre kullanılacak yöntem ve teknikler, öğrencinin edindiğı bilgileri irdelediğı, önceki bilgileriyle kıyasladığı ve günlük yaşama aktarabileceğı şekilde kurgulanmalıdır. Öğrencinin sadece kitaptan okuyarak veya öğretmenin anlattıklarını dinleyerek bilgi edinmesi değil, sınıf içerisinde aktif bir rol alarak sorgulaması, tartışması, fikirlerini arkadaşlarıyla paylaşması, işbirliği içinde olması, bilgiyi yeniden üretmesi, yeni durumlara transfer etmesi beklenmektedir. Öğretim teknolojileri ve materyallerinin kullanımı bilgiyi anlamlandırmak, kullanışlı hale getirmek, öğrencinin ilgi ve dikkatini çekmek, edinilen bilgiyle günlük yaşam arasında bağlantı kurabilmek adına önemlidir. Öğrenme sürecinde duyu organlarının etkisi sırasıyla %83 görme, %11 işitme, %3,5 koklama, %1,5 dokunma ve %1 tat alma şeklinde ifade edilmektedir (Ergin, 1998: 66). Dolayısıyla dinleme metinlerinin izleme metni olarak tasarlanması öğrencilerin hem görmesi hem de işitmesini sağlayarak öğrencilere daha etkili bir öğrenme yaşantısı sunmaktadır.

Aşıloğlu ve Oral (2020: 39) yaptıkları çalışmada edebiyat öğretmenlerinin %77.3' nün “düz anlatım”, %61.8' inin “soru cevap”, %24.5'inin ise “tartışma” yöntemini sıklıkla kullandığını belirtmektedir. Çer (2017: 82) yaptığı araştırmada Türkçe öğretmenlerinin de benzer şekilde en çok bu iki yönteme bağılı kaldığını belirtmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma rağmen daha çok öğretmen merkezli geleneksel yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Söz sanatları öğretiminde ise durum pek farklı olmamaktadır. Kaplan (2010), Emiroğlu (2012), Aslan, D., Güldenöğlü ve Altuntaş (2018), Odabaşı, Savaş ve Nuhöğlü (2018) yaptıkları araştırmalarda söz sanatları öğretiminin zorluğuna vurgu yapmışlar, Türkçe ders kitaplarının bu konudaki yetersizliklerine değinmişlerdir.

Öğretmenler, dil ve edebiyat öğretimi ortamlarında ders kitabını öğretimin tek aracı gibi düşünmemeli, söz sanatlarının kullanıldığı başkaca metinlerden ve dilsel araçlardan da (reklam ve haber metinleri, bilmece, deyimler, atasözleri) yararlanmalıdır. Özellikle işlevsel sorular ve etkinlikler yoluyla bu sanatların metne kattığı anlamları, gücü ve etkiyi buldurmaya dönük çalışmalar yaptırılmalıdır (Aslan vd., 2018: 64).

2.3 Müzik

2.3.1 Müziğin Tanımı ve İnsan Yaşamındaki Önemi

İnsanın yaşam serüveni ile başlayan müzik olgusu üzerine birçok farklı tanımlama yapılmıştır:

Türkçe sözlüğe göre müzik, “Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki; bu biçimde düzenlenmiş seslerden oluşan eserlerin okunması veya çalınması.” şeklinde nitelendirilmiştir (TDK Güncel Sözlük). Uçan’a göre (1996: 15-16) “Sanat olarak müzik; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri veya başka gereçlerin de katkısıyla belli durum, olgu ve olayları, belli bir amaç ve yöntemle, belli bir güzellik anlayışıyla birleştirip düzenlenmiş uyumlu/uyuşumlu seslerle, estetik bir yapıda işleyip anlatan bir bütündür. Sesleri, erekli olarak estetik bir yapıda birleştirme/bireştirme sürecidir.” Say’ a göre (2019: 19-20) “Müzik, seslerle anlatılan bir sanattır. İnsana duyup düşündüklerini seslerle anlatma olanağı veren bir üst dildir. Yaşamın her evresinde ve hemen her alanında insanı saran, insanın neredeyse onsuz edemediği bir olgudur.” Dede Efendi için müzik “İnsanlığın ahlakını arındıran kutsal bir bilimdir.” Bennet’ e göre “İnsan ruhunun anlayabileceği biricik dildir.” Tolstoy’ a göre “İnsanın bir zaman duymuş olduğu bir duyguyu kendinde canlandırdıktan sonra, başkalarının da duyabilmesi için sesler aracılığı ile onlara aktarmasıdır.” (Uçan, 1996: 13). Rousseau’ ya göre “Sesleri kulağa hoş gelecek biçimde düzenleme (uyarlama) sanatıdır.” Darbaz’ a göre “Sesler bilimi ve o sesleri insanlığın karakterine ve duygularına uygun bir biçimde kullanma ve uygulama sanatıdır.” (Uçan, 1996: 14). Tanımlamalardan da görüleceği üzere müzik insandan ayrı düşünülemeyecek, hayatın her evresinde, her zamanında mevcut olan, insanlar için vazgeçilemez bir olgudur. Müzik, hayatın ta kendisidir. Henüz ana karnında tanıştığımız ses ve müzik, nefes aldığımız ve kulaklarımız işittiği sürece hayatımızın bir parçası olmaya devam etmektedir.

İnsan yavrusunun daha ana karnında (rahminde) iken annenin kalp atışlarından etkilendiği, doğumdan sonra bu bildik sesi yeniden bulmanın bebek üzerinde rahatlatıcı etki yaptığı ve belki de bu yüzden annelerin bebeklerini rahatlatıp uyutmak için, genellikle, kalpleri üzerine yasladıkları öne sürülmektedir. Nitekim yapılan bazı deneylerde ses bandına alınmış kalp atış seslerini dinleyen bebek grubunun, sessiz odada yatanlara ve banttan ninni dinletilenlere göre çok daha erken uykuya daldığı gözlenmiştir (Günay, 1978; akt. Uçan, 1996: 20).

Müzik ilkel insanın yaşamını sürdürme becerisinin bir ürünüdür. Tam olarak hangi güdünün ya da gereksinimin müziği ortaya çıkardığını söylemek zor olsa da müziğin kökeniyle ilgili yaklaşımlardan en çok kabul göreni müziğin annelik güdüsüyle ortaya çıktığını söylemektedir. Avustralyalı müzikoloji profesörü Richard Parncutt'a göre, müzik annenin bebeğiyle ya da küçük çocuğuyla iletişimde kullandığı melodili seslerin ya da “bebek dilinin” gelişimiyle doğmuştur. Benzer bir düşünceyle Avustralya Melbourne Üniversitesi Müzik Fakültesi Dekanı Gary McPherson da insanların müzik aracılığıyla iletişim kurma yeteneğinin yaşamlarının ilk günlerinden itibaren var olduğunu ve hatta doğumdan önce de müzik ve ses motiflerini algılayabildiklerini, müzik algısının ilk zekâ belirtilerinden biri olduğunu söylemektedir (Akoğlu, 2012; Akt. Topcu, 2016: 13).

Sonraları insanın müzikten etkilenmesi, doğrudan bir iletişim şekli halini almakta, zamanla çeşitlenmekte ve zenginleşmektedir. Evde, sokakta, okulda, işyerinde, tören ve toplantılarda, dinlenme ve eğlenme yerlerinde, yemek yenilen mekanlarda, radyo, televizyon ve internet karşısında, kısacası hayatın her durumunda müzik ile içiçe yaşanmaktadır. Doğduğu çevrede müzik ile etkileşim içinde olan insan, “dinleme, benzetme, oynama, mırıldanma, tempo tutma, ıslık çalma, söyleme, tıngırdatma, beğenme, çalma, yaratma, eleştirme” gibi bazı müziksel davranışlar kazanmaktadır. Bu tutumlar edinildikçe insan; müzik ve müzik ortamıyla daha farkında, daha bilinçli ve güçlü bir bağlantı kurmaktadır (Uçan, 1996: 21). Müzik insanın duygularını daha iyi anlaması ve anlatması, kendini gerçekleştirme ve aşması imkanları vermektedir (Say, 2019: 21).

Atatürk, müziğe gereken önemi vermiş ve müziğe verdiği önemi konuşmalarında sık sık dile getirmiştir. Bu konuşmalarının birinde “Bir ulusun musiki eğitimine önem verilmezse, o ulusu ilerletmenin mümkün olamayacağı” görüşünü belirtmiştir. “Bunun için musikiye pek çok özen göstermekte olduğumu görüyorsunuz” diyerek müzik konusunda bilinçli olarak hareket ettiğini vurgulamıştır. Atatürk, müzikle ilgili düşüncelerini “Müzik hayatın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir.” Sözüyle özetlemiştir. O, müziğin toplum hayatında çok önemli bir yeri olduğunu ise “Hayatta müzik lazım değildir, çünkü hayat müziktir. Müzikle ilgili olmayan varlık insan değildir. Eğer söz konusu olan hayat insan hayatı ise, müzik mutlaka vardır. Müziksiz hayat zaten mevcut olamaz” sözleriyle vurgulamıştır (Akkaş, 2005: 77; Akt. Bütüner, 2010: 23).

2.3.2 Müziğin İşlevleri



Şekil 2.4. Müziğin İşlevleri (Uçan, 1996: 21)

Müziğin insan hayatında pek çok işlevi bulunmaktadır. Şekil 2.3.’ ten görüleceği üzere bunları “bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel” olarak beş temel boyutta sınıflandırmak mümkündür. Bu boyutları birbirinden bağımsız düşünmek yanlış olacaktır. İşlevler birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedir.

2.3.2.1 Müziğin Bireysel İşlevleri

Müziğin öncelikli amacı insanın duygu ve düşüncelerini anlaması, onları etkileyici bir şekilde ifade etmesidir. Müzik; aşk, sevgi, mutluluk, hüzn, neşe, özlem gibi pek çok duyguya tercüman olur ve bizi etkiler. İnsanlar en neşeli anlarından en çaresiz hissettikleri ana değin kendilerini müzikle ifade etmektedir. Müzik, bazen insanları yer ve zaman kavramlarından soyutlayabilen bir terapi şekline bile dönüşebilmektedir (Alpagut, 1998: 84; Akt. İmik ve Haşhaş, 2020: 198).

“Zamanın tüm ilimlerinde uzmanlaşmış bir bilim insanı olan İbn-i Sina da müziğe çok değer vermiştir. Müzikten önce tahsil ettiği ilimlerden sonra “işte insan, ilim nerede?” derken;

müzik ilmiyle ilgilenmeye başlayınca hayrete düşerek “işte ilim, insanlık nerede?” demiştir. Müziğe bir psikolog görevi atfederek “sağlığa en iyi gelen egzersiz” tanımlamasında bulunmuştur.” (İbn-i Sina, 2004; Akt. Demir, 2020:26).

“Müziğin ilgili olduğu her şey mükemmel olma özelliğine sahiptir. Çünkü müzik, psikolojik olarak haz verme amacındadır ve bu amacın doğasında yetinmek, doğru olmak, mümkün olmak gibi kavramların aksine hep mükemmele uzanmak vardır.” (İbn-i Sina, 2004; Akt. Topcu, 2016: 14). Dolayısıyla müzik, insan psikolojisiyle doğrudan ilişkili bir olgudur. İnsanın iç dünyasını geliştiren, zenginleştiren bir öğedir.

Uçan’ a göre (1996: 25-26) müziğin bireysel işlevlerinin bazıları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yaşamındaki durağanlığı devingenleştirme, devingenliği durağanlaştırma ve giderek bunları belirli bir düzeyde tutma,
- Bireyi ilkel dürtülerden arındırma,
- Bireyi; müzik yapma, yaratma, dinleme; müzikle oynama gibi etkinlikler yoluyla fiziksel, devinişsek, duyuşsal ve bilişsel yönlerden sağlıklı bir boşalım sürecine sokma, sağlıklı bir arınım ve doyum sağlama,
- Bireyi sağlıksız bunalım ve gerilimlerden uzak tutma,
- Bireyin kendini keşfetmesine, özgüvenini artırmasına, yaşamını zenginleştirmesine böylece daha sağlıklı, mutlu, huzurlu bir yaşam kurmasına ve sürdürmesine imkan tanıma,
- Bireyin boş zamanlarını etkin olarak zevkli uğraşlarla değerlendirmesini sağlama,
- İş, çalışma ve üretim yerlerindeki tekdüzeliği giderme, çalışma zevki ve sevincini artırma , verimli ve mutlu bir çalışma alışkanlığı kazandırmaya katkıda bulunma,
- Belli duyguları inceltme ve yüceltmeyi kolaylaştırma,
- Bireysel tedavide kullanışlı ve etkili bir araç olma,
- Bireyin içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevreye duyarlılığını artırma, uyum sağlamasını kolaylaştırma,
- Bireyin yaratıcılık, disiplin, sorumluluk, güven ve başarı durumlarını geliştirme, kökleştirme, zenginleştirmeye olanak sağlamadır.

2.3.2.2 Müziğin Toplumsal İşlevleri

Müzik bir toplumun içinde bulunduğu ruh halini, sıkıntılarını, sevinçlerini, toplumun kültürünü, yaşam tarzını, ilgilerini, beklentilerini, kimlik öğelerini, dini inanışlarını, geleneklerini, göreneklerini, örf ve adetlerini, aile yaşantısını, arkadaşlık ve akraba ilişkilerini, ekonomik durumu dahil daha birçok öğeyi içinde barındırabilmektir. Dolayısıyla bir toplumda dinlenen müzik toplumun adeta aynası konumundadır. “Müzik toplumsal bir olgu olup, müziğin geldiği nokta ile toplumun geldiği nokta paraleldir. Ünlü filozof Konfüçyüs ‘Bir milletin mutlu ve ahlaklı bir şekilde idare edilip edilmediğini anlamak isterseniz o memleketin müziğini dinleyiniz. Müzik devlet kurar, devlet yıkar’ diyerek müziğin kişiler ve devletler üzerindeki etkisini vurgulamıştır.” (Öz, 2001; Akt. Demir, 2020: 26).

“Toplumsal hayattaki farklı dalgalanmalar, müzikte dolayısı ile şarkılarda da kendisini ön plana çıkarmaktadır. Bu durumda müzik olgusunun kendisinin, bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisinin olumlu veya olumsuz yönde kullanılabildiği görülmektedir. Bu bağlamda, toplumu güçlendirme ve iyileştirerek geliştirme konusunda ilerleme kaydetmek adına kullanılabilecek araçlardan birinin müzik olduğu söylenebilir.” (Öz, 2001; Akt. Özdemir, 2020:37).

Uçan’ a göre (1996: 26-27) müziğin toplumsal işlevlerinin bazıları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bireyler arasında bağ kurma, duygu-düşünce-tasarım-izlenim alışverişi sağlama ve giderek ortak bir noktada buluşma,
- Bireyin toplumlaşmasını kolaylaştırıp hızlandırma,
- Bireyler arasında birlikte müzik yapma yoluyla etkileşme, işbölümü, yardımlaşma, dayanışa, uyuşma ve paylaşmayı geliştirip güçlendirme,
- Bireylerin sorumluluk alma, aldığı sorumluluğu yerine getirme, yeni sorumluluklara hazır olma özelliklerini geliştirmelerine katkıda bulunma,
- Bireylerin birbirlerine karşı daha açık, hoşgörülü, esnek, anlayışlı, saygılı, sevgili, insancıl olmasını sağlama,
- Toplumsal iletişim, etkileşme, anlaşma, birleşme, dayanışma, kaynaşma ve bütünleşmeyi kolaylaştırma-hızlandırma-güçlendirme-pekiştirme,
- Doğa, yurt, insan, toplum ve ulus sevgisini toplumu oluşturan birey, küme, kesim,

kurum ve kuruluşlar arasında yaygınlaştırma,

- Ulusal birliği simgelemedir. (“İstiklal Marşı” milli beraberliğimizi sembolize eden bir müziktir.)

2.3.2.3 Müziğin Kültürel İşlevleri

Türkçe sözlüğe göre kültür, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin (1), Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü (2), Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi (3), Bireyin kazandığı bilgi (4)” şeklinde tanımlanmaktadır. (TDK Güncel Sözlük).

Tanımlardan yola çıkarak müziğin hayatın her anında, her noktasında yer almasından ötürü geçmişten günümüze en önemli kültür öğelerinden biri olduğu söylenebilmektedir. Kültürün nedeni ve bir sonucu olan insanı ve onun değer verdiklerini ifade eder (Say, 2019: 21).

Birçok medeniyet, kültürel dokunun korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması sürecinde müzik sanatına büyük önem vermiş ve müzik eserlerini koruyarak öz kültürlerini koruyacakları bilincine erişmiştir. Müzik eserlerinin korunması ve kayıt altına alınması bakımından cumhuriyet döneminden sonra ülkemizde de çeşitli derleme çalışmaları yapılmış ve milli repertuvarlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bugün içerisinde binlerce eser barındıran TRT THM ve TRT TSM repertuvarları bunlara güzel birer örnektir (İmik ve Haşhaş, 2020: 201).

Uçan’ a göre (1996: 27-28) müziğin kültürel işlevlerinin bazıları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Müzik bir kültür ögesidir, kültürün öbür öğeleriyle etkileşir,
- Müzik bir dildir. Farklı yörelerden, farklı bölgelerden, farklı ülkelerden, farklı kıtalardan, farklı topluluklardan, farklı toplumlardan kısacası farklı kültürlerden farklı insanların buluşabildiği, birleşebildiği, az çok anlaşabildiği biricik dildir,
- Müzik, bir kültür ögesi olarak, içinde oluşup biçimlendiği kültürün özelliklerini taşır,

- Müzik, insanın kültürel yaşamında “geçmiş” ile “şimdi”, “şimdi” ile “gelecek” dolayısıyla “geçmiş” ile “gelecek” arasında bir köprü kurar,
- Müzik bir “kültürleme”, “kültürlenme”, “kültürleşme” aracıdır,
- Müzik kültürü kendi içinde çok türliliği ve zengin çeşitliliği olan bir yapıya sahiptir.

2.3.2.4 Müziğin Ekonomik İşlevleri

Müziğin ekonomik işlevleri gelişen teknoloji ile birlikte üretim, dağıtım, tüketim işleyişiyle günümüzde oldukça önem kazanmıştır. Müzik endüstrisi her geçen gün büyümekte ve milyarlarca insanı etkisi altına almaktadır (Say, 2019: 21). Özellikle bilgisayar ve internet teknolojisindeki ilerlemeler müziğin ulaşılabilirliği artırmış, bireylerin amatör veya profesyonel şekilde müzik icra edip ekonomik çıktı sağlayabilmelerine olanak tanımıştır.

Uçan; müziğin ekonomik işlevleri üretim, dağıtım ve tüketim alanı olma şeklinde sıralamış, tüm bu ekonomik boyuta karşın müziğin asıl unsuru olan sanatsal ve estetik özünden soyutlanmaması gerektiğini ifade etmiştir (Uçan, 1996: 29-30).

2.3.2.5 Müziğin Eğitimsel İşlevleri

Müziğin eğitimsel işlevleri; müziğin bireysel, toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevlerinin düzenli, sağlıklı, tutarlı, etkili, verimli ve faydalı bir şekilde gerçekleşmesini ve gelişmesini sağlayan tüm müziksel öğrenme-öğretme faaliyetlerini, bunlara ilişkin planlama, düzenleme, örgütlenmeleri ve tüm bunlarla ilgili yapı ve işleyişleri kapsamaktadır (Uçan, 1996: 30). “Platon da müziğin eğitsel bir yönü olduğunu savunmuştur. Ona göre müzik bir eğlence aracı değil, en önemli eğitim aracıdır. Çünkü ritim ve makam ruhumuzun derinliklerine kadar sokularak bizi çepeçevre sarar, ona soylu davranış kazandırır. Müzikle birey, karakterini de eğitmektedir.” (Akan, 2012; Akt. Demir, 2020: 29). “Müzikle eğitim eğitimlerin en üstünüdür. Çünkü ritim ve ahenk ruhun ta içine işler, onu güçlü bir şekilde kavrar. Böylece o ritim ve makamdaki güzellik ruhu da güzelleştirir.” (Eflatun, 2011; Akt. Topcu, 2016: 32).

Müzik öğrenmeye yardımcı olur. Çünkü;

- Olumlu ve istenilen bir öğrenme ortamı oluşturur,
- Öğrenme aktiviteleri için gerekli olan enerjiyi verir,

- Beyin dalgalarının durumunu değiştirir,
- Derse olan dikkati artırır,
- Hafızayı geliştirir,
- Gerilimi, gerginliği azaltır,
- Öğrencilerin birbirleriyle uyumlu hareket etmelerine yardımcı olur,
- Disiplinli olmayı sağlar,
- İstek ve güdülenmeyi artırır,
- Öğrenme ortamını eğlenceli hale getirir (Brewer, 1995; Akt. Topcu, 2016: 33).

Müzik ve öğrenme arasındaki ilişkiye en iyi örnek Albert Einstein' in durumudur. Einstein' in müzik sevgisi ve yeteneği annesi Pauline' den gelmektedir. Einstein' in annesi yetenekli bir piyanisttir ve oğluna da müzik sevgisini aşılamıştır. Einstein 6 yaşında iken keman çalmaya başlamış, 13 yaşında iken de Mozart'ın eserlerini başarılı bir şekilde çalmıştır. Einstein kemanın yanı sıra piyano çalmayı da öğrenerek her iki çalgıyı üst düzey bir performansla çalabiliyordu. Einstein keman ve piyano çalarken aynı zamanda zihninde fizik kuramlarıyla bağlantılar kuruyordu. Fizikte bu kadar başarılı olmasının bir nedeni de onun müziğe olan sevgisi ve büyük müzik yeteneğiydi (Foster, 2005; Akt. Talşık, 2013:30).

Müzik, özü itibariyle eğitsel bir nitelik taşır. Herkes müzikle ilişkisinin biçimine, yönüne, kapsamına ve derecesine göre ondan bir şey alır, bir şey edinir, bir şey kazanır. Müziğin insan yaşamındaki hemen hemen tüm işlevleri ancak eğitim (müzik eğitimi) sayesinde oluşur, değişir, gelişir ve yetkinleşir. Bu bakımdan müzikle ilişkili herkes, müziğin eğitimsel boyutuyla da az çok ilişkilidir demektir (Uçan, 1996:30).

Uçan; müziğin eğitimsel işlevleri eğitim boyutu olma, eğitim aracı olma, eğitim yöntemi olma ve eğitim alanı olma bakımından dört başlık altında incelemiştir (Uçan, 1996: 31-32).

- Eğitim boyutu olma: Müziğin eğitsel amaçlara hizmet etmesidir. Okul öncesi dönemden yüksek öğretime kadar olan süreçte örgün veya yaygın olarak yapılan tüm eğitsel faaliyetleri kapsamaktadır.
- Eğitim aracı olma: Eğitim – öğretimde müziğin güçlü etkisinden, kullanışlı ve katkılı bir araç olmasından faydalanmaktır. Dersler, üniteler, konular işlenirken müzikle bağlantı sağlamak ve belirli sonuçlara ulaşmak için müziği kullanma

ilkesine dayanmaktadır.

- Eğitim yöntemi olma: Müziğin eğitim yöntemi olma işlevi, esas olarak eğitim öğretimde bir dersi, bir üniteyi, bir konuyu öğrenmek/öğretmek maksadıyla bilinçli olarak seçilen ve izlenilen müziksel yoldur. Müziğin amaca/sonuca ulaşmayı ulaşmayı/erişmeyi sağlayıcı, destekleyici ve kolaylaştırıcı bir yöntem olmasından kaynaklanmaktadır. “Müzik yoluyla eğitim” uygulamaları pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de gittikçe daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Ana dili (Türkçe), yabancı dil, oyun, dans, beden eğitimi gibi derslerde müzik etkili ve verimli bir eğitim/öğretim yöntemi olarak seçilip izlenmektedir.
- Eğitim alanı olma: Esas olarak müziğin kendine özgü bir konu veya çalışma çevresi olan bir disiplin/uzmanlık alanı olma durumudur.

2.3.3 Müziğin ve Şarkıların Çocuk Üzerindeki Etkileri

Türkçe sözlüğe göre çocuk “Küçük yaştaki erkek veya kız (1), Soy bakımından oğul veya kız, evlat (2), Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak (3)” şeklinde tanımlanmıştır. (Güncel TDK Sözlük). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen “Çocuk Hakları Bildirgesi”nin birinci maddesine göre 18 yaşına kadar olan her insan çocuk kabul edilmiştir (UNICEF, 1989).

Bebeklerin ana karnında başlayan serüveninde öncelikle dinleme becerisini kazanması, duydukları seslere ve müziklere tepki olarak ellerini, ayaklarını sallaması, hareket etmesi, ninni veya dinlendirici müzikler eşliğinde uyuması; çocukların müzikle olan ilişkilerinin en erken örnekleridir. Yeni doğan bebeğin kulağına ezan fısıldanması, İslam kültürüne ait dinsel bir gelenek olmasının yanında yenidoğanın müzikle olan ilk etkileşimi ve farkındalığı olarak da gösterilebilir. Bebekler bir şarkının ezgisini, kelimeleri anlamadan çok daha önce fark ederler. Sevdikleri ninni, şarkı veya türkünün daha henüz ilk ezgilerinde gülerek, el kol hareketleriyle heyecanlarını ve mutluluklarını belli ederler. Yeni yürümeye başlayan bebek, müzik dinlemekten, müzik eşliğinde dans etmekten oldukça hoşlanmaktadır. Müzik çocukların hayatına ne kadar erken girerse ileriki yaşam dönemlerinde de o denli duyarlı, hassas ve bilinçli yetişkinler haline geleceklerdir. (Yener, 2011; Akt. Demir, 2020: 25). “Çocuk, hiçbir eğitim-öğretim sürecine dâhil olmadan, bireysel olarak öz yeterlik kazanamamasına karşılık dil bilgisi kurallarını edinmeden anadilinin inceliklerini kavrayacak ölçüde konuşabilme yetisine sahip

bir öz kimlik kazanabilmektedir.” (Çelik, 2018: 36).

Gırtlaktan çıkan insan sesini musiki sesi ve konuşma sesi olarak ikiye ayıran Gldaş (1990), dil ve müzik arasındaki benzerliği şu şekilde ifade etmiştir:

Tıpkı konuşma dilinde olduğu gibi, musiki dilinin de hecesi, kelimesi ve cümlecikleri, temel ve yan cümlecikler bulunur. Konuşmadaki her bir harf, musikinin notasıdır. Biri a-b-c-d-e- vb. derken, diğeri do-re-mi-fa-sol-la-si diye okumaya başlar. Konuşmadaki seslerin incelik kalınlık özelliği, musikide tizlik-pestlikle karşılanır. Hecelerdeki uzunluk kısalık her ikisinde de ortaktır. Musiki de kelimeler bölünerek notaların altına yazılır. Bu heceleri bölmeye hece taksimatı adı verilir. Bestekârın gücünü ortaya çıkarır. Konuşmada da, musiki diksiyonunda da açık ve kapalı hecelerin ortak oluşu gibi, ritim, hareket ve hızda da birbirleriyle paralellik içindedirler. ... Noktalama işaretleri, duraklama ve susmalar çeşitli ruh hallerinin konu edilişi ikisi içinde aynen geçerlidir. Ancak tabi birisi duygularını düz kâğıda, diğeri ise nota kâğıdında dile getirmektedir (Gldaş, 1990: 355-357; Akt. elik, 2018: 36-37).

Müzik ocuğun korku, endişe, güvensizlik gibi olumsuz duyguları aşmasında, daha sakin, daha rahat bir ruh haline kavuşup çevresine daha duyarlı bir tutum takınmasında destekleyici bir faktördür. “Müzik, ocukta oluşacak güvensizlik, çekingenlik gibi davranışları ortadan kaldıracak, grup içinde çocuğun rahat hareket etmesini ve arkadaşları ile kolay iletişim kurmasını sağlar.” (lgen, 1997; Akt. Aksu, 2019: 37). Müzikli oyunlar, tekerlemeler, marşlar ve şarkılarla ocuk kendisini ait bir müzik evreni oluşurmaktadır. Çocuğun doğuştan gelen müzik ilgisi büyüdükçe, çevresindeki televizyon, bilgisayar, telefon, radyo, müzikli oyuncaklar gibi uyarıcıların da etkisiyle artmaktadır. Çocukların dinledikleri müzikler onların kişiliğini, öğrenme becerilerini, bilişsel becerilerini, zeka gelişimlerini, kişisel ve sosyal gelişimlerini, taklit ve dil becerilerini etkilemektedir. ”Zachopoulou, Tsapakidou ve Derri, (2004) şarkılar ve müziğin öğrencilerde kuvvetli sosyal bağlar kurmasına katkıda bulunduğunu ve din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmaksızın müziğin birleştirici etkisiyle birliktelik hissi uyandırdığını belirtmiştir.” (Aksu, 2019: 37).

2.3.4 şarkıların ğretim Materyali Olarak Kullanılması

nl filozof Aristoteles’e göre müziğin ahlaki gücü ve etkili bir eğitim aracı olarak kullanılması gereği her çağda kabul edilmiş, inkar edilemez bir gerçektir. Bu sebeple

çocukların eğitiminde müzikten mutlaka yararlanılmalıdır. (Çalık-Çetin, 2011; Akt. Topcu, 2016: 32). Çünkü;

- Aktiviteler arası geçişleri kolaylaştırmak için,
- Çocukların öğrenmelerine, pratik yapmalarına, kavramları içselleştirmelerine yardımcı olmak için,
- Öğrencilerin psikomotor ve kombinasyon becerilerini geliştirmek için müziğin sınıflarda kullanımı tavsiye edilmektedir (Press, 2006: 307; Akt. Topcu, 2016: 32).

Bütün müzikal deneyimler doğrudan öğretme aracı olarak kullanılabilir. Tamamlayıcı olarak kullanılan müzikal deneyimler ise öğretimi ve bunun yanı sıra düşünme becerilerini geliştirir, öğretim sürecini değiştirerek öğrenme stillerinde farklılıklara yer verir. Müzik, günümüz sınıfları için daha uyarlanabilir bir stratejidir. Hepsinden önemlisi de sınıf ortamlarında yeri doldurulamaz bir eğlence unsuru olmasıdır (Brown ve Brown, 1997; Akt. Topcu, 2016: 34).

Şarkılar sevilen kültürel araçlardır. Sevilen şarkılar tekrarlanır ve melodisi akılda kalıcıdır. Şarkılar hatırlanması basit belgelerdir. Bu açıdan şarkılar dolaylı yoldan sık tekrar ile öğrenilir ve sözcük dağarcığının gelişmesinde büyük rol oynar. Şarkıların dile dolanması ve gün boyunca istense de istenmese de söylenmesi, şarkıların uzun ve kısa dönem hafızada kaldığı fikrini desteklemektedir (Murphey, 2010: 7; Akt. Aksu, 2019: 43).

Murphey, öğretim materyali olarak müziğin/şarkıların tercih edilmesini iki açıdan değerlendirmiştir:

İlki, müziğin akılda kalıcı olması ve anlama için daha rahat bir ortam sağlaması, ya da müziğin ritminin bir şekilde vücudun ritmiyle uyumlu olması veya taşınan mesajın derinlerdeki hislere ve estetik anlayışına dokunması, tekrar eden dil bilgisel yapıların ve sözcüklerin motivasyon kaybına neden olmayan bir yolla öğrenmeyi pekiştirmesidir. İkinci neden, müzik özellikle çocuklar, ergenler ve gençler için oldukça motive edicidir (Murphey, 2010: 3; Akt. Çelik, 2018: 39-40).

“Öğrenciler ders kitaplarını ve diğer öğretim materyallerini okulu bitirdikten sonra kullanamayabilirler ama bedenlerini gidecekleri her yere götürmek zorundadırlar. Bu nedenle, öğrencilerin konuları anlamalarını ve hatırlamalarını en iyi şekilde

sağlayabilmek için sezgisel olarak öğrenebilecekleri yollar ve araçlar bulmak çok önemlidir.” (Saban, 2005; Akt. Topcu, 2016: 38). Şarkılar bu noktada etkili bir öğretim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Şarkıların öğretim materyali olarak pek çok farklı alanda; matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, yabancı dil gibi derslere kaynaklık edebileceği en fazla da Türkçe derslerinde yararlanılabileceği üzerinde durulmuş, bunun sebebi üç başlıkla ele alınmıştır:

1. Müzik ve Türkçe dersi, işitme ve sesleri algılama temeline dayanmaktadır (Hansen, Bernstorff; Stuber, 2004; Gromko, 2005; Akt. Çelik, 2018: 46).

2. Müzik ve Türkçe dersi, seslerin sembollere ya da işaretlere dönüştürme ilkesine dayanmaktadır.

3. Müzik ve Türkçe dersi, iletişim amacı taşımaktadır (Slater, 2005: 49; Akt. Yiğit, 2018: 61).



Şekil 2.5. Şarkı ile Yapılan Dersin Etki Döngüsü (Nişancı, 2013: 5)

Şarkılar her zaman ve her yerde kullanılabilme özellikleriyle öğrencilerin hayat boyu öğrenmeyi gerçekleştirecekleri, öğrenme sürecini aktifleştirecekleri ve öğrenmeyi daha

eğlenceli bir hale getirecekleri bir ortam oluşturmaktadır. Taşıdıkları dil ve kültürel yetkinlikleri bakımından özellikle dil ediniminde ve ikinci dil öğretiminde daha çok tercih edilmektedir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek film ve müziklerin Türkçe öğretiminde kullanılması ile işitsel ve görsel materyallerin yeterince kullanılmamasından kaynaklanan telaffuz bozukluklarının giderilmesi, dil becerilerinin kazanılması, derse karşı olumlu tutum geliştirilmesi, motivasyonun artırılması şarkıların etkisiyle daha iyi bir şekilde sağlanacaktır (Çelik, 2018: 44).

Sınıfta kullanılan şarkı seçiminin yeterliği için aşağıdaki unsurlar önem taşımaktadır:

1. Sınıf ortamı (öğrenci sayısı, öğrencilerin ilgisi ve ders saati)
2. Öğretici (öğreticinin yaşı, müziğe ilgisi, sınıfta şarkı kullanımının amaçları)
3. Sınıf düzeni (sınıf araç gereçleri, ders planı esnekliği)
4. Müzik (dersin planı, tahta, müzik kaynakları ve ses gibi ekipmanlar) (Griffe, 1992;

Akt. Çelik, 2018: 45).

Yine önerilen materyalin otantik, doğal, öğrencinin yaş, psikolojik ve sosyo-kültürel özelliklerine uygun, dil açısından açık, anlaşılır, zengin, eğlenceli, taşıdığı mesajlar bakımından olumlu ve anlamlı olması gerekmektedir (Nişancı, 2013: 6-8).

2.4 İlgili Araştırmalar

2.4.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

2.4.1.1 Söz Sanatları Öğretimi Üzerine Yapılan Araştırmalar

Söz sanatları öğretimi üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında son yıllarda bu konu üzerinde daha fazla yoğunlaşıldığı görülmektedir.

Coşar (2005), 9. Sınıf öğrencilerine Türk Edebiyatı dersinde edebi sanatları alternatif yöntem ve tekniklerle, karikatürle ve sanatların Türkçe adlarıyla öğretme yoluna gitmiştir. “Ortaöğretim Birinci Sınıfta Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Edebi Sanatlar ve Öğretimi” isimli yüksek lisans tezinde araştırmacı, dört deney grubu oluşturmuştur. Birinci gruba edebi

sanatların Türkçe isimleri kullanılarak ve karikatür destekli öğretim; ikinci gruba Türkçe isimler ve düz anlatım yöntemi; üçüncü gruba edebi sanatların geleneksel isimleri ve karikatür destekli öğretim; dördüncü gruba ise geleneksel isimler ve düz anlatım yöntemi uygulanmıştır. Öntest-sontest ve kalıcılığı belirlemek amacıyla yapılan test sonucunda grupların başarı sıralamaları 1. Grup - 3. Grup - 2. Grup - 4. Grup şeklinde gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre edebi sanatların Türkçe isimleri kullanılarak ve karikatür destekli öğretimin çalışmadaki diğer yöntemlere göre daha olumlu sonuçlar verdiği ortaya çıkmıştır.

Akkuş (2011), “Türkçe Dersinde Simgesel Dil Öğretiminin İlköğretim Öğrencilerin Benzetme, Kişileştirme ve Deyim Kullanımına Etkisi” isimli çalışmasında belli özellikler bakımından denkleştirilmiş yirmişer 5. Sınıf öğrencisinden deney ve kontrol grubu oluşturmuş, deney grubu öğrencilerine on bir hafta boyunca planlı simgesel dil öğretimi desteği vermiştir. Araştırma sonuçlarına göre deney grubu öğrencilerinin yazılı anlatımda kullandıkları benzetme ve kişileştirmelerde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık görülmüş, deyimler konusunda ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Emiroğlu (2012), söz sanatları öğretimini ilköğretim ikinci kademe düzeyinde ele aldığı “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Söz Sanatları Öğretimi” isimli çalışmasında betimsel tarama yöntemini kullanarak Türkçe öğretiminde ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarında edebi sanatların nasıl öğretildiğini tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda araştırmacı, öğretilmesi gereken söz sanatlarının ikisinin çalışma kitaplarında yer almadığı, öğrenci seviyesine uygun başka sanatların da kitaplara eklenmesi gerektiği, konu ile ilgili etkinliklerin dengelenmesi gerektiği ve sanatların kolaydan zora doğru derecelendirilerek öğretilmesi gerektiği sonuçlarına varmıştır.

Bayir (2018), “Söz Sanatları Öğretiminde Nefi” nin Türkçe Divanı” isimli derleme çalışmasında 2002-2016 yıllarına ait Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarını incelemiş ve Nefi’ den hiç örnek alınmadığını tespit etmiştir. Araştırmacı yaptığı incelemeler sonunda, ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programı söz sanatları kazanımları kapsamında Nefi’ nin Türkçe divanından örnek beyitlerin ders kitaplarında kullanılabileceği sonucuna varmıştır.

Uludağ (2018), söz sanatları öğretimini ortaöğretim düzeyinde ele aldığı “Edebi Sanatların Öğretiminde Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Öğrenci Başarısına Etkisi” isimli çalışmasında 11. Sınıf öğrencilerinden oluşturduğu iki deney ve bir kontrol grubuna yer vermiştir. Deney 1 grubuna belirlenen edebi sanatlar, drama ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde bütüncül ve eşgüdümlü olarak; Deney 2 grubunda yine bu sanatlar yalnız drama

derslerinde, kontrol grubunda ise ders öğretmeninin kendi planlarına uygun şekilde Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğretilmiştir. Karma desene göre tasarlanmış araştırma sonunda deney 1 grubunun başarısının hem deney 2 grubundan hem de kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, öğrencilerin genel anlamda olumlu yorumlarda bulunduğu belirtilmiştir.

Betur (2019), “Ortaöğretim Öğrencilerinin Söz Sanatlarına ve Söz Sanatları Öğretimine Yönelik Görüşleri” isimli çalışmasında Türk Dili ve Edebiyatı ders ortamında söz sanatları öğretiminin nasıl yapıldığını deneyimlemiş yirmi 11. Sınıf öğrencisi ile görüşmüştür. Yapılan incelemeler sonunda öğrencilerin söz sanatları öğretimi konusunda ders kitaplarındaki açıklamaları, etkinlikleri ve örnekleri yeterli bulmadığı; öğrencilerin günlük yaşamlarında kullandıkları söz sanatlarını, diğer söz sanatlarına göre daha çok içselleştirdikleri ve ders kitaplarında yer alan metinlerde kullandıkları söz sanatlarını daha kolay buldukları görülmüştür.

Özdemir ve Ökten (2020), yaptıkları “Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Edebi Sanatların 7E Modeline Göre Öğretimi” isimli karma desen araştırmasında 7E modeli temelli edebi sanatlar öğretimi etkinlikleri vasıtasıyla deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiş yirmi iki ortaöğretim öğrencisi üzerinde yöntemin verimliliği test etmişlerdir. Nitel verilerin toplanılmasında üç Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenin edebi sanatlar öğretimi konusundaki görüşleri ele alınmıştır. Yapılan testler ve görüşmeler sonunda, 7E sistemine göre tasarlanmış edebi sanatlar öğretiminin deney grubu lehine anlamlı bir farklılık oluşturduğu, daha kalıcı ve aktif öğrenmeler sağladığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri ise yönteme karşı olumlu ve destekleyici görülmektedir.

Çifci ve Kaplan (2020), “Karikatürde Yer Alan Kırılma Çizgilerinin Söz Sanatları Öğretimine Etkisi” isimli karma desen araştırmasında söz sanatları öğretiminde karikatürlerin temelini oluşturan kırılma çizgilerinin etkisini belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma grubunu deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiş yirmi sekiz 6. Sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Yapılan araştırma sonunda, söz sanatlarının karikatürdeki kırılma çizgileri ile ilişkilendirilerek işlendiği deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son testten aldıkları puan ortalamaları anlamlı bir şekilde farklılık gösterirken geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubunda yer alan öğrencilerde ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğrenciler genel olarak kullanılan yöntemi eğlenceli ve etkili bulmuşlardır.

2.4.1.2 Müzikle Öğretim Üzerine Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde müziğin ve şarkıların öğretim materyali olarak eğitim alanında kullanıldığı pek çok çalışma vardır. Ana dili veya yabancı dil öğretiminde -yabancılar Türkçe öğretimi dahil- temel dil becerilerin kazandırılmasında yoğunlaşma görülmekle birlikte okul öncesi döneminden itibaren hayat bilgisi, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, coğrafya, görsel sanatlar gibi birçok farklı eğitim branşında müzik ve şarkılardan yararlanılan disiplinlerarası araştırmaların sayısı son yıllarda artış göstermektedir.

Çelikkol (2007), “Kelime Kullanımında Müziğin Etkisi” isimli araştırmasında ortaokulda Türkçe dersi kelime kazanımında müzik kullanımının etkilerini araştırmıştır. Çalışma grubunu toplam seksen yedi 6 ve 7. Sınıf öğrencisinin oluşturduğu ön test-son test kontrol gruplu model araştırmasında müzik eşliğinde kelime ve kelime gruplarının öğretiminin geleneksel yöntemlere oranla başarıyı daha fazla artırdığı ve öğrencilerin derse güdülenmesini sağlayarak katılımlarına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türkçe derslerinde müzik zekasından faydalanmanın dersi daha etkin duruma getirerek dersteki verimi artırdığı görülmüştür.

Diñçer (2008), ilköğretim ikinci sınıfların matematik dersinde, müziklendirilmiş matematik oyunları ile yapılan öğretimin akademik başarı ve tutuma etkisini incelemiştir. 29’u deney, 29’u kontrol grubu olmak üzere toplam elli sekiz 2. Sınıf öğrencisinin örneklem oluşturduğu çalışmada müziklendirilmiş matematik oyunları ile işlenen dersin geleneksel matematik öğretimine göre öğrenci başarıları ve öğrencilerin derse ilişkin tutumları bakımından daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Marangoz (2008), ilköğretim ikinci kademedeki görsel sanatlar dersi yöntemlerinden kopyalama yöntemi ve müzikli yöntemin öğrencinin görsel sanatlar dersi başarısına etkisini incelemiştir. Çalışma grubunu başarıları düşük ve yüksek olmak üzere toplam otuz 8. Sınıf öğrencisinin oluşturduğu araştırma sonuçlarına göre yöntemlerin ikisinin de ders başarısını artırdığı görülmektedir. Az başarılı olan grup, müzikli öğretim yöntemi sayesinde kopya yöntemine oranla daha başarılı sonuçlara varmıştır. Kopyalama yöntemi çocukta sınırlılık yaratıp problem çözme becerisini kısıtlayarak sıkıcılığa sebebiyet verirken, müzikli yöntem öğrencilerin dersi severek katıldıkları, eğlenerek özgürce çizimler yapmalarını sağlayarak yaratıcılıklarının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Bütüner (2010), ilköğretim 3. Sınıf matematik dersinde şarkı kullanımının öğrencilerin tutum, eriş, çoklu zeka alanları ve hatırd tutma düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla 72 üçüncü sınıf öğrenisi üzerinde yaptığı çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda müzik etkinlikleriyle desteklenmiş matematik öğretiminin öğrencilerin müzik ve matematiğe ilişkin tutumlarında, eriş puanları arasında, çoklu zeka alanları üzerinde ve hatırd tutma düzeyleri üzerinde deney grubu lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür. Ancak cinsiyetin, öğrencilerin müzik ve matematik tutumlarında ve bazı üniteleri hatırd tutma üzerinde bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeye göre, öğrencilerin eriş puanlarında ve matematik tutumlarında deney grubu lehine bazı anlamlı farklılıklar bulunmuş, öğrencilerin matematik dersine ilişkin düşünce ve görüşlerinde olumlu yönde farklılıklara rastlanmıştır.

Topçuoğlu Ünal ve Sever (2012), yaptıkları çalışmada müzik ile yaratıcı yazma arasındaki ilişkiyi irdelemeye çalışmışlardır. Metin tamamlama yöntemiyle yapılan çalışmada farklı müzik türleri kullanılmış, bu müzikleri dinleyen öğrencilerin tamamladıkları metinlerdeki yaratıcılıkları ve bunun müzikle olan ilişkileri incelenmiştir. 60 altıncı sınıf öğrencisinin çalışma grubunu oluşturduğu araştırma sonuçlarına göre yaratıcı yazma başarısı ve müzik arasında bir bağlantı olduğu, müzik türü değıştikçe çocukların yazdığı metinlerin konusunun da etkilendiği, Türkçe dersinde müzik kullanımının öğrencileri duyuşsal açıdan geliştirdiği görülmektedir. Müzik dışında yazma başarısına etki eden pek çok değışken olmakla birlikte gerek müzikli gerek müziksiz çalışmalarda cinsiyete göre de yazma becerisinde farklılaşma görülmektedir.

Yaman Bardar (2012), “Okuma becerisini destekleyici müzik etkinliklerinin çocukların okuma becerilerine etkisinin incelenmesi” isimli deneysel çalışmasında 61-72 aylık kırk altı anasınıfı öğrencisinin okuma becerileri ile müzik arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmış, araştırma sonucunda destekleyici müzik eğitimi alan deney grubunda yer alan çocukların alfabe bilgisi, fonolojik farkındalık, sözcük bilgisi ve telaffuz bakımından pozitif yönde ayrıştığı tespit edilmiştir.

Bedir ve Akkurt (2012), coğrafya ders konularının öğretiminde şarkıların işlevselliği ve etkililiğine yönelik öğretim üyeleri ve öğretmenlerin görüşlerini belirleyen nitel - betimsel bir çalışma yapmışlardır. Beş öğretim üyesi, beş öğretmen olmak üzere toplam on katılımcının görüşme formlarından elde edilen verilere göre şarkıların coğrafya öğretimini kolaylaştıracak, ilgi çekici, öğrenciyi güdeleyen bir ders materyali olduğu, öğrencilerin coğrafya dersine karşı olumlu tutum geliştirmelerinde, eğitim-öğretimin eğlenceli, zevkli bir hale gelmesinde ve

kalıcılığın sağlanması noktasında şarkıların yardımcı olabileceği belirtilmiştir.

Talışık (2013), ilkokul Türkçe, matematik ve hayat bilgisi derslerinde öğretim materyali olarak araştırmacı tarafından bestelenen şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisini belirlemeye çalışmıştır. Tam deneysel model kullanılan araştırmada, ilköğretim 3. Sınıftaki altı şubeden üçü deney, üçü kontrol grubu olarak belirlenmiştir. 76 öğrenciden oluşan deney grubunda dersler; öğretim materyali olarak şarkıların kullanılmasıyla, 73 öğrenciden oluşan kontrol grubunda ise geleneksel öğretim materyalleriyle işlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre deney grubu öğrencileri her üç dersten de daha başarılı olmuşlar ve derslere karşı olumlu tutum geliştirmişlerdir. Öğrenci görüşleri şarkıların daha verimli, hatırlamayı kolaylaştırıcı ve eğlenceli özelliğini ortaya çıkarmıştır. Yine deney grubu öğrencilerinin belirttiğine göre; öğrencilerin şarkılar ile öğrenme amaçlı etkileşiminin okul ve ders süresi ile sınırlı olmadığı, şarkılar ile her yer ve zamanda öğrenme amaçlı etkileşime devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Güney, Aytan ve Şengül (2014), araştırmalarında müziksel-ritmik zekaya yönelik etkinliklerin dil bilgisi öğretiminde akademik başarıya etkisini ortaya koymuşlardır. Deney ve kontrol grubunda on yedişer 7. Sınıf öğrencisinin yer aldığı çalışmada deney grubundaki öğrencilere kip ve zaman konusuyla ilgili olarak müziksel-ritmik zekaya dönük etkinlikler çerçevesinde, kontrol grubuna ise öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler çerçevesinde bir eğitim verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre deney grubu başarısında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu sonuçla dilbilgisi öğretiminde farklı yaklaşımların, çoklu zekayı hedefe alan uygulamaların başarısı ortaya konmuştur.

Topcu (2016), matematik dersinin alan ölçme ve çember konularında şarkılarla yapılan öğretimin akademik başarı ve kalıcılığa etkisini belirlemek amacıyla 23' ü deney, 24' ü kontrol grubu olmak üzere toplam 47 ortaokul 6. Sınıf öğrencisi üzerine karma yöntem araştırması uygulamıştır. Deney grubu öğrencilerine araştırmacı tarafından söz ve müziği bestelenmiş şarkılar eşliğinde öğretim yapılmış, kontrol grubu öğrencileri ise mevcut programdaki etkinliklere göre öğrenim görmüştür. Araştırma sonucunda şarkılarla yapılan öğretimin, mevcut programdaki etkinliklerle yapılan uygulamaya göre hem akademik başarı hem de kalıcılık sağlama konusunda daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca deney grubuna ait görüş formlarının analizine göre, öğrencilerin büyük bir kısmının matematiği şarkılarla öğrenmek istediği ve şarkıları öğretici, akılda kalıcı, eğlenceli aynı zamanda faydalı buldukları ortaya çıkmıştır.

Ayyılmaz (2016), sosyal bilgiler öğretiminde eğitsel müzik kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkilerini saptamaya çalışmıştır. 68 altıncı sınıf öğrencisinin çalışma grubunu oluşturduğu karma yöntem araştırmasında deney grubunda eğitsel müzikler eşliğinde öğretim yapılırken kontrol grubunda geleneksel yöntemler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun akademik başarı ve tutum puanlarının artış gösterdiği, artışın deney grubu lehine anlamlı fark içerdiği, ancak akademik başarı puanlarındaki artışın istatistiksel anlam taşımadığı tespit edilmiştir. Deney grubu öğrencileri, yapılan görüşmelerde eğitsel müziklerin ders başarısını, bilgilerin akılda kalıcılığını ve motivasyonunu artırdığı, eğlenceli bir öğrenme ortamı oluşmasını sağladığı yönünde ifadelerde bulunmuşlardır.

Kana, Özekinci, Kızıldağ ve Uzan (2017), yaptıkları çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde popüler şarkıların dilin doğru kullanımına etkisini tespit etmeye çalışmışlardır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle tasarlanmış çalışmada örneklemini yabancı uyruklu 22 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilere dilbilgisel hatalar olan iki adet şarkı dinletilmiştir. Dinleme sonrası öğrencilere şarkının sözlerinde dilbilgisel hatalar olan kısımlar eksik verilmiş ve öğrencilerden bu eksik bölümleri doldurmaları istenmiştir. Ardından görüşme formu vasıtasıyla öğrenci görüşleri alınmıştır. Elde edilen verilere göre müziğin uluslararası öğrencilerin telaffuzuna olumsuz bir etki yaptığı sonucuna varılmıştır.

Uysal (2017), İngilizce gramer yapılarının şarkılarla öğretilmesinin etkisini belirlemeye çalışmıştır. 24 altıncı sınıf öğrencisinin çalışma grubunu oluşturduğu eylem araştırmasından elde edilen bulgularına göre şarkılar, dilbilgisi öğretimine yardımcı bir araç olarak kullanılabilir. Ayrıca birçok katılımcı şarkıların dilbilgisi öğretiminde kullanılmasına dair olumlu algılara sahip olduğunu belirtmiştir.

Yiğit (2018), “Şarkılaştırılmış Noktalama İşareti Etkinliklerinin 8. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretlerini Kullanma Yönelik Başarılarına Etkisi” isimli çalışmasında ön test – son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanmıştır. 50 sekizinci sınıf öğrencisinin oluşturduğu çalışma grubunda deney grubuna noktalama işaretlerinin kuralları öğrencilerin bestelediği şarkılarla öğretilmiş, kontrol grubunda ise düz anlatım yapılmıştır. Araştırma sonunda her iki grubun başarısında artış olmakla birlikte deney grubu lehine etki ve kalıcılık bakımından anlamlı bir fark oluşmuştur.

Çelik (2018), “Müzik Destekli Öğretim Yönteminin Yedinci Sınıf Türkçe Dersi Millî Kültür Temasının Öğretimine Etkisi: Barış Manço Şarkıları Örneği” isimli doktora tezinde karma yöntem desenlerinden keşfedici deseni kullanmıştır. Çalışma grubunu 51 yedinci sınıf öğrencisinin oluşturduğu araştırmada kontrol grubunda dersler, şarkıdan oluşan öğretim materyallerinin dinletilmeden/izletilmeden şiir formunda okutulmasıyla gerçekleştirilirken, deney grubunda dersler şarkıların dinletilmesi/izletilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Yapılan uygulamadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, uygulamanın deney ve kontrol grubunun her ikisinde de başarı ve tutum üzerinde olumlu yönde etkili olduğu fakat müzik destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda mevcut öğretim programına göre başarı ve tutumun anlamlı düzeyde daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aksu (2019), 6. Sınıf fen bilimleri dersi “Vücudumuzdaki Sistemler” ünitesi öğretiminde, materyal olarak şarkıların kullanılmasının öğrencilerin ders başarısına, bilgilerin kalıcılığına ve derse olan tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Ön test – Son test yarı deneysel model üzerine yapılandırılmış çalışmada örnekleme 68 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde “Vücudumuzdaki Sistemler” ünitesine ait konular deney grubunda Fen Bilimleri öğretim programında yer alan öğretime ek materyal olarak şarkıların kullanımıyla işlenirken, kontrol grubunda şarkı kullanılmadan geçerli müfredata uygun etkinlikler ile işlenmiştir. . Araştırmanın sonucunda; şarkıların öğrencilerin akademik başarısını arttırdığı ancak konuya ait bilgilerin kalıcılığının istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür. Ayrıca Fen Bilimleri dersine yönelik tutumda her iki grup için olumlu yönde artış olduğu belirtilmiştir.

Demirci (2019), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde iletişimsel yaklaşımla şarkıların dil öğrenimindeki başarıya etkisini araştırmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı doküman analizi yönteminin uygulandığı çalışmada son 20 yıla ait tezler, makaleler ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders ve çalışma kitapları ve bu kitaplarda bulunan şarkı metinleri, etkinlikler incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için ders içi etkinliklerde şarkı kullanımının başta dinleme ve konuşma olmak üzere okuma, yazma, kelime ve dil bilgisi gibi temel dil becerilerini geliştirdiği fakat şarkı etkinliklerinin ders kitaplarında sayıca arzu edilen miktarda kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.

Kayacı (2019), “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Materyal Olarak Şarkı Kullanımı: Trabzon İli Örneği” isimli çalışmada okul öncesi kurumlarda öğretilen şarkılarla ilgili olarak

ortak ve farklı olan özellikleri tespit etmeyi, örneklemden yola çıkarak genel bir izlenim oluşturmayı amaçlamıştır. Araştırma kapsamında Trabzon ilinde bulunan yaklaşık 100 okul öncesi eğitim kurumuna ulaşılmış, bu kurumlardaki 50 öğretmen ile görüşülmüştür. Elde edilen veriler sonucunda; okul öncesi kurumlarda ortak bir şarkı repertuarı olmamasına rağmen çoğunlukla aynı şarkıların kullanıldığı, okul öncesi kurumlarda görev yapan öğretmenlerin kendi aralarında bilgi paylaşımında bulunduğu ya da internette bulunan okul öncesi sitelerden yararlandığı gözlemlenmiştir. Örneklem dahilinde görüşülen öğretmenlerin kendilerini müzik alanında yetersiz gördükleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özdemir (2020), çalışmasında ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin, şarkıların konuşma becerisini geliştirmedeki rolüne ilişkin görüşlerini incelemiştir. Nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) desenin uygulandığı çalışmada örneklem olarak farklı olanaklara sahip 7 okulda öğrenim gören toplam 26 öğrenci seçilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerin sonucunda, öğrencilerin dinledikleri şarkılar ile konuşma becerisine ilişkin görüşleri; “Kelime Öğrenimi”, “Konuşma Bozuklukları”, “Etkili Konuşma” olmak üzere üç ana tema altında toplanmıştır. Araştırma sonunda öğrenciler, dinledikleri Türkçe şarkılar aracılığıyla kelime öğrendiklerini, şarkılardaki yöresel ağız unsurlarından (Karadeniz, Ege, Doğu Anadolu vb.) mizahi amaçla ya da yöresel söyleyişleri güzel bulma nedenleriyle etkilendiklerini, dinledikleri şarkılarda yapılan vurgu, tonlama ve durak unsurlarından olumlu yönde etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Demir (2020), çalışmasında eğitsel şarkıların öğretim materyali olarak kullanılmasının sosyal bilgiler dersi öğretim sürecinde akademik başarı ve kalıcılık üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Karma model uygulanan çalışmada çalışma grubunu 14’ ü deney, 12’ si kontrol grubu olmak üzere toplam 26 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda eğitsel şarkıların öğretim materyali olarak kullanıldığı deney grubunun akademik başarı açısından, kontrol grubundan daha başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. Görüşme formlarından elde edilen verilere bakıldığında deney grubu öğrencilerinin eğitsel şarkılarla ders işlenmesi konusunda olumlu dönütler verdiği görülmüştür. Öğrenciler eğitsel şarkılarla işlenen derslerin eğlenceli ve güzel geçtiğini, ayrıca eğitsel şarkıların öğretici ve akılda kalıcı olduğunu, eğitsel şarkıların diğer derslerde ya da konularda kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Maden (2020), “Yabancı Öğrencilerin Türkçe Söz Varlığının Geliştirilmesinde Şarkıların Kullanımı” isimli çalışmasında yabancı uyruklu 36 üniversite öğrencisi üzerinde uygulama yapmış; araştırma sonucunda, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde şarkı

kullanımın, öğrencilerin söz varlığını geliştirdiği ve bunun yanı sıra araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin yabancı dil öğretiminde şarkı kullanımını faydalı bulduğu ve Türk müziğine olan ilgilerinin arttığı sonucuna varmıştır.

2.4.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Jolly (1975), yapmış olduğu çalışmada eğitsel şarkıları Japonca öğretmek için kullanmıştır. Çalışma grubunu sayıları 15 ila 20 arasında değişen öğrencilerin bulunduğu araştırma için iki dönem zaman ayrılmış, her dönem sonu anket yapılmış, öğrencilerden şarkıları yararlılığı bakımından puanlamaları istenmiştir. İlk dönem sonunda öğrencilerin %80' i şarkıları başarılı bulurken, ikinci dönem sonunda bu oran %91' e çıkmıştır. Öğrencilerin pek çoğu şarkıların kelime dağarcığını geliştirdiği, Japon kültürünü, dil ve kültür arasındaki ilişkiyi keşfetmeyi sağladığı, eğlenceli ve rahat bir öğrenme ortamı oluşturduğu görüşünde birleşmiştir. Araştırmacı dilin ritmik kalıplara cevap verme konusunda insanda doğuştan gelen bir alıcılık olduğuna inandığını ve bu tepkisellikten yabancı dil öğretiminde yararlanabileceğini ortaya koymuştur.

Alley (1988), İspanyolca dinleme metinlerinin anlaşılmasında müziğin rolünü belirlemeye çalışmış, bu bağlamda 45 lise birinci sınıf öğrencini deney ve kontrol grubu olarak iki gruba yerleştirmiş, deney grubuna dinleme metinleri şarkı formatında dinletirken kontrol grubuna kısa metin ve diyaloglar şeklinde sunmuştur. 5 haftalık eğitim sürecinde her hafta öğrencilere test yapmış, eğitim sonunda ise yine test ve tutum ölçeği uygulamıştır. Elde edilen verilere göre, haftalık testlerde deney grubu öğrencileri daha başarı gösterirken son testte iki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İki grup da verilen eğitimi yararlı bulmakla birlikte kontrol grubu daha olumlu bir tutum içerisinde olmuştur.

Whitehead (2001), çalışmasında matematik dersini müzikle ilişkilendirip öğretim ortamlarında kullanmıştır. Müziğin çocuk üzerindeki olumlu etkilerini bilen araştırmacı matematik dersini müzik destekli yöntemlerle işlemenin öğrencilerin akademik başarılarını arttırdığını tespit etmiştir. Ayrıca müziğin zihinsel kapasite artırıcı etkisi olduğunu belirten araştırmacı müziğin matematik dersi öğretiminde kullanılmasıyla ilgili yapılan birçok araştırmanın mevcut olduğunu söylemiştir (Akt. Aksu, 2019: 61).

Moore (2007), çalışmasında popüler müziğin dikkat çekici özelliği olduğunu belirterek öğretim ortamlarında müzikten yararlanılmasının olumlu etkilerinin olacağını dile getirmiştir.

Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler gibi derslerin sadece okul içi ders olmadığını, bu derslerin okul dışında da hayatla ilişkili dersler olduğu düşüncesiyle şarkı sözlerinin bu düşünceyle aynı doğrultuda oluşturulmasının derslerin ilgi çekici hale geleceğini belirtmiştir. Ayrıca popüler müziğin de Şarkı sözleri değiştirilmiş şarkılar yardımıyla derslerle ilişkilendirmesinin, çocuklar için dikkat çekici olacağını ve dersin günlük yaşamla ilişkilendirilmesinin kolaylaşacağını belirtmiştir (Akt. Aksu, 2019: 62).

Hsu (2009) Tayvan’ da yaptığı araştırmasını yaşları 3 ile 6 arasında değişen 23’ü deney grubu olmak üzere 47 anaokulu öğrencisiyle yürütmüş ve İngilizce dersini ritmik öğretim metotlarıyla sürdürmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda kullandığı 10 şarkıda renkleri öğretmeye çalışmış, öğrencilerin aynı zamanda renkleri hecelere ayırarak söylenmesini sağlamış, ayrıca şarkıların yanında öğrencilerin o renklerle bağdaştıracak materyaller kullanmıştır. Araştırma sonunda renkleri şarkılarla, ritmik öğretim metotlarıyla öğrenen deney grubu, kontrol grubundan anlamlı şekilde daha başarılı olmuştur (Akt. Ayyılmaz, 2016: 37-38).

Shen (2009) Çin’de yazdığı bir makalede; yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde eğlenceli ve etkili bir yaklaşım olan şarkı kullanımını araştırmış, toplam 57 öğrenci üzerinde gözlem yapmıştır. Şarkıların psikolojik engelleri ortadan kaldırarak anksiyete, özgüven eksikliği ve etkili filtre hipotezi gibi durumlarda etkili öğrenme sağlayarak gerçek yaşamda var olan tüm dilsel ihtiyaçları barındıran otantik ve eğlendirici kaynaklar olduğu görüşünü savunmuştur (Akt. Demirci, 2019: 29).

Baker (2011), yaptığı doktora çalışmasında, ortaokul öğrencileri için tarih dersi öğretiminde şarkıları, her ders saati 10-15 dakika olacak şekilde öğretim materyali olarak kullanmış ve yaptığı nitel çalışma sonuçlarını paylaşmıştır. Buna göre; beste ve güftesi dersin içeriğine göre yapılandırılmış şarkılar öğrencilerle birlikte söylenilmiş; tarih dersinde öğrencilerin geçmiş olayların tarihini ve o tarihte neler olduğunu hatırlamak yerine şarkıyı hatırlamayı ve oradan doğru cevaplar vermeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Baker, 2011:79; Akt. Talışık, 2013: 5).

Crowther (2012), müziğin fen bilimleri dersinde öğretim materyali olarak kullanılmasını incelenmiştir. Çalışmada, kazanımlarla tutarlı olarak yapılandırılmış şarkılar fen öğretiminde kullanılmıştır. Sonuç olarak öğretimde şarkı kullanmanın öğrencilerin öğrenme potansiyellerini arttırarak ders başarılarını yükseltmiştir. Şarkılar bilgilerin hatırd tutma düzeyini arttırmıştır. Ayrıca şarkıların sınıf ortamlarında fen dersi öğretiminde kullanılması, sınıfın atmosferini olumlu yönde değiştirerek çocuklarda stres ve kaygıyı azalttığı da

gözlemlenen sonuçlar arasında yer almaktadır (Akt. Aksu, 2019: 62).

Yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında çeşitli şarkıcıların albümlerindeki veya bazı şarkılarındaki söz sanatlarının incelendiği çalışmalar da göze çarpmaktadır. Safira (2020), Endonezya’ da yaptığı nitel betimsel çalışmada “Shawn Mendes” isimli pop şarkıcısının bir albümündeki şarkı sözlerini söz sanatları bakımından incelemiştir. Albümdeki 9 şarkı teker teker incelenmiş, inceleme sonucunda toplam 24 söz sanatı kullanıldığı tespit edilmiştir. Sanatçının albümünde en çok kullandığı söz sanatı “abartma” (11), en az kullandığı ise benzetme (1) olarak görülmüştür. Araştırmacı şarkıların anlam dünyasını daha iyi kavrayabilmek için söz sanatlarını bilmenin önemine değinmiştir. Benzer şekilde Agus, Permana ve Rajeg (2018), “Passenger”, Naibaho (2019), “Coldplay” müzik gruplarınınunun, Sadiasih ve Dewi (2016), “Rihanna” ve “Katy Perry”, Setiawati ve Maryani (2018), “Taylor Swift” isimli pop şarkıcılarının albümlerini söz sanatları bakımından irdelemiştir (Akt. Safira, 2020: 21-23). Khin (2021), Michael Jackson’ ın “Heal The World” şarkısını söz sanatları bakımından incelemiş, parçada en çok “aliterasyon” sanatı kullanıldığını tespit etmiştir. Parasibu (2019), araştırmasında “Adale” in şarkılarında en çok abartma, benzetme ve kişileştirme sanatlarını kullandığını belirtmiştir. Yaito ve Termjai (2021), yaptıkları nitel çalışmada İngiliz ve Amerikan pop müziğindeki söz sanatlarını ve imgesel dili karşılaştırmaya çalışmışlardır. İnternet üzerinde en çok dinlenen 100 pop şarkısı listesinden alınmış 10’ u Amerikan, 10’ u İngiliz şarkıcıya ait en üst sıralarda bulunan pop şarkıları olmak üzere toplam 20 şarkı seçilmiştir. Yapılan analiz sonucu, Amerikan şarkılarında İngilizlere oranla tür ve sayı bakımından daha fazla söz sanatı ve imgelem bulunduğu, iki grupta da en çok mecaz sanatının yer aldığı belirtilmiştir. Pop şarkılarındaki belirli türdeki mecazi dil ve imgelerin yaygınlığı, bunların sözel mesajları iletmede, derin duyguları ifade etmede ve dinleyicilerin zihninde güçlü izlenimler yaratmada oynadıkları çok önemli bir rolü göstermektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yöntem ve modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının geliştirilmesi sırasında izlenen yol ve başarı testi madde analizi, çalışmanın uygulama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için nicel ve nitel veri toplama yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bu nedenle yapılan çalışma bir karma yöntem araştırmasıdır ve açıklayıcı sıralı desende tasarlanmıştır. Karma yöntem araştırmasında temel varsayım bir araştırma problem veya hipotezinin araştırılmasının tek tek nitel veya nicel yöntemlerle araştırılmasından daha uygun, bütüncül ve işlevsel sonuçlar vereceğidir (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007; Akt. Eğmir, 2019: 155). Açıklayıcı sıralı desen, öncelikle nicel verilerin toplanmasını ve bunu takiben nicel verilerin açıklanması veya ayrıntılandırılması için nitel verilerin toplanmasını içermektedir. Bu desenin temel mantığı, nicel verilerin duruma ilişkin genel resmi çizeceği ve nitel verilerle bu genel resmin açıklanabileceği, genişletilebileceği veya spesifik hale getirilebileceğidir (Eğmir, 2019: 165-166).

Araştırmanın nicel boyutta öncelikle kontrol gruplu ön test – son test deseninde yapılması planlanmış fakat araştırmacının tek şubeli bir okula atanması sonucunda araştırmanın zayıf deneysel desenlerden tek grup ön test – son test deseninde yürütülmesine karar verilmiştir. Bu desende kontrol grubu yoktur. Deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir. Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde ön test, sonrasında ise son test olarak aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018: 18). Testler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakılır.

Araştırmanın nitel kısmında ise durum analizi yapılmıştır. Durum çalışmaları bir ya da birden fazla olayın, durumun, bireyin ya da bireylerin, sosyal grubun, bir sistemin veya birbirine bağlı sistemlerin derinlenmesine incelendiği bir çalışma türüdür. Duruma ilişkin etkenlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasıdır (Hocaoğlu ve Akkaş Baysal, 2019: 135). Nicel verileri

detaylandırmak, desteklemek ve öğrenme öğretme sürecine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında okumakta olan 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise Antalya ili, Manavgat ilçesi, Taşağıl Mahallesi'nde yer alan MEB' e bağlı bir zorunlu hizmet okulu olan Yavuz Sultan Selim İmam Hatip Ortaokulu 7/A sınıfında öğrenim görmekte olan 10 öğrenci oluşturmaktadır. Toplam 41 öğrencinin öğrenim gördüğü okulda her sınıftan birer şube bulunmaktadır. Okuldaki erkek öğrencilerin büyük çoğunluğu bölgede bulunan Hacı Hamza Atalay Yatılı Kur'an Kursunda ikamet etmektedir.

Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Cinsiyet Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Kız	3	30
Erkek	7	70
Toplam	10	100

Araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem seçim yöntemlerinden “uygun/kazara örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Zaman, maddi gider ve emek kaybını önlemeyi amaçlayan, basit yoldan ulaşılabilen ve çalışma kolaylığı sağlayan örneklemin seçilmesine uygun/kazara örnekleme yöntemi denir (Büyüköztürk vd., 2018: 95). Pandemi koşulları göz önüne alınarak araştırmacının araştırmayı kendinin yapmak istemesi bu örneklem seçiminde etkili olmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada iki adet veri toplama aracı bulunmaktadır. Nicel verilerin toplanması

aşamasında araştırmacı tarafından geliştirilmiş “Söz Sanatları Başarı Testi (SSBT)” (bkz. EK: 3), nitel boyutta ise yine araştırmacı tarafından hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (YYGF)” (bkz. EK: 4) kullanılmıştır.

3.3.1. Söz Sanatları Başarı Testi

Çalışmanın nicel boyutunu oluşturan ilk üç alt probleme yanıt aramak amacıyla araştırmacı tarafından “Söz Sanatları Başarı Testi (SSBT)” geliştirilmiştir. Başarı testi TDÖP (2019) 7. sınıfa kadar olan söz sanatları kazanımlarını (bkz. Tablo 2.6.) kapsayacak şekilde, sanatların dengeli dağılım gösterdiği, farklı soru kalıplarının yer aldığı, 40 sorudan oluşan çoktan seçmeli (4 seçenekli) test şeklinde tasarlanmıştır. Sorular, Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğünün geçmiş yıllarda hazırlamış olduğu kazanım kavrama testlerinden, geçmişte yapılmış merkezi sınavlar (SBS, TEOG, LGS) ve İOKBS soru havuzundan seçilmiş ve öğrenci seviyesine uygun olarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Oluşturulan başarı testi için tez danışmanından ve 3 Türkçe eğitimcisiinden görüş alınmış, test pilot uygulamaya uygun görülmüştür. Testin pilot uygulaması Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinlerin alınmasıyla asıl çalışmanın yapılacağı okulla aynı mahallede bulunan, öğrenci profili olarak benzer özellikler taşıyan “Şehit Mehmet Koparan Ortaokulu” nda öğrenim görmekte olan 98 yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Başarı testinin çözümü için öğrencilere bir ders saati (40 dakika) süre verilmiştir.

Uygulamanın ardından alınan sonuçlara göre ölçme aracının güvenirlik analizi yapılmıştır. Analizlerde doğru cevaplara 1 yanlış ve boş cevaplara 0 puan verilerek değerlendirme yapılmıştır. Kullanılan ölçme aracı çoktan seçmeli olduğundan testin KR-20 güvenirliğine bakılmıştır. Çünkü test maddelerine verilecek yanıtların doğru/yanlış, evet/hayır gibi iki seçenekli olması durumunda KR-20 katsayısı kullanılır. KR-20 test puanları arasındaki iç tutarlığı inceler ve test maddelerinin ölçtüğü özelliklerin benzer olması bu güvenirliği yükseltecektir. Güvenirlik katsayısının 0.70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2020: 183). Yapılan güvenirlik analizi sonucunda 40 sorudan oluşan pilot başarı testinin KR-20 güvenirliği 0.92 olarak hesaplanmıştır.

Testin güvenirlik analizinden sonra testte yer alan maddelerin de analizi yapılmalıdır. Madde analizlerinde çoğunlukla kullanılan istatistikler madde güçlüğü ve madde ayırt

ediciliğidir. Başarı testlerinde bulunan maddelerin doğru cevaplanma oranını gösteren madde güçlüğü nihai teste madde seçiminde bir ölçüttür. Madde güçlük indeksinin (p) 0,50 civarında olması istenir. Bununla birlikte testte kolay ve zor maddelere de yer verilmelidir.

Tablo 3.2. Güçlük İndeksinin Yorumlanması

<i>Değer Aralığı</i>	<i>Yorum</i>
0 – 0,20	Çok zor bir maddedir.
0,21 – 0,40	Zor bir maddedir.
0,41 – 0,60	Orta güçlükte bir maddedir.
0,61 – 0,80	Kolay bir maddedir.
0,81 – 1	Çok kolay bir maddedir.

Madde ayırt ediciliği ise maddelerin ölçmeyi amaçladığı özelliğe yüksek seviyede sahip olan bireylerle, düşük seviyede sahip olan bireyleri ayırt etme göstergesidir. Madde ayırt edicilik indeksi (r) -1,0 ile +1,0 arasında farklılaşabilir. Bu değer aralığında ayırt edicilik indeksi 0, 40 veya daha yüksek olan madde çok iyidir, düzeltilmesi gerekmez; 0,30 ile 0,39 arasında madde gayet iyidir düzeltme yapmadan ölçeğe alınabilir; 0,20 ile 0,29 arasında maddenin düzeltilmesi ve geliştirilmesi önerilir; 0,20’den daha küçük ise madde ölçekten çıkarılmalı veya tamamen revize edilmelidir (Büyüköztürk vd., 2018: 23).

Tablo 3.3. Madde Ayırt Edicilik İndeksi Yorumlanması

<i>Değer Aralığı</i>	<i>Yorum</i>
0,40 ve üstü	Çok iyi bir maddedir.
0,30 – 0,39	İyi bir maddedir, düzeltilmesi gerekmez.
0,20 – 0,29	Düzeltilmesi ve geliştirilmesi gereken bir maddedir.
0,19 ve altı	Çok zayıf bir maddedir, ölçekten çıkarılmalıdır.

Yapılan pilot uygulama sonucu elde edilen verilerin madde analizi TAP v19,1,4

programı vasıtasıyla yapılmış, Tablo 3.4 üzerinde gösterilmiştir:

Tablo 3.4. Başarı Testi Pilot Uygulamasına Dair Madde Analizi Sonuçları

<i>Madde</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>Güçlük Seviyesi</i>	<i>Ayırt Edicilik Seviyesi</i>
1	0,48	0,58	Orta	Çok iyi
2	0,57	0,46	Orta	Çok iyi
3	0,52	0,69	Orta	Çok iyi
4	0,87	0,50	Çok kolay	Çok iyi
5	0,49	0,42	Orta	Çok iyi
6	0,70	0,54	Kolay	Çok iyi
7	0,65	0,62	Kolay	Çok iyi
8	0,52	0,62	Orta	Çok iyi
9	0,24	0,04	Zor	Çok zayıf
10	0,60	0,77	Orta	Çok iyi
11	0,50	0,81	Orta	Çok iyi
12	0,43	0,54	Orta	Çok iyi
13	0,62	0,62	Kolay	Çok iyi
14	0,55	0,81	Orta	Çok iyi
15	0,50	0,54	Orta	Çok iyi
16	0,28	0,46	Zor	Çok iyi
17	0,37	0,54	Zor	Çok iyi
18	0,72	0,65	Kolay	Çok iyi
19	0,44	0,50	Orta	Çok iyi
20	0,68	0,50	Kolay	Çok iyi
21	0,64	0,50	Kolay	Çok iyi
22	0,52	0,50	Orta	Çok iyi
23	0,53	0,85	Orta	Çok iyi
24	0,61	0,73	Kolay	Çok iyi
25	0,40	0,81	Zor	Çok iyi
26	0,54	0,73	Orta	Çok iyi
27	0,70	0,58	Kolay	Çok iyi
28	0,64	0,58	Kolay	Çok iyi
29	0,67	0,81	Kolay	Çok iyi
30	0,50	0,58	Orta	Çok iyi
31	0,52	0,62	Orta	Çok iyi
32	0,34	0,46	Zor	Çok iyi
33	0,59	0,65	Orta	Çok iyi
34	0,60	0,73	Orta	Çok iyi
35	0,63	0,73	Kolay	Çok iyi
36	0,55	0,73	Orta	Çok iyi
37	0,48	0,69	Orta	Çok iyi
38	0,62	0,73	Kolay	Çok iyi
39	0,44	0,92	Orta	Çok iyi
40	0,52	0,65	Orta	Çok iyi

Pilot uygulamasının madde analizine göre ortalama madde zorluğu 0.54, ortalama ayırt edicilik indeksi 0,61 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçları dokuzuncu maddenin testten

ıkarılması gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte kolay soruların fazlalığı sebebiyle testte sadeleşmeye gidilmiş, güçlük düzeyi ve ayırt edicilik seviyesi nispeten düşük denilebilecek 4, 5, 6, 18, 20 ve 27. Maddeler testten çıkarılarak 33 soruluk nihai başarı testi elde edilmiştir.

Oluşturulan nihai testin KR-20 güvenilirliği 0.92, ortalama madde zorluğu 0.53, ortalama ayırt edicilik indeksi ise 0,65 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın dördüncü alt problemine yanıt aramak, nitel verilerini toplamak için araştırmacı tarafından çalışma grubu öğrencilerine uygulanacak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Uzman görüşleri alınan, pilot uygulaması çalışma grubunda yer alan 2 öğrenci üzerinde uygulanıp gerekli düzeltme ve düzenlemeleri yapılan görüşme formunda; çalışma grubundaki tüm öğrencilerin gönüllü katılımıyla öğrencilerin söz sanatlarını şarkılarla öğrenmesine yönelik deneyimlerini, duygularını, düşüncelerini, şikayetlerini ve önerilerini belirlemek amacıyla toplam yedi soru sorulmuştur. Görüşmeler; öğrencilerin öğrenimlerini aksatmayacak şekilde öğle araları yapılmış, ortalama 10-15 dakika sürmüş, öğrencilerin kendi ifadeleri aslına uygun bir şekilde yazıyla kayıt altına alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma, Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve öğrenci velilerinden resmi izinlerin alınması ile başlamıştır. (bkz. EK: 2) Araştırmaya başlamadan önce öğrencilere onlarla bilimsel bir çalışma yapılacağı, çalışmada isimlerinin yer almayacağı, istedikleri zaman bu çalışmadan ayrılma hakkına sahip oldukları açıklanmış, gönüllü katılım formu ile imza altına alınmıştır. Ayrıca derslere düzenli olarak katılmalarının çalışmanın sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için gerekli olduğu belirtilmiştir. Veri toplama sürecinde öncelikle ders planı oluşturulmuştur. (bkz. EK: 5) Ders planında ilgili hedef kazanımlar, kullanılacak yöntem ve teknikler, kullanılan eğitim teknolojileri ve araç-gereçler, hazırlık çalışmaları gibi noktalara değinilmiş, konunun işleyiş sürecinde dinleme öncesinde, dinleme sırasında ve dinleme sonrasında yapılacak uygulamalar ile etkinliklere yer verilmiş, plan ve etkinliklerle ilgili uzman görüşü alınmıştır.

Araştırmacının hazırlamış olduğu “Şarkılarla Söz Sanatlarını Öğreniyoruz” ve “Barış Manço Şarkılarındaki Söz Sanatları” dinleme/izleme metinleri vasıtasıyla işlenecek derslerin sınıflarda akıllı tahta bulunmaması sebebiyle okulun konferans salonunda işlenmesi uygun görülmüştür. Süre 2 hafta (10 ders saati) olarak belirlenmiş; “Söz Sanatları Başarı Testi” birinci ders saati ön test, onuncu ders saati ise son test olarak çalışma grubu üzerinde uygulanmıştır. Son testin yapıldığı tarihin dört hafta sonrasında yine aynı test kalıcılık testi olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak açıklayıcı sıralı desende tasarlanan çalışmada öncelikle nicel veriler toplanmıştır. Nicel verilerin toplanmasının ardından, bu verilerin açıklanması ve ayrıntılandırılması için nitel veriler toplanmış, bu amaçla son test sonrasında çalışma grubu öğrencileri üzerinde araştırmacı tarafından hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin çözümlemesi amacıyla IBM SPSS v22 paket programından yararlanılarak parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Örneklem sayısının 15’ ten az olması sebebiyle dağılımın normallik taşımayacağı da hesaba katılarak parametrik olmayan testlerin kullanılması daha uygun görülmüştür. (Büyüköztürk, 2020: 8). Parametrik olmayan testler, belirli bir dağılım ve varyanstan bağımsız olarak işlemler yapan, ortalama yerine sıralama puanlarını kullanarak işlem yapan esnek istatistiksel yöntemlerdir. Parametrik testlerin hipotezlerinin sağlanmadığı durumlarda istatistiki bir karar verebilmek amacıyla parametrik olmayan testler geliştirilmiştir (Karagöz ve Ekici, 2004; akt. Boyraz ve Tepe, 2019: 297).

Araştırmanın ilk iki alt problemine yanıt aramak için “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” kullanılmıştır. Bu teknik, sosyal bilimlerde az denekli yürütülen gruplar içi araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Deneklerin fark puanlarının normal dağılım göstermediği durumlarda bağımlı t-testinin yerine tercih edilmektedir (Büyüköztürk, 2020: 174). Çalışma grubunun ön test - son test, son test - kalıcılık testi puanları arasındaki farklılığın anlamlılığına bu test aracılığıyla bakılmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine cevap aramak amacıyla “Mann-Whitney U Testi”nden yararlanılmıştır. Bağımsız t-testinin alternatifi olarak değerlendirilebilecek “Mann-Whitney U Testi” vasıtasıyla çalışma grubunun ön test, son test ve kalıcılık testi puan

ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve son alt problemine yanıt aramak, öğrencilerinin uygulamaya ait görüşlerini belirlemek amacıyla geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen nitel verilerin analizinde ise içerik analizi vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirlemek için kestirimlerde bulunmaya yarayan, önceden saptanmış kurallara dayalı kodlamalarla veri içindeki bazı sözcüklerin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği, sistematik, yinelenebilir bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizinde amaç, metin veya metinlerden oluşan bir veri kümesinin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını tespit etmektir (Boyras ve Tepe, 2019: 307). Söz konusu kavram ve kelimelerin anlam ilişkilerini analiz edip belli temalar altında toplayarak metindeki mesaja ait çıkarımda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda YYGF’deki soruların her biri ayrı bir tema olarak kabul edilmiştir. Sorulara verilen yanıtlar kodlanmış ve sınıflandırılmıştır. Kodlamalarda, öğrencilerin özellikle kendi ifade ettikleri kelime veya kelime grupları tercih edilmiştir. İçerik analizinde, kodlayıcılar arasındaki tutarlılık verilerin güvenilirliği açısından önemlidir. Bu nedenle, iki ayrı Türkçe eğitimcisinin temalardan elde ettiği kodlar arasındaki tutarlılık, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen Güvenirlilik= $\left[\frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \right] \times 100$ formülü ile hesaplanmıştır. Buna göre, kodlayıcılar arasındaki uyum oranı % 97,5 olarak tespit edilmiştir. “İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir.” (Miles ve Huberman, 1994; Akt. Baltacı, 2017: 8). Anlaşmazlığa düşülen kodlar tekrardan gözden geçirilerek karar birliği sağlanmıştır. Elde edilen veriler yüzde/frekans değerlerine bağlı olarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler ışığında ulaşılan bulgular, alt problem sırası dikkate alınarak belirtilmiştir.

Tablo 4.1. Çalışma Grubu Öğrencilerinin Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Tanılayıcı İstatistikleri

<i>Test</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>X (%)</i>	<i>Standart sapma</i>	<i>En az</i>	<i>En çok</i>
<i>Ön Test</i>	<i>10</i>	<i>17,20</i>	<i>52,12</i>	<i>9,449</i>	<i>6</i>	<i>31</i>
<i>Son Test</i>	<i>10</i>	<i>24,40</i>	<i>73,90</i>	<i>7,121</i>	<i>11</i>	<i>32</i>
<i>Kalıcılık Testi</i>	<i>10</i>	<i>24,50</i>	<i>74,20</i>	<i>7,590</i>	<i>11</i>	<i>33</i>

Tablo 4. 2. Çalışma Grubu Öğrencilerinin Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Sonuçları

	<i>Ön Test</i>				<i>Son Test</i>				<i>Kalıcılık Testi</i>			
	<i>Doğru</i>		<i>Yanlış</i>		<i>Doğru</i>		<i>Yanlış</i>		<i>Doğru</i>		<i>Yanlış</i>	
<i>Öğrenci</i>	<i>(F)</i>	<i>(%)</i>	<i>(F)</i>	<i>(%)</i>	<i>(F)</i>	<i>(%)</i>	<i>(F)</i>	<i>(%)</i>	<i>(F)</i>	<i>(%)</i>	<i>(F)</i>	<i>(%)</i>
<i>E1</i>	<i>12</i>	<i>36</i>	<i>21</i>	<i>64</i>	<i>18</i>	<i>55</i>	<i>15</i>	<i>45</i>	<i>14</i>	<i>42</i>	<i>19</i>	<i>58</i>
<i>E2</i>	<i>6</i>	<i>18</i>	<i>27</i>	<i>82</i>	<i>22</i>	<i>67</i>	<i>11</i>	<i>33</i>	<i>25</i>	<i>76</i>	<i>8</i>	<i>24</i>
<i>E3</i>	<i>7</i>	<i>21</i>	<i>26</i>	<i>79</i>	<i>11</i>	<i>33</i>	<i>22</i>	<i>67</i>	<i>11</i>	<i>33</i>	<i>22</i>	<i>67</i>
<i>E4</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>23</i>	<i>70</i>	<i>18</i>	<i>55</i>	<i>15</i>	<i>45</i>	<i>24</i>	<i>73</i>	<i>9</i>	<i>27</i>
<i>E5</i>	<i>21</i>	<i>64</i>	<i>12</i>	<i>36</i>	<i>29</i>	<i>88</i>	<i>4</i>	<i>12</i>	<i>29</i>	<i>88</i>	<i>4</i>	<i>12</i>
<i>E6</i>	<i>23</i>	<i>70</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>31</i>	<i>94</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>32</i>	<i>97</i>	<i>1</i>	<i>3</i>
<i>E7</i>	<i>31</i>	<i>94</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>31</i>	<i>94</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>32</i>	<i>97</i>	<i>1</i>	<i>3</i>
<i>K1</i>	<i>31</i>	<i>94</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>32</i>	<i>97</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>33</i>	<i>100</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>K2</i>	<i>21</i>	<i>64</i>	<i>12</i>	<i>36</i>	<i>29</i>	<i>88</i>	<i>4</i>	<i>12</i>	<i>25</i>	<i>76</i>	<i>8</i>	<i>24</i>
<i>K3</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>23</i>	<i>70</i>	<i>23</i>	<i>70</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>20</i>	<i>60</i>	<i>13</i>	<i>40</i>

Yukarıdaki tablolara bakıldığında yapılan testlerin istatistikleri kapsamlı bir şekilde görülmektedir. Tablo 4.1.' de sınavlara katılan öğrenci sayısı, sınav ortalamaları, standart sapma gibi veriler yer almaktadır. Tablo 4.2' de ise öğrencilerin yapılan testlere vermiş oldukları doğru ve yanlış cevaplar yüzdelikleriyle beraber gösterilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin ön test, son test puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 4.3. Çalışma Grubu Öğrencilerinin Ön Test - Son Test Puan Ortalamalarının Farklılaşmasını Gösteren Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

<i>Son Test – Ön Test</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
<i>Negatif Sıra</i>	0	,00	,00		
<i>Pozitif Sıra</i>	9	5,00	45,00	-2,689	,007
<i>Eşit</i>	1	-	-		

Tablo 4.3’ e göre 9 öğrencinin son test sıra puanı, ön test sıra puanından yüksektir. 1 öğrencinin ise iki testten aldığı puanlar birbirine eşittir. Son test sıra puanı ön test sıra puanından düşük olan herhangi bir öğrenci yoktur. Pozitif sırada bulunan 9 öğrencinin sıra ortalaması 5,00 olarak ölçülmüştür. Analiz sonuçları çalışma grubu öğrencilerinin ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. ($z=-2,689$, $p<,05$) Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamı dikkate alındığında gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son test puanı lehine olduğu görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin son test ve kalıcılık testi puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 4.4. Çalışma Grubu Öğrencilerinin Son Test - Kalıcılık Testi Puan Ortalamalarının Farklılaşmasını Gösteren Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

<i>Kalıcılık Testi – Son Test</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
<i>Negatif Sıra</i>	3	5,83	17,50		
<i>Pozitif Sıra</i>	5	3,70	18,50	-,071	,944
<i>Eşit</i>	2	-	-		

Tablo 4.4’ e göre 3 öğrencinin kalıcılık testi sıra puanı, son test sıra puanından düşük; 5 öğrencinin ise kalıcılık testi sıra puanı, son test sıra puanından daha yüksektir. 2 öğrencinin 2 testten aldığı puanlar birbirine eşittir. Son test sıra puanı daha yüksek olan 3 öğrencinin sıra ortalaması 5,83, kalıcılık testi sıra puanı daha yüksek olan 5 öğrencinin sıra ortalaması ise 3,70 olarak hesaplanmıştır. Ortalamalar arasında yaklaşık 2,1 puanlık bir fark bulunmuştur. Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($z=-,071$, $p>,05$) Bu duruma karşın sınav ortalamalarına bakıldığında kalıcılık testi puanlarının son test puanlarının az da olsa üzerinde olduğu görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 4.5. Çalışma Grubu Öğrencilerinin Ön Test – Son Test ve Kalıcılık Testi Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasını Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları

<i>Test</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Ön Test	<i>Erkek</i>	7	5,07	35,50	7,500	,490
	<i>Kız</i>	3	6,50	19,50		
	<i>Toplam</i>	10				
Son Test	<i>Erkek</i>	7	4,79	33,50	5,500	,250
	<i>Kız</i>	3	7,17	21,50		
	<i>Toplam</i>	10				
Kalıcılık Testi	<i>Erkek</i>	7	5,21	36,50	8,500	,646
	<i>Kız</i>	3	6,17	18,50		
	<i>Toplam</i>	10				

Tablo 4,5’ e göre çalışma grubu öğrencilerinin ön test – son test ve kalıcılık testi puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Her üç testte de kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla puan sıra ortalamalarının biraz daha yüksek olduğu görülmesine rağmen ön testte ($U=7,500$, $p=,490$), son testte ($U=5,500$, $p=,250$) ve kalıcılık testinde ($U=8,500$, $p=,646$) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin sürece ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu alt amaç doğrultusunda çalışma grubu öğrencilerine sürece ilişkin çeşitli sorular sorulmuş, verilen cevaplar içerik analizine tabii tutulmuştur.

Soru 1. *Söz sanatlarını şarkılarla öğrenmek sizde nasıl bir izlenim bıraktı? Duygu ve düşüncelerinizi paylaşınız.*

Tablo 4.6. Çalışma grubu öğrencilerinin “Söz sanatlarını şarkılarla öğrenmek sizde nasıl bir izlenim bıraktı? Duygu ve düşüncelerinizi paylaşınız.” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
Güzeldi / İyiydi	7	70
Öğreticiydi / Anlaşıldı	6	60
Akılda kalıcı oldu	6	60
Eğlenceliydi	6	60
Etkiliydi	3	30
Ayrıntılıydı	1	10

Tablo 4.6’ ya göre öğrencilerin %70’ i yapılan çalışmayı güzel ve iyi olarak nitelendirmiş, %60’ lık kesim ise çalışmanın öğretici, anlaşılır, akılda kalıcı ve eğlenceli olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %30’ u etkili, %10’ u ise ayrıntılı bir çalışma olduğu kanısına varmıştır. Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: Güzeldi, daha açık bir şekilde öğrendim. Bir şeyler daha kalıcı kaldı aklımda. Söz sanatları içerisinde neyin ne kadar ayrıntılı olduğunu öğrendim. Bildiğim halde daha ince şekilde öğrendim. Benim için iyi olduğu şarkılarla öğretilmesi.

Ö 6: Çok güzeldi, benim için güzel oldu. Anladık, bütün herkes anladı sınıftaki. Bize çok iyi anlattı söz sanatlarını. Şarkılar zihnimizde anlaşılıyor, çok dinlediğimiz için anlıyoruz. Ben bir sürü şeyi şarkılar sayesinde anladım.

Ö 7: Eğlenceli ve öğreticiydi. Şarkıyı dinlerken hem sınıfça eğleniyorduk. Bence öğrenmesi daha kolay hale gelmişti.

Ö 10: Eğlenceli oldu, sözler aklımızda kaldı yani. Daha kolay öğrendik. Şarkılarla daha kolay, kalıcı oldu.

Soru 2. Daha önceki yıllarda Türkçe derslerinde söz sanatları konusunu işleyişinizle şarkılarla yapılan öğretimi karşılaştıracak olursanız sürecin olumlu veya olumsuz yönleri hakkında neler söylersiniz.

Tablo 4.7. Çalışma grubu öğrencilerinin “Daha önceki yıllarda Türkçe derslerinde söz sanatları konusunu işleyişinizle şarkılarla yapılan öğretimi karşılaştıracak olursanız sürecin olumlu veya olumsuz yönleri hakkında neler söylersiniz.” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
Herhangi bir olumsuz durum yoktu	10	100
Şarkılarla daha iyi anladım	7	70
Önceleri bu kadar kalıcı değildi	4	40
Dersin eğlenerek işlenmesi iyi oldu	4	40
Dersler eskiden sıkıcı geçiyordu	2	20
Sadece deftere yazarak ders işlemedik	2	20
Derslere daha fazla katılım sağladım	1	10
Konuyu sevmeye başladım	1	10

Tablo 4.7’ ye göre öğrencilerin hiçbiri dersin işlenişinde herhangi bir olumsuzluk görmemiştir. Öğrencilerin %70’ i söz sanatları konusunu şarkılarla daha iyi anladığını ifade etmiştir. %40’ lık kesim söz sanatı konusunun önceleri bu kadar kalıcı olmadığından, dersin eğlenerek işlenmesinin onlar için iyi olduğundan bahsetmiştir. Öğrencilerin %20’ sinin Türkçe dersinin geçmiş yıllarda sıkıcı geçtiğinden, sadece deftere yazdırarak ders işlediklerinden yakındığı görülmektedir. %10’ luk kısım derslere artık daha çok katıldığından ve söz sanatları konusunu sevmeye başladığından söz etmiştir. Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: *Bayağı fark var çünkü ben diğer Türkçe öğretmenlerimle ders işlerken evet söz sanatlarını biliyordum ama aklımda bu kadar kalıcı değildi. Neyin nereden, nasıl olduğunu artık daha iyi biliyorum. Sabit bir yerde oturdu beynimde. Sadece deftere yazarak değil toplu ve farklı şekilde, eğlenerek kalıcı oldu benim için. Herhangi bir olumsuzluk olduğunu düşünmüyorum.*

Ö 3: *Daha önce hiçbir şey anlamıyordum hocam. Şarkılarla daha iyi anladım. Konuyu anladığım için daha fazla derse katılım sağladım. Olumsuz bir yön yok hocam.*

Ö 4: Daha kalıcı bir şekilde oldu benim için. Öncesinde mesela öğrenirdik, yazıyorduk fakat belki bir ay sonra unutuyorduk. Şimdi eğlenceli bir şekilde öğrendiğimiz için bir daha unutmam. Olumsuz yönü bence yok.

Ö 8: Öncekinde hoca çok sıkıcı anlatıyordu bana çok sıkıcı geliyordu. O zaman hatta karşıtlık söz sanatını anlayamamıştım. Ama burada şarkılarla anladım. Herhangi bir olumsuzluk yok bence.

Soru 3. Şarkıların kullanıldığı derslerde en kolay hangi söz sanatını/sanatlarını öğrendiniz? Niçin?

Tablo 4.8. Çalışma grubu öğrencilerinin “Şarkıların kullanıldığı derslerde en kolay hangi söz sanatını/sanatlarını öğrendiniz? Niçin?” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
Benzetme	6	60
Karşıtlık	5	50
Abartma	4	40
Konuşturma	2	20
Kişileştirme	1	10

Tablo 4.8’ e göre öğrencilerin % 60’ı benzetme sanatını diğer sanatlardan daha kolay öğrendiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %50’ si karşıtlık, %40’ı abartma, %20’ si konuşturma, %10’u ise kişileştirme sanatını kolay bulmuşlardır. Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: Karşıtlık ve benzetmeyi ben daha çabuk öğrendim. Diğerlerini de öğrendim fakat en rahat bunları öğrendim.

Ö 4: En kolay konuşturmayı öğrendim. Şarkılardaki örnekler daha açıklayıcı oldu, fazlasıyla vardı.

Ö 5: En kolay benzetme çünkü zaten çoğunlukla şarkılarda sanki benzetme var, bildiğim şarkılarda da var. Gibi falan olunca söz sanatı benzetme oluyor.

Ö 7: Tezat ve abartmayı çok kolay öğrendim. Abartma zaten kolaydı, şarkılardaki zıtlığı görünce tezadı kolayca kaptım.

Soru 4. *Şarkıların kullanıldığı derslerde en çok hangi söz sanatını/sanatlarını anlamakta zorlandınız? Niçin?*

Tablo 4.9. Çalışma grubu öğrencilerinin “Şarkıların kullanıldığı derslerde en çok hangi söz sanatını/sanatlarını anlamakta zorlandınız? Niçin?” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
<i>Kişileştirme</i>	<i>4</i>	<i>40</i>
<i>Karşıtlık</i>	<i>3</i>	<i>30</i>
<i>Benzetme</i>	<i>2</i>	<i>20</i>
<i>Konuşturma</i>	<i>2</i>	<i>20</i>
<i>Hiç zorlanmadım</i>	<i>1</i>	<i>10</i>
<i>Abartma</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Tablo 4.9’ a bakıldığında öğrencilerin %40’ ın kişileştirme sanatını diğer sanatlara oranla anlamakta daha çok zorlandıkları görülmektedir. Bunu %30 oranıyla karşıtlık, %20 ile benzetme ve konuşturma sanatları takip etmiştir. Öğrencilerin %10’ u hiçbir söz sanatını anlamakta zorlanmadıklarını belirtmekle beraber hiçbir öğrenci abartma söz sanatında zorlandığını düşünmemektedir. Görüşmelerde öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: Ben kişileştirmede birazcık zorlandım. Benzetmeye yakın olduğu için bulmakta daha zorlandım fakat oturdu da tamamını iyice öğrenince.

Ö 2: Kişileştirme ve benzetmede sorun yaşadım. Kişileştirmede zorlandım anlamakta. Benzetmede benzeyen ve benzetileni karıştırıyordum.

Ö 4: En çok kişileştirmede zorlandım. Kişileştirme şarkılarda var fakat biraz daha üstü kapalı olduğu için.

Ö 5: Tezatta zorlandım. Ne bileyim bir garip, zıt anlamına mı bakacağız onu önce anlayamamıştım, sonradan anladım onu.

Ö 8: Karşıtlıktı. Karşıtlığı önceden de anlamamıştım. Karşıtlık denince aklıma başka bir şey geliyordu. Cümlede olumsuz bir şey olduğunu sanıyordum. Zorlandım ama öğrendim.

Ö 9: Konuşturma. Konuşturmayla kişileştirmeyi karıştırıyordum. Hayvan konuştuğunda

ben kişileştirme sanıyordum eskiden.

Soru 5. *Daha önceleri şarkılarda söz sanatlarının yer alabileceğini biliyor muydunuz? Bundan sonra şarkı dinlerken içerisindeki söz sanatlarına dikkat edeceğinizi düşünüyor musunuz? Neden?*

Tablo 4.10. Çalışma grubu öğrencilerinin “Daha önceleri şarkılarda söz sanatlarının yer alabileceğini biliyor muydunuz? Bundan sonra şarkı dinlerken içerisindeki söz sanatlarına dikkat edeceğinizi düşünüyor musunuz? Neden?” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
<i>Bundan sonra şarkılardaki söz sanatlarına dikkat edeceğimi düşünüyorum</i>	8	80
<i>Önceden şarkılarda söz sanatları olabileceğini bilmiyordum / düşünmüyordum</i>	7	70
<i>Şarkılarda söz sanatları olabileceği aklımın ucundan bile geçmezdi</i>	2	20
<i>Daha önce şarkılarda söz sanatları olabileceğini düşünüyordum</i>	1	10
<i>Şarkı dinlemiyorum</i>	1	10

Tablo 4.10’ a göre öğrencilerin %80’ i bundan sonra şarkılardaki söz sanatlarına dikkat edeceğini düşünmektedir. Bunu %70 oranında önceden şarkılarda söz sanatları olabileceğini bilmiyor, düşünmüyordum cevabı izlemektedir. Öğrencilerin %20’ si şarkılarda söz sanatları olabileceğini aklının ucundan dahi geçirmediğini belirtmektedir. Öğrencilerin %10’u ise daha önce şarkılarda söz sanatları olabileceğini düşündüğünü ve şarkı dinlemediklerini ifade etmişlerdir. Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: Önceden böyle bir şey olacağını hiç tahmin etmiyordum. Şarkıların içerisinde söz sanatlarının olduğunu da pek bilmiyordum. Bir şarkı dinlerken mesela geçen gün dinlediğimde söz sanatlarının olduğunu fark ettim, durdum birçok kez. Çocuk şarkısıydı, beraber yaptık kardeşimle birlikte. Artık dinlediğim müziklerde sözlere daha çok dikkat ediyorum.

Ö 2: Daha önce bilmiyordum. Şarkı dinlemiyorum.

Ö 4: Hayır, hiç aklıma gelmemişti şarkılarda söz sanatlarının olduğu. Bundan sonra dikkat edeceğimi düşünüyorum çünkü nasıl olsa öyle öğrendim. Şarkı duyduğumda aklıma gelir illaki. Anlarım yani nerede, ne olduğunu.

Ö 5: Aklımın ucundan bile geçmezdi şarkılarda söz sanatlarının olduğu. Bundan sonra dikkat ederim.

Soru 6. Türkçe dersinin diğer konularını da şarkılarla öğrenmek ister misiniz? Sizce başka hangi konular şarkılarla öğretilbilir?

Tablo 4.11. Çalışma grubu öğrencilerinin “Türkçe dersinin diğer konularını da şarkılarla öğrenmek ister misiniz? Sizce başka hangi konular şarkılarla öğretilbilir?” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
Evet		
Evet isterim / iyi olurdu / güzel olurdu	9	90
Anlatım bozukluğu	5	50
Fiilde yapı	3	30
Zarflar	2	20
Fiil	1	10
Hayır		
Anlatım yöntemi bana daha uygun	1	10
Başka hangi konular öğretilbilir bir fikrim yok	1	10

Tablo 4.11’ e göre öğrencilerin % 90’ı Türkçe dersinin diğer konularını da şarkılarla öğrenmek istemektedir. 7 sınıf öğrencilerinin şarkılarla öğretilmesini en çok istedikleri konu %50 oranıyla anlatım bozukluğu görülmektedir. Bunu %30 ile fiilde yapı, %20 ile zarflar ve %10 ile fiil konusu takip etmektedir. Öğrencilerin %10’u düz anlatım yönteminin kendileri için daha uygun olduğunu ve Türkçe dersinin başka hangi konularının şarkılarla öğretilbileceği hakkında fikir sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: Evet, güzel olurdu. Fiiller konusu olabilir. Mesela ben fiilleri öğrenmiştim fakat tekrar etmediğim için şu an aklımda değil. Benim için söz sanatları müziklerle, örneklerle yaptığımız için aklımda şu anda hepsi kalıcı bir şekilde, fiilleri de yaparsak bence oturabilir. Ben öyle düşünüyorum.

Ö 2: Bana göre biraz anlatarak diğer konuları. Başka hangi konular öğretilbilir fikrim yok.

Ö 8: Evet isterim, basit, türemiş, birleşik fiiller (filde yapı) onlarda zorlanıyorum. Anlatım bozukluğu da karışıyor.

Ö 10: Evet, akılda kalıcı olur. Hocam yeni konu görmüştük ya. Anlatım bozukluğu.

Soru 7. Başka dersleri de şarkılarla öğrenmek ister misiniz? Hangi ders/dersleri isterdiniz?

Tablo 4.12. Çalışma grubu öğrencilerinin “Başka dersleri de şarkılarla öğrenmek ister misiniz? Hangi ders/dersleri isterdiniz?” sorusuna ait görüşleri

Görüşler	F	%
Evet		
Evet isterim	9	90
Matematik	6	60
Fen bilimleri	6	60
Sosyal bilgiler	3	30
Din kültürü	1	10
Hayır		
Diğer derslerde istemem	1	10

Tablo 4.12’ ye göre öğrencilerin % 90’ı diğer dersleri de şarkılarla öğrenmek istemektedir. Bu öğrencilerin %60’ ı matematik ve fen bilimleri derslerini şarkılarla işlemek isterken, %30’ u sosyal bilimler, %10’u ise din kültürü derslerini şarkılarla işlemenin iyi olacağını düşünmektedir. Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan bazı cevaplar şu şekildedir:

Ö 1: Olur, mesela fen bilimleri. Birçok konuda bazen zorlanabiliyoruz fen bilimlerinde.

Örneklerle müzik şeklinde gösterilerek daha kalıcı oluyor benim için.

Ö 2: Diğer derslerde istemem.

Ö 3: Öğrenmek isterim, anlamadığım derslerde daha yararlı olur. Türkçe dersi için faydalı oldu, ben daha önce bu konuları iyi yapamıyordum. Diğer derslerde de faydalı olabileceğini düşünüyorum. Matematik dersi iyi olur.

Ö 4: İsterim, Türkçe dersinde olduğu gibi o derslerdeki konuların da daha aklımda kalıcı, eğlenceli olmasını isterim. Fen ve matematik dersi olabilir.

Ö 5: İsterim hocam, diğer derslerde de bunun gibi olmasını isterdim. Şarkılarla daha akılda kalıcı. Matematik, fen bilgisi gibi sayısal dersler iyi olurdu.

Ö 10: Evet, matematik konularını bazen anlayamıyorum, sıkıcı geliyor bazen konular.



BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen nicel ve nitel bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmış, son olarak araştırmacılara, öğretmenlere ve öğretim programına yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada söz sanatları öğretiminde şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarısına ve başarılarının kalıcılığına anlamlı bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan araştırmaların sonuçları akademik başarı, kalıcılık, cinsiyete göre farklılaşma ve öğrenci görüşleri boyutu olmak üzere dört ana başlık altında açıklanıp tartışılmıştır.

Araştırmanın Akademik Başarı Boyutuna Dair Sonuçları

Araştırmanın birinci alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin ön test - son test puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmış, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi vasıtasıyla son test lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca ek olarak test ortalamalarına bakıldığında çalışma grubunun ön test ortalaması %52,12 iken son testin ortalaması %73,90 olarak ölçülmüştür. Aradaki yaklaşık %22 oranlık artış bu başarıyı destekler niteliktedir. Bu sonuç başka araştırmacıların öğretim materyali olarak müzik ve şarkıları kullandığı çalışmalarla (Çelikkol, 2007; Dinçer, 2008; Marangoz, 2008; Bütünler, 2010; Topçuoğlu vd., 2012; Yaman Bardar, 2012; Bedir ve Akkurt, 2012; Talşık, 2013; Güney vd., 2014; Topcu, 2016; Ayyılmaz, 2016; Uysal, 2017; Yiğit, 2018; Çelik, 2018; Aksu, 2019; Demirci, 2019; Özdemir, 2020; Demir, 2020; Maden, 2020) paralellik göstermektedir.

Söz sanatları öğretimi açısından bakıldığında geleneksel yöntemlerin dışına çıkılan araştırma sonuçlarıyla (Coşar, 2005; Akkuş, 2011; Uludağ, 2018; Özdemir ve Ökten, 2020; Çifci ve Kaplan, 2020) yine benzerlikler görülmektedir.

Bu çalışmada sadece geleneksel yöntemlerin dışına çıkılmakla kalınmamış, Türkçe

dersi ğretim programında (2019) yer verilmemesine karşın söz sanatları ğretimi dinleme becerisi ile ilişkilendirilmiş ve bunda başarı sağlanmıştır.

Öğretim programında sadece okuma – anlama ve okuma – söz varlığı basamaklarında yer verilen söz sanatları konusu ders kitaplarına da aynı şekilde yansıtılmıştır. Ders kitaplarında çoğunlukla metinlerdeki söz sanatını buldurmaya yönelik etkinliklere yer verildiği görülmekte, öğrencilerin zgn bir şekilde söz sanatlarını kullandıkları yazma ve konuşma etkinlikleri neredeyse hiç yer almamaktadır. (Emiroğlu, 2012: 10). Aslan vd. (2018) Türkçe ders kitaplarındaki söz sanatlarıyla ilgili soru ve etkinlikleri inceledikleri çalışmalarında bu konuya dikkat çekmişlerdir.

Örneğin, “ğretmen konulu bir şiir yazınız. şiirinize uygun bir başlık bularak yazdıklarınızı gözden geçiriniz.” (TDK6, s.53) türünden bir metin üretme etkinliği yine çocuğun söz sanatlarını ve metne kattığı anlamları bilmesini, bunları doğru ve yerinde kullanma becerisini kazanmasını da gerektirir. Öteki türlü bu tür etkinlikler sıradan, yalnızca ses benzeşmelerinden oluşan, sanatsal kaygıdan ve yaratıcılıktan uzak, zgn bir yanı olmayan, sözcük yığışmacasının olduğu metinlerden öteye gidemeyecektir (Aslan vd., 2018: 52-53).

Öğrencilerin bu sanatları bilmeleri/tanımaları/fark etmelerini sağlayacak sorular elbette önemlidir; ancak bu tür soruların devamında bu sanatların metnin anlamını nasıl etkilediği, anlama neler kattığı da sorulmalıdır. Bu doğrultuda öğrencilerin söz sanatlarını daha işlevsel öğrenebilmeleri, bunların özelliklerini iselleştirebilmeleri ve gerek sözlü gerekse yazılı anlatımlarında daha rahat kullanabilmeleri, bunu beceri düzeyinde kazanabilmeleri açısından söz sanatlarını kullanarak metin oluşturmalarına dönük daha fazla sayıda soruya ve etkinliğe yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir (Aslan vd. 2018: 62).

Dolayısıyla söz sanatlarını bilmekten ziyade kullanma becerisini ortaya çıkarmak, günlük hayatla ilişkilendirmek önem arz etmektedir. Bu alışmada Türkçe ders kitaplarının da dışına çıkılarak öğrencilerin söz sanatlarını zgn şekilde kullanmasına imkan tanıyan yaratıcı yazma ve konuşma etkinliklerine sıklıkla yer verilmiştir.

Araştırmanın Kalıcılık Boyutuna Dair Sonuçları

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin son test ve kalıcılık testi puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmış, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi vasıtasıyla yapılan incelemede anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Son test ortalaması % 73,90 oranında başarı sağlarken bir ay sonrasında yapılan kalıcılık testi ortalaması %74,20’ ye yükselmiştir. Dolayısıyla öğrenilen bilgilerin unutulmadığı, hemen hemen aynı kalmakla birlikte kısmen daha iyi oturduğu dahi söylenebilir. Bu sonuç öğretim materyali olarak müzik ve şarkıların kullanıldığı başka çalışmalarla (Bütüner, 2010; Bedir ve Akkurt, 2012; Topcu, 2016; Yiğit, 2018; Demir, 2020) ve söz sanatları öğretiminde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılan diğer çalışmalarla (Coşar, 2005; Özdemir ve Ökten, 2020) kalıcılık bakımından paralellik göstermektedir.

Kalıcı öğrenmelerin oluşması için öğrenenin öğrenme ortamında geçireceği yaşantılar ön plana çıkmaktadır. Bu yaşantılar, öğrenen ile öğrenme ortamının etkileşimi ile oluşmaktadır. Öğrenenler için tasarlanan öğrenme ortamlarında birden fazla duyu organına hitap eden uyarıcılar (araç, gereç ve materyaller) ve bunların öğrenen ile etkileşimi söz konusu olmaktadır (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005: 17; Akt Özdemir ve Ökten, 2020: 224).

Bu maksatla çalışma için araştırmacı tarafından oluşturulan dinleme/izleme metinlerinde yer alan şarkıların çoğunlukla görüntülü, video kliplerden veya sanatçıların canlı performanslarından alınmış olmasına dikkat edilmiştir. Şarkılar görsellerle, geçiş efektleri ve animasyonlarla desteklenerek öğrenciler için daha eğlenceli ve daha akılda kalıcı bir öğrenme-öğretme ortamı yaratılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Cinsiyet Boyutuna Dair Sonuçları

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmış, Mann-Whitney U Testi vasıtasıyla yapılan incelemede anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu noktada söz sanatları öğretiminde şarkıların kullanılmasının kız ve erkek öğrencileri benzer şekilde etkiledikleri söylenebilir. Her iki grup da başarılı ve kalıcı bir öğrenme yaşantısı gerçekleştirmiştir. Yine de ortalamalara bakıldığında her üç testte de kızların

erkek öğrencilere oranla biraz daha başarılı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Öğrenci Görüşleri Boyutuna Dair Sonuçları

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Çalışma grubu öğrencilerinin sürece ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış, bu amaç doğrultusunda çalışmaya katılmış öğrencilerin tamamı ile görüşmeler yapılmış, onların sürece ilişkin görüşleri alınmış ve bu görüşler içerik analizine tabii tutulmuştur.

Öğrenciler şarkılarla yapılan söz sanatları öğretimini çoğunlukla güzel, öğretici, kalıcı ve eğlenceli olarak nitelemişlerdir. Süreçle, dersin işleyişiyle ilgili herhangi bir olumsuz fikirleri yoktur. Öğrenciler daha önceki yıllarda Türkçe derslerinde söz sanatları konusunu işleyişleriyle kıyas yaptıklarında şarkılarla daha iyi öğrendiklerini, bilgilerin daha akılda kalıcı olduğunu, geleneksel yöntemlere kıyasla daha eğlenceli ders işlediklerini, derse daha aktif katılım gerçekleştirdiklerini, söz sanatları konusu sevmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Görüşmelerin son test sonrasında başladığı göz önüne alındığında öğrencilerin kalıcılık konusundaki öz farkındalıkları dikkat çekicidir. Son testin bir ay sonrasında yapılan kalıcılık testi ortalamasında düşüş olmaması aksine kısmi yükseliş olması bu bilinci destekler niteliktedir.

Öğrencilerin çalışma süresince en kolay kavradıklarını ifade ettikleri söz sanatı benzetme (teşbih) olurken, anlamakta en çok zorlandıklarını düşündükleri sanat kişileştirme (teşhis) olmuştur. Bu noktada benzetmenin içinde öğeler barındıran bir söz sanatı oluşu, şarkılarda genellikle gibi benzetme edatının bulunması öğrencilerin daha kolay öğrenmelerini sağlamış olabilmektedir. Öğrenci görüşleri de bu fikri destekler niteliktedir. Kişileştirme sanatında kişileştirmeyi görme ya da kişileştirilen varlığı tespit etme hususunda öğrencilerin zorlandıkları görülmektedir. Öğrencilerin kişileştirme için “üstü kapalı” olarak ifade ettikleri durum budur. İnsan dışındaki varlığa insana ait özellikler verilmesi “insana benzetiliyor” algısı yaratıp bazı öğrencileri benzetme ile kişileştirmeyi ayırt etmekte zorlayabilmektedir. Ayrıca kimi öğrenciler kişileştirme ile konuşturmayı da karıştırabilmektedir. Konuşturma sanatı beraberinde kişileştirmeyi de getirmektedir. Fakat öğrenciler buradaki sıralamayı karıştırabilmektedir.

Öğrencilerin daha önce şarkılarda söz sanatları olabileceğini hiç düşünmedikleri görülmektedir. Derse hazırlık aşamasında da fark edilmiştir ki öğrenciler söz sanatlarını daha çok şiirlerde ya da metinlerde bulunan, günlük hayatta pek yeri olmayan bir konu olarak

görmektedir. Betur (2019)' un ortaöğretim öğrencilerinin söz sanatlarına ve söz sanatları öğretimine yönelik fikirlerine yer verdiği çalışması bu görüşü destekler niteliktedir. Öğrencilerin şarkılarda bu kadar söz sanatı olabildiğini görmesi onlar için şaşırtıcı ve dikkat çekici olmuştur. Görüşlerinde ifade ettikleri üzere artık şarkı dinlerken şarkının sözlerine ve içerisindeki söz sanatlarına dikkat ettiklerini ve bundan sonra da dikkat etmeyi sürdüreceklerini belirtmektedirler. Böylelikle söz sanatları konusu sadece Türkçe dersinde ve ders kitaplarında işlenen bir konu olmaktan çıkmış öğrencilerin gündelik yaşantılarının bir parçası haline gelmektedir.

Öğrencilerin Türkçe dersinin diğer konularını da şarkılarla öğrenme isteği taşıdığı görülmektedir. Konu olarak anlatım bozukluğu birinci tercihleri olmuştur. Bunu zarflar ve fiilde yapı konuları izlemektedir. Öğrenciler zorlandıkları konuların şarkılarla daha kolay öğrenilebileceğini, derslerin daha eğlenceli geçeceğini ve öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olacağını düşünmektedir. Ayrıca diğer derslerin de şarkılarla daha etkili geçebileceğini düşünmektedirler. Matematik ve fen bilimleri gibi sayısal dersler öğrencileri daha fazla zorladıkları için öne çıkmaktadır.

Bu sonuçlara ek olarak yurt dışında yapılan araştırmalarda çeşitli şarkıcıların albümlerindeki veya bazı şarkılarındaki söz sanatlarının incelendiği çalışmalar göze çarpmaktadır. (Dewi, 2016; Agus, Permana ve Rajeg, 2018; Sadiasih, Setiawati ve Maryani, 2018; Naibaho, 2019; Parasibu, 2019; Safira, 2020; Yaito ve Termjai, 2021; Khin, 2021). Fakat yerli literatüre bakıldığında bu alanda büyük bir boşluk olduğu görülmektedir. Ulaşılabilen tek çalışma Sevinçli (2019)' nin “Rap Müzik Geleneğinde Edebî Sanatların Yeri” isimli makalesi olmuştur.

Genel olarak araştırmanın sonuçları müzik ve şarkıların öğretim materyali olarak kullanıldığı, söz sanatları öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin sınındığı diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu çalışma nicel boyutta zayıf deneysel desenlerden tek grup ön test – son test deseniyle 7. Sınıf okumakta olan 10 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Farklı sınıf seviyelerinde,

örneklemin daha çok öğrenciden oluştuğu, kontrol gruplu ön test – son test deseninin uygulandığı çalışmalarda daha güçlü sonuçlar alınabilir.

- Türkçe dersinin başka konularının öğretiminde de şarkılardan faydalanılabilir. Öğrencilerin birinci tercihi olan anlatım bozukluğu konusu, öğrencilerin genelde zorlandıkları bir konu olduğundan ve şarkılarda anlatım bozuklukları bulunabileceğinden ötürü üzerinde düşünülebilir.
- Özellikle öğrencilerin anlamakta zorluk çektiği sayısal derslerde bazı konuların öğretiminde de şarkılardan yararlanılan çalışmaların sayısı artırılabilir.
- Şarkılar içerisinde istiare, mecazımürsel, tenasüp, telmih, hüsnütalil, tecahüliarif, kinaye, tevriye, tariz, irsalimesel, nida, cinas gibi söz sanatlarını da barındırabilmesinden ötürü benzer bir çalışma daha fazla söz sanatının dahil olmasıyla daha kapsamlı bir şekilde ortaöğretim öğrencileri üzerinde yürütülebilir.
- Yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında yabancı sanatçıların albümlerindeki veya bazı şarkılarındaki söz sanatlarının incelendiği çalışmalar mevcuttur. Yerli literatürde bir çalışma (Sevinçli, 2019) dışında bu tarz bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özellikle müzik alanındaki araştırmacılar disiplinlerarası yaklaşımla yurt dışındakilere benzer çalışmalarda bulunabilirler.
- Müzik ve şarkıların öğretim materyali olarak kullanıldığı derslerde öğrencilerin daha başarılı oldukları, öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olduğu, öğrencilerin derse aktif katılım sağladığı, eğlenerek öğrendiği ve dersi/konuyu daha çok sevmeye başladığını gösteren dünyada ve ülkemizde pek çok araştırma mevcuttur. Bu konunun önemini vurgulamak için seminer, konferans, panel, kurs gibi etkinlikler gerçekleştirilip eğitimciler ve aileler bilinçlendirilebilir.

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğretmenlerin geleneksel yöntem ve tekniklerin dışında yeni ve farklı öğretim teknikleri öğrenip uygulamaları, eğitim ortamının daha verimli bir hale getirilmesini sağlamaktadır. Bu iş için bakanlığın açmış olduğu hizmet içi eğitimlere katılmak onlar

için faydalı olacaktır. Öğretmenler bilim ve teknolojideki yenilikleri takip etmeli, derslerinde bu gelişmelerden nasıl yararlanabileceklerini düşünmelidir.

- Söz sanatları öğretiminde Türkçe ve edebiyat öğretmenleri ders kitaplarını tek kaynak olarak görmemeli, öğrencilerin konuyu daha kolay içselleştirebilmesi için eğlenceli, yaratıcı, farklı dil becerilerine yönelik, gerçek hayata uygun etkinlikler ve ders ortamı tasarlamalıdır. Söz sanatlarını öğretimini sürece yaymalı, söz sanatlarını çabuk ezberlenip çabuk unutulmuş, sıkıcı bir konu olmaktan çıkarmalıdır.
- Söz sanatlarının sadece şiirlerde veya düz yazı edebi metinlerde yer almadığı, yaşamın her alanında yer alabileceği örneklerle belirtilmelidir.
- Sadece Türkçe derslerinde değil, disiplinlerarası yaklaşıma uygun olarak dinleme/izleme uygulamalarının yapıldığı diğer tüm derslerde şarkılar öğretim materyali olarak kullanılabilir.
- Öğretmenler okullarında gerçekleştirdikleri TÜBİTAK gibi projeler kapsamında şarkıların materyal olarak kullanıldığı projeler geliştirebilir.

Öğretim Programına Yönelik Öneriler

- Söz sanatları konusu sadece okuma-anlama, okuma-söz varlığı alanına yönelik olmaktan çıkarılıp bütüncül bir şekilde dinleme/izleme, konuşma ve yazma becerileri içerisinde de ele alınmalıdır.
- Sadece söz sanatlarını öğretmeye ve buldurmaya yönelik değil, söz sanatlarının kullanıldığı, öneminin duyumsatıldığı amaç ve kazanımlara da programda yer verilmelidir.
- Programda belirtilen söz sanatları dışında öğrencilerin sıklıkla karşılaştığı ve öğrenmekte fazla zorlanmayacakları ad aktarması (mecazımürsel), seslenme (nida), uygunluk (tenasüp), cinas gibi sanatlar da programa dahil edilebilir.

- Disiplinlerarası yaklaşım ele alınarak Türkçe dersi veya diğer derslerin öğretim programları şarkıların kullanılacağı şekilde tasarlanabilir, müzik dersi ve programı ile karşılıklı etkileşim sağlanabilir.



KAYNAKÇA

- Akkuş, R. (2011). Türkçe dersinde simgesel dil öğretiminin ilköğretim öğrencilerinin benzetme, kişileştirme ve deyim kullanımına etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksan, D. (1995). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2003). *Dil, şu büyüğü düzen...* Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin zenginlikleri incelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim (4. Baskı)*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2019). *Türkçenin gücü (16. Basım)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksu, İ. (2019). Fen bilimleri dersinde öğretim materyali olan şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarıları, tutum ve kalıcılık üzerine etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Van: Van 100. Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktaş, H. (2002). *Modern türk şiirinde edebi sanatlar*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akyol, H. (2020). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri (10. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alley, D. C. (1988). The role of music in the teaching of listening comprehension in Spanish. *Ed.D. University of Georgia*.
- Arolat, A. M. (2017). *Bir gemi yelken açtı*. İstanbul: Dünya Basınevi
- Aslan, C. (2017). *Örnek eğitim durumlarıyla Türkçe – Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Aslan, C., Doğan Güldenoğlu, B. N., Altuntaş, İ. (2018). Türkçe ders kitaplarında söz sanatlarıyla ilgili etkinlik ve sorular üzerine bir inceleme. *XI. Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayı*. Ankara Üniversitesi.
- Ateş, M. ve Ercan, A. N. (2015). Türkçe öğretmenlerinin dinleme stillerinin incelenmesi. *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (2), 107-119.
- Aytan, T. (2011). Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri.

- Yayımlanmamış doktora tezi.* Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayyılmaz, A. M. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde eğitsel müzik kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkileri. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Bayir, M. (2018). Söz sanatları öğretiminde Nefi' nin Türkçe divanı. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.* Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bedir, G., ve Akkurt, A. (2012). Şarkılarla coğrafya öğretimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 303-316.
- Betur, M. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin söz sanatlarına ve söz sanatları öğretimine yönelik görüşleri. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beyatlı, Y. K. (1974). *Kendi gök kubbemiz.* İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları.
- Boyraz, S. ve Tepe, M.E. (2019). Verilerin analizi. Ocak, G. (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (274-319). Ankara: Pegem Akademi.
- Bütünler, E. (2010). İlköğretim matematik öğretiminde şarkı kullanımının bazı değişkenler üzerindeki etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (27. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Calp, M. ve Calp, Ş. (2016). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi I-II* (5. Baskı). Ankara: Nobel.
- Cifci, M. ve Kaplan, K. (2020). Karikatürde yer alan kırılma çizgilerinin söz sanatları öğretimine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 509-527.

- Cihangir Çankaya, Z. (2015). *Kişilerarası iletişimde dinleme becerisi (3. Basım)*. Ankara: Nobel.
- Coetzee, J. M. (2001). *Utanç*. (İ. Özdemir, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1999).
- Coşar, S. (2005). Ortaöğretim birinci sınıfta Türk dili ve edebiyatı dersinde edebi sanatlar ve öğretimi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, H. (2018). Müzik destekli öğretim yönteminin yedinci sınıf Türkçe dersi millî kültür temasının öğretimine etkisi: Barış Manço şarkıları örneği. *Yayımlanmamış doktora tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelikkol, Ö. (2007). Kelime kazanımında müziğin etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çer, E. (2017). Türkçe öğretmenlerinin "Türkçe öğretimine" yönelik yeterlilikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (26), 68-89.
- Çınar, B. ve Karahan, L. (2009). Reklam dilinde kullanılan edebî sanatlar. *Turkish Studies*. (4)8, 891- 916.
- Çifci, M. ve Kaplan, K. (2020). Karikatürde yer alan kırılma çizgilerinin söz sanatları öğretimine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 509-527.
- Dalyan, Ş. (2010). Reklam sloganlarında söz sanatları çevirisi ve çevirmen yaklaşımları. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, H. (2020). Sosyal bilgiler dersinde eğitsel şarkı kullanımının akademik başarı ve kalıcılık üzerine etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirci, E. Ö. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde şarkı kullanımı seviye A1. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Demirel, Ö., Kaya, Z., Kiroğlu, K. (Ed.) (2020). *Eğitime giriş (18. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Sevinç Basımevi
- Dinçer, M. (2008). İlköğretim okullarında müziklendirilmiş matematik oyunları ile yapılan öğretimin akademik başarı ve tutuma etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2019). Dinleme/izleme becerisi ile Türkçe dersi öğretim programı'nda bu becerinin geliştirilmesi için önerilen yöntemlere yönelik bir analiz. *Millî Eğitim*, (48)1, 31-56.
- Doğan, Y. (2020). *Dinleme eğitimi (7. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Eğmir, E. (2019). Karma yöntem araştırma deseni. Ocak, G. (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (153-178). Ankara: Pegem Akademi.
- Emiroğlu, S. (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde söz sanatları öğretimi. (Yay. Haz. E. Yılmaz vd.) *Türkçenin eğitimi-öğretimi üzerine çalışmalar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. 83-93.
- Epçaçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı)*, 6(11), 331-352.
- Erdem, S. (2010). Atasözlerinde metaforların işleyişi. *Milli Folklor*, 22(88), 33-37.
- Ergin, A. (1998). *Öğrenim teknolojisi iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Ersoy, M. A. (2014). *Safahat*. İstanbul: Seçil Ofset.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayıncılık.
- Gönel, H. (2011). Nükte ve nüktenin aracı olan edebî sanatlar. *Turkish Studies*. (6)4, 163-182.
- Güleryüz, H. (1997). *İlkokuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2014). *Anlatma teknikleri 2 uygulamalı dinleme eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2021). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller (11. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.

- Güney, N., Aytan, T. ve Şengül, M. (2014). Müziksel-ritmik zekaya yönelik etkinliklerin dil bilgisi öğretiminde akademik başarıya etkisi. *Education Sciences*, 9(2), 120-134.
- Hocaoğlu, N. ve Akkaş Baysal, E.(2019). Nicel-nitel araştırma modelleri - desenleri. Ocak, G. (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (64-151). Ankara: Pegem Akademi.
- Hülür, A. B. (2020). Reklamlarda intak ve teşhis söz sanatlarının kullanılması. *Proceedings E-Book*, 489.
- İmİK, Ü. & Haşhaş, S. (2020). Müzik nedir ve hayatımızın neresindedir. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6(2), 196-202.
- Jolly, Y. S. (1975). The use of songs in teaching foreign languages. *The Modern Language*. 59 (1-2): 11-14.
- Kaplan, K. (2010). İlköğretim 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki edebî sanatların metni anlama ve anlatmadaki yeri. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakaya, M. M. (2019) Kur'an-ı Kerim' de edebî sanatların kullanımı: Teşbih, İstiâre, Kinâye Ve Mecaz. *Diyanet İlmi Dergi*, 55(2), 229-257.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: YediGeceKitapları.
- Kana, F., Özekinci, Z., Kızıldağ, İ. ve Uzan, M. F. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde günümüz popüler şarkıların dilin doğru kullanımına etkisi. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 2 (1). 24-36.
- Kaya, D. (2021). Dinleme eğitimi. Muammer Yılmaz (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi* (5. Baskı), 17-40. Ankara: Pegem Akademi.
- Kayacı, P. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarında materyal olarak şarkı kullanımı: Trabzon ili örneği. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Khin, Y. Y. (2021). An analysis of figures of speech in the selected song by Michael Jackson (Doctoral dissertation, MERAL Portal).
- Kocakaplan, İ. (2017). *Açıklamalı edebî sanatlar* (9. Basım). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

- Kurt, B. (2020). Türkçe eğitiminde dinleme eğitimi. Güven, A. Z. (Ed.), *Türkçe eğitime genel bir bakış* (39-63). Ankara: Pegem Akademi.
- Kurudayıoğlu, M. ve Örgü Yaşar, F. (2014). 6. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki dinleme metinlerinin dinleme yöntem ve teknikleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 1-14.
- Külekcı, N. (2016). *Açıklamalar ve örneklerle edebi sanatlar* (7. Baskı). Ankara: Akçağ.
- Maden, M. N. (2020). Yabancı öğrencilerin Türkçe söz varlığının geliştirilmesinde şarkıların kullanımı. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Marangoz, N. (2008). İlköğretim 8.sınıf görsel sanatlar dersinde kullanılan kopyalama yöntemi ve müzikli yöntemin öğrencinin görsel sanatlar dersi başarısına etkisinin karşılaştırılması. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı. Ankara.
- MEB. (2018). Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı. Ankara.
- MEB. (2019). Türkçe dersi öğretim programı. Ankara.
- Melanlıoğlu, D. (2011). İlköğretim Türkçe öğretim programının dinleme türleri bakımından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 65-78.
- Nışancı, İ. (2013). Türkçe şarkıların dil öğretiminde kullanımı. Uluslararası dil ve edebiyat çalışmaları konferansı. *Balkanlarda Türkçe" Hëna E Plotë "Beder" Üniversitesi Bildiri Kitabı 1. Cilt, 172-189*, Tiran/Arnavutluk
- Pala, İ. (2003). *Türk dili ve kompozisyon* (2. Basım). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları
- Pasaribu, H. M. (2019). A description of figure of speech in Adele's selected song lyrics.
- Rankin, P. T. (1926). The measurement of the ability to understand spoken language, *Ph.D. Theses*, University of Michigan.
- Safıra, N. A. (2020). Figurative language in selected Shawn Mendes album song lyrics. Faculty

of Teacher Training and Education, University of Muhammadiyah Sumatera Utara. Medan.

Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (18)1, 45-51.

Say, A. (2019). *Müziğin kitabı* (4. Baskı). İstanbul: Isık Yayınları.

Sever, S. (2015). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sevinçli, B. (2019). *Rap müzik geleneğinde edebî sanatların yeri*. Academia.edu (Erişim Tarihi: 20.04.2022).

Şahbaz, N. K. (2019). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikler. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* (3. Baskı) (131-148). Ankara: Pegem Akademi.

Talışık, E. (2013). İlkokul Türkçe, matematik ve hayat bilgisi derslerinde öğretim materyali olarak şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarı ve tutum gelişimleri üzerindeki etkisi. *Yayımlanmamış doktora tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Topcu, H. (2016). Ortaokul matematik derslerinde şarkılarla yapılan öğretimin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Topçuoğlu Ünal, F. ve Sever, A. (2012). Yaratıcı yazmada müziğin etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 7(4).

Odabaşı, B., Savaş, S. ve Nuhoğlu, M. M. (2013). *Eğitimde ve Türkçe öğretiminde edebî sanatlar (Üstbiliş ve Görsel Eğitim Temelli Yaklaşım)*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Onan, B. (2019). Türkçe' nin ana dili olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* (3. Baskı) (107-130). Ankara: Pegem Akademi.

Orwell, G. (2020). *Hayvan çiftliği*. (C. Üster, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1945).

Özbay, M. (2012). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.

- Özdemir, F. ve Ökten, C. E. (2020). Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki edebî sanatların 7E modeline göre öğretimi. *International Journal of Languages' Education and Teaching Volume 8, Issue 4, December 2020*, 207-230.
- Özdemir, S. (2020). 7. sınıf öğrencilerinin şarkıların konuşma becerisini geliştirmedeki rolüne ilişkin görüşleri -bir olgubilim çalışması-. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Uçan, A. (1996). *İnsan ve müzik. İnsan ve sanat eğitimi (2. Basım)*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uludağ, M. (2018). Edebi sanatların öğretiminde yaratıcı drama etkinliklerinin öğrenci başarısına etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- UNICEF (1989). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme. Erişim: 17.12.2021
- Uysal, M. (2017). Gramer yapılarının şarkılarla öğretimi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaito, K., ve Termjai, M. (2021). An analysis of figurative language and imagery in British and American pop songs. *Journal of Human Sciences*, 22(1), 204-226.
- Yalçın, A. (2018). *Son bilimsel gelişmeler ışığında Türkçenin öğretimi yöntemleri (4. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman Baydar, I. (2012). Okuma becerisini destekleyici müzik etkinliklerinin çocukların okuma becerilerine etkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yangıl, M.K. ve Kerimoğlu, C. (2014). Bilmecelerin eğitimdeki yeri ve önemi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. (4)2, 341-354.
- Yanpar Ş. T., Yıldırım, S. (2001). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2010). Kur'an sanatı ve estetiği üzerine. *İstem* 8(16) 161-179.
- Yıldız, C. (2003). *Türkçe öğretiminde alternatif yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yıldız, N. (2015). Dinleme stratejileri öğretiminde beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi. *Yayımlanmamış doktora tezi*. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yiğit, A. (2018). Şarkılaştırılmış noktalama işareti etkinliklerinin 8. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretlerini kullanma başarılarına etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.



EK 1- Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.03.2022-309347



T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI



TOPLANTI TARİHİ : 03.03.2022
TOPLANTI SAYISI : 04
KARAR SAYISI : 98

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR**'un danışmanlığını, **Emre ÖZTÜRK**'ün araştırmacılığını üstlendiği, *"Söz Sanatları Öğretiminde Şarkıların Kullanılması ve Öğrenci Görüşleri"* konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurusu ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Kurul Başkanı

Başkan
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA

Başkan Yrd.
Prof. Dr.
Sibel MEHTER AYKIN

Üye
Prof. Dr.
Ebru İÇİGEN

Üye
Prof. Dr.
Nurşen ADAK

Üye
Prof. Dr.
Sibel PAŞAOĞLU YÖNDEM

Üye
Prof. Dr.
Taner KORKUT

Üye
Prof. Dr.
Gökhan AKYÜZ

EK 2- İzin Belgeleri

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.04.2022-333982



T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98057890-605.01-47371959
Konu : Anket Uygulaması
(Emre ÖZTÜRK)

07.04.2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 31/03/2022 tarih ve 327061 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı 202054014014 numaralı öğrencisi **Emre ÖZTÜRK**'ün, Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR danışmanlığında "**Söz Sanatları Öğretiminde Şarkıların Kullanılması ve Öğrenci Görüşleri**" adlı araştırmasını, İlimiz Manavgat ilçesinde bulunan Yavuz Sultan Selim İmam Hatip Ortaokulu ve Şehit Mehmet Koparan Ortaokulunda öğrenim gören 6. Sınıf öğrencilerine yönelik uygulama isteği ile ilgili yazınız Müdürlüğümüz ARGE Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş; "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama 2020/2 Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 05/04/2022 tarih ve 47247124 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

İlgili genelgenin 28. Maddesi gereğince, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

- 1- Onay ve ekleri (6 sayfa)
- 2- Dilekçe Örneği (1 sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. No:59 Muratpaşa / Antalya

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (242) 238 60 00

E-Posta: projeler07@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: antalya.meb.gov.tr

Bilgi için: E.ER

Unvan : Memur

Faks : 2422386111

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **3e04-41b2-39aa-ac86-4bf8** kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5543&eD=BSLEH2ENPZ&eS=333982> adresinden yapılabilir. (PIN:35992)

VELİ ONAM FORMU

Değerli Veli;

Öncelikle bu araştırmaya yardımcı olduğunuz için teşekkür ederiz.

Bu araştırmayı Akdeniz Üniversitesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden almış olduğumuz resmi izinle okul idaresinin bilgisi doğrultusunda yürütmekteyiz. Bu çalışmada Türkçe dersi söz sanatları konusunun öğretiminde şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarısına ve başarılarının kalıcılığına anlamlı bir etkisi olup olmadığı araştırılmaktadır. Araştırma sırasında öğrencilere “söz sanatları başarı testi” uygulanacak, söz sanatları öğretiminde öğretim materyali olarak öğrenci seviyesine ve gerekli kıstaslara uygun Türkçe sözlü şarkılardan yararlanılacak, süreçle ilgili öğrencilerin görüşleri alınacaktır. Elde edilen veriler ise yalnızca bilimsel yayında kullanılacak olup öğrencilerin isimleri çalışmada kullanılmayacaktır. Sürecin sonunda Akdeniz Üniversitesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüne birer sonuç raporu verilecektir.

Araştırmacı

Emre ÖZTÜRK

Türkçe Öğretmeni

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Yavuz Sultan Selim İHO Türkçe öğretmeni Emre ÖZTÜRK tarafından hazırlanan, Akdeniz Üniversitesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmış resmi izinle okul idaresinin bilgisi doğrultusunda yürütülen “Söz Sanatları Öğretiminde Şarkıların Kullanılması ve Öğrenci Görüşleri” isimli yüksek lisans tez çalışmasına gönüllü olarak katıldığımı beyan ederim. Araştırmada izlenecek deneysel işlemler hakkında bilgilendirildim.

Araştırma kapsamında toplanacak verilerin sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacağını, çalışmada ismime yer verilmeyeceğinin, istediğim vakit çalışmadan ayrılabilceğimin ve toplanan verilerin çalışmadan kaldırılabilceğinin farkındayım.

Araştırmacı
Emre ÖZTÜRK
Türkçe Öğretmeni

EK 3- Söz Sanatları Başarı Testi

Türkçe Dersi

Söz Sanatları Başarı Testi (Asıl Uygulama)

Adı - Soyadı: _____ **Süre:** 40dk
Okulu: Yavuz Sultan Selim İHO
Sınıfı - Numarası: 7/A -

Bu gece yarısında iki kişi uyanık,
Biri benim biri de uzayan kaldırımlar.

1. Bu dizelerde kullanılan söz sanatının göstergesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) "Gece" ve "kaldırımlar"ın konuşturulması
B) "Kaldırımlar"a insan özelliği yüklenmesi
C) "Kaldırımlar"ın anlatımında aşırılığa gidilmesi
D) "Gecenin uzunluğu"nın "kaldırımlar"a benzetilmesi

2. Aşağıdaki dizelerin hangisinde "karşıtlık" (tezat) sanatından yararlanılmıştır?

- A) Ben de gördüm güneşin doğarken battığını
Esrarlı bir bakışın gönlü kapattığını
B) İnsan yaşamaktan bıkar, usanır
Hülyaya dalmaktan usanmaz
C) Biri hareketsiz, cansız yatıyor
Birinin dinmeyen gözyaşları var
D) Nasıl hatırlamazsın o türküyü
Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar...
Neden böyle düşman görünürsünüz
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

3. Bu dizelerde kişileştirilen varlık hangisidir?

- A) Yüz B) Halka
C) Ayna D) Göz

I. Dert gezmiş, derman da beraber gezmiş.
II. Güvenme varlığa, düşersin darlığa.
III. Dost başa, düşman ayağa bakarmış.
IV. Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

4. Yukarıdaki atasözlerinin hangisinde "karşıtlık" (tezat) sanatı yoktur?

- A) IV B) III
C) II D) I

5. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yay ayraç içindeki söz sanatı yoktur?

- A) Derken bir düdük öttü ansızın
Bembeyaz gemi gittikçe ufaldı (Karşıtlık)
B) Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense sana yakışır dağlar (Kişileştirme)
C) Sevgim bir yavru ceylandır
Çeker gider dosta doğru (Benzetme)
D) Uyandı doğa sabah sabah, dedi ki
Sizin için varım, varım sizin için (Konuşturma)

Martıların en yaşlısı yüksek sesle konuştu: "Bir çözüm bulmalı bu soruna, ne zamandır yiyecek bir şey bulamıyoruz. Buradan gitme vakti gelmedi mi artık?" Ağlamaklı, kaygılı martılar hak verdiler bu sözlerle. Önlerinde çarşaf gibi uzanan deniz geçilmeliydi artık. Veda vakti gelmişti bu cennet diyara.

6. Bu parçada kullanılan söz sanatlarıyla ilgili aşağıdaki açıklamalardan hangisi yanlıştır?

- A) Yaşlı martı konuşturulduğu için "konuşturma" sanatı vardır.
B) Martıların yaşadığı diyar cennete benzetilerek "benzetme" sanatı yapılmıştır.
C) Martılara ağlama, kaygı duyma gibi insana ait özellikler yüklenerek "kişileştirme" yapılmıştır.
D) Denizin çarşaf gibi olduğu söylenerek "abartma" sanatından yararlanılmıştır.

Söğüt dallarında hasta serçeler,
Eski akın destanını heceler,
Tuna ağılıyormuş bazı geceler,
Göğsünde kefensiz şehitler varmış.

7. Bu dörtlükte kişileştirilen unsurlar aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Söğüt - Destan B) Tuna - Şehitler
C) Serçe - Tuna D) Serçe - Dal

"Yaşam, size verilmiş boş bir filmidir. Her karesini mükemmel bir şekilde doldurmaya çalışın."

8. Bu cümledeki söz sanatı aşağıdakilerden hangisinde vardır?

- A) Onun öfkesi yaz yağmuru gibi çabucak geçer.
B) Yaşlı kaplumbağanın hastalanması bütün hayvanları üzmüş.
C) Damdan düşen, damdan düşenin halini anlar.
D) İyi niyetini, saflığını kaybetmemiş adama büyük adam denir.

I. Öğrenci, haberi aldığı gibi sınıfa koştu.
II. Otobüse balık yığını gibi doluşan yolcular bunalmaya başlamışlardı.
III. Yaralı köpeği kucakladığım gibi veterinerine götürdüm.
IV. Çocuk iğde ağaçlarına kedi gibi tırmanıyor.

9. Numaralanmış cümlelerin hangilerinde "benzetme" (teşbih) yapılmamıştır?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve IV D) III ve IV

(I) Bizim memlekette dağ taş, orman ağaç hayatın hikâyesini anlatır. (II) Toprak burada ustanın elinden çıkmış bir çinidir, desen desen. (III) Toprak verimlidir; kuru çubuk diksen meyve verir, salkım salkım. (IV) Portakallar dallarında birer güneştir, turuncu turuncu.

10. Bu metinde numaralandırılmış cümlelerin hangilerinde aynı söz sanatı kullanılmıştır?

- A) II ve IV B) I ve IV
C) II ve III D) I ve III

11. Aşağıdaki dizelerin hangisinde “konuşturma” (intak) sanatı yoktur?

- A) Akıl ersin, ermesin sevdama
Senden yanayım, dedi yeşeren dal, senden yana
B) Anneler beşikten der çocuğuna
Acını görmesin gözüm âlemde
C) Dinle, ak bakışlı bir çeşme söylüyor
Kaç yıldır akarım, bilmem pazar yerini
D) Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna
Tenimde bir yara işler gibisin

İzmir’e doğru bir tren gider
Yol boyunca incir ağaçları...
Ben susarım, yüzümde bir güzelin
Rüzgar rüzgar konuşur saçları.

12. Bu dörtlükte kendisine insan özelliği verilen varlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tren B) Ağaç
C) Rüzgar D) Saç

“Birden, havada karanlığı bir ustura gibi acısız ve belirsiz yaran bir beyaz şimşek parladı.”

13. Bu cümlede benzetme söz sanatı kullanılmıştır. Buna göre ne, neye benzetilmektedir?

- A) Karanlık – Usturaya
B) Ustura – Şimşek
C) Şimşek – Usturaya
D) Hava – Usturaya

“Paydos etmiş bir çiftçinin yüreği gibi rahatlık ve özgürlük duygusuyla doluydu Kenan’ın yüreği.”

14. Bu cümledeki söz sanatı aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Başını ellerinin içine alarak duygularını tartmak istedi.
B) Beni görünce ürkmeyen tek hayvan, heykel görünüşlü yaşlı baykuştı.
C) Flüt, notaları çalmayı bırakıp “Bana ne güzel eşlik ediyorsun.” dedi gitara.
D) Denizdeki tüm balıklar aynı anda duymuştu yunusun sesini.

Güvercinlerin gündüzleri yemlenmek için doldurduğu bu meydan, o anda en karanlık gecelere parlak dedirtecek kadar siyahtı. Adam kendi kendine söyledi: “Lale desenli lambalar, kim bilir, bu meydana ne kadar yakıştırdı!”

15. Bu parçada kullanılan söz sanatı ve bunun göstergesi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Kişileştirme, güvercinlere insan özellikleri yüklenmesi
B) Abartma, karanlığın anlatımında aşırılığa gidilmesi
C) Benzetme, lambaların laleye benzetilmesi
D) Konuşturma, kahramanın kendi kendine konuşması

Öğretmen, doğan güneş gibidir, etrafını aydınlatarak karanlıklara meydan okur.

16. Bu cümledeki benzetmede “kendisine benzetilen” aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öğretmen B) Güneş
C) Karanlık D) Meydan

Uçuşur beyaz deniz kuşları alay alay
Buruşuk bir deriyi andırır titreyen su
İner merdivenlerden ilk vapurun yolcusu
Uyandırır ihtiyar köprüyü tramvay

17. Bu dörtlükteki söz sanatları, aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

- A) Konuşturma – Abartma
B) Abartma – Kişileştirme
C) Benzetme – Kişileştirme
D) Benzetme – Abartma

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “karşıtlık” (tezat) sanatı yoktur?

- A) Onun şimdi üzülmesine bakmayın ileride sevinecek bu duruma.
B) Atalarımız “Zararın neresinden dönülürse kârdır.” demişler.
C) Roman insanın iç ve dış dünyasını yansıtmalıdır.
D) Sessizce geldi, uyuyan kızının yanı başına oturdu.

19. Aşağıdaki dizelerin hangisinde herhangi bir söz sanatı yoktur?

- A) Burada sevinç yok, dert çok, keder çok.
B) İsterim bir altın yurda varayım.
C) Talihim arayıp bulmadı beni.
D) Bari ben gezeyim, onu arayayım.

Kendisine doğru uzanan eli görünce beyaz papatyanın kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. “N’olur beni koparmayın.” dediye de sözlerine aldırın olmadı ve papatyacık kendisini bir kulağın arkasına takılmış süs olarak buluverdi. Batan güneş gibi canlılığını kaybediverdi birkaç dakika içinde.

20. Bu metin için aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Konuşturma (intak) sanatına yer verilmiştir
B) Kişileştirme (teşhis) sanatına yer verilmiştir
C) Karşıtlık sanatına yer verilmiştir
D) Benzetme sanatına yer verilmiştir

Başımızın üstünde nereden geldiği bilinmeyen bir rüzgâr esiyordu. Bu rüzgâr, kızgın çöllerin içinden çıkarak alnımızı bir alev gibi yakıyordu.

21. Bu parçada bir söz sanatı kullanılmıştır. Bu sanatın göstergesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) “Rüzgârın yakıcılığı”nın “alev”e benzetilmesi
B) “Rüzgâr”a insan özellikleri yüklenmesi
C) “Çöl” ve “rüzgâr”ın konuşutulması
D) “Çöl”ün anlatımında aşırılığa gidilmesi

Yüce dağlar birbirine göz eder
Rüzgâr ile mektuplaşır, naz eder

22. Yukarıdaki dizelerde hangi varlıklar kişileştirilmiştir?

- A) Rüzgâr – Mektup
- B) Göz – Dağlar
- C) Dağlar – Rüzgâr
- D) Dağlar – Mektup

Sıla: Dallarda kalan ince yapraklar, rüzgârın da etkisiyle oltaya tutulmuş balıklar gibi kıpırdanıyordu.

Aysu: Yalnızlığın okşadığı kalbime, yağmurlar küskün.

Ceyda: Bir ah çeksem dağın taşı eritir.

Arkadaşlarınız, söylediği sözlerde geçen söz sanatlarına göre sıraya gireceklerdir. Buna göre arkadaşlarımızı söylediği sözlerdeki "**abartma, benzetme, kişileştirme**" sanatı sırasına göre sıraya sokalım.

23. Buna göre, doğru sıralama aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Sila, Ceyda, Aysu
- B) Ceyda, Sila, Aysu
- C) Ceyda, Aysu, Sila
- D) Sila, Aysu, Ceyda

Rüzgâr esiyordu tarlalarda. Buğday başakları rüzgârla birlikte şallandıkça hisirtıları duyuluyordu. Çeşit çeşit kuşlar cıvıdayarak eşlik ediyordu buğdaylara. Karatavuk bülbülden bile daha güzel ötüyordu bu defa. Serçeler minik adımlarla oradan oraya sekiyordu. Karıncalar telaşla yiyeceklerini topluyordu. Tüm canlılar muhteşem bir uyum içinde yaşıyordu.

24. Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi kişileştirme sanatının oluşmasına neden olmuştur?

- A) şallandıkça
- B) güzel
- C) telaşla
- D) muhteşem

Sakin ve rüzgârsız havalarda, bacalar üzerinden bir türlü savrulup dağılmayan dumanlar birbiri üzerine nasıl birikirse, bu sesler de öylece göğün boşluğunda toplanıyor, kolay kolay dağılmıyordu.

25. Bu cümlede birbirine benzetilen iki şey aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hava – Rüzgâr
- B) Rüzgâr – Duman
- C) Duman – Gök
- D) Ses – Duman

Kusura bakma
İçinde bulunduğum an
Bir yarım geçmişte neyleyim
Gelecekte öteki yarım

26. Yukarıdaki dördlükte aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

- A) Karşıtlık
- B) Abartma
- C) Benzetme
- D) Kişileştirme

27. Hangi cümlede benzetme söz sanatı vardır?

- A) Çocuk uyandığı gibi dışarı fırladı.
- B) Kardeşim geldiği gibi gitti.
- C) Davetsiz misafir gibi ortada kaldı.
- D) Kitapları okuduğu gibi gerekli notları da çıkardı.

28. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "Papatyalar, badem ve eriklerden akıllı davrandı ve 'üçüncü cemreye' aldanmayıp sabırla bekledi." cümlesindeki söz sanatı vardır?

- A) Eskiden Beyoğlu, iyi kötü her şeyiyle Batı uygarlığının simgesi idi.
- B) Eskiden İstanbullular, Beyoğlu'na çıkarken derlenir toplanırlar, giyimlerine özen gösterirlerdi.
- C) Beyoğlu, Türkiye'nin kültür başşehrinin önemli yerlerinden biri olma özelliğini bugün de korumaktadır.
- D) İstenirse Beyoğlu yine eski saygınlığına, eski güler yüzlülüğüne ve çekiciliğine kavuşturulabilir.

29. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yay ayraç içinde verilen söz sanatı yoktur?

- A) Niçin bu derenin suları kara
Niçin böyle hırçın akıyor dere? (Kişileştirme)
- B) Gönüm, benim gönüm, o bir rüzgârdır
Sonsuz denizlerin ufkunda eser (Benzetme)
- C) Güneşin ışıktan kollarını yakalıyor gök
Ağır ağır çekiyor dağın sırtına (Karşıtlık)
- D) Gözlerinden akan her damlada
Okyanuslar kadar derinlik gördüm (Abartma)

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,
Bin atlı, o gün dev gibi bir orduyu yendik.

30. Bu dizelerdeki söz sanatları, aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

- A) Benzetme – Kişileştirme
- B) Benzetme – Abartma
- C) Konuşturma – Kişileştirme
- D) Konuşturma – Abartma

Sessizlik egemendi odada. Dünyanın en küçük sineği uça kanatlarının havaya değişinin çıkardığı ses duyulacaktı, o da uçmadı.

31. Bu parçada, aşağıdaki söz sanatlarından hangisi vardır?

- A) Konuşturma
- B) Abartma
- C) Benzetme
- D) Kişileştirme

"İrmağın suyu kulağıma tatlı bir ninni fısıldıyordu."

32. Bu cümledeki söz sanatının göstergesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kulak 'ın konuşturulması
- B) Ninni' nin tatlı' ya benzetilmesi
- C) İrmak'ın anlatılmasında aşırıya gidilmesi
- D) İrmağın suyu' na insan özelliği yüklenmesi

33. Aşağıdaki dizelerin hangisinde karşıtlık (tezat) söz sanatı kullanılmamıştır?

- A) Bahtım karaysa da alnım ak benim,
Kimselere kötülüğüm yok benim.
- B) Yüksekünde büyük namı karın var,
Alçağında mor sümbüllü bağın var.
- C) Yollar tutulurken bir kale düşer,
Bir mevsim başlarken bir mevsim biter.
- D) Yanımızdan geçiyor ağır ağır kervanlar,
Bir derebeyi gibi kurulmuş eski hanlar.

Emre ÖZTÜRK 2022

EK 4- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU <i>Sevgili öğrenci, bu form Türkçe dersi söz sanatları öğretiminde şarkıların kullanılabilirliğine yönelik görüş ve önerilerinizi almak için hazırlanmıştır. Bu form ile elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçlarla kullanılıp başka kişi ya da kuruluşlara verilmeyecektir. Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için formda yer alan soruları dikkatlice ve içtenlikle yanıtlamanız gerekmektedir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.</i> Okul: Sınıf: Cinsiyet:
GÖRÜŞME SORULARI 1) Söz sanatlarını şarkılarla öğrenmek sizde nasıl bir izlenim bıraktı? Duygu ve düşüncelerinizi paylaşınız. 2) Daha önceki yıllarda Türkçe derslerinde söz sanatları konusunu işleyişinizle şarkılarla yapılan öğretimi karşılaştıracak olursanız sürecin olumlu veya olumsuz yönleri hakkında neler söylersiniz? 3) Şarkıların kullanıldığı derslerde en kolay hangi söz sanatını/sanatlarını öğrendiniz? Niçin? 4) Şarkıların kullanıldığı derslerde en çok hangi söz sanatını/sanatlarını anlamakta zorlandınız? Niçin? 5) Daha önceleri şarkılarda söz sanatlarının yer alabileceğini biliyor muydunuz? Bundan sonra şarkı dinlerken içerisindeki söz sanatlarına dikkat edeceğinizi düşünüyor musunuz? Neden? 6) Türkçe dersinin diğer konularını da şarkılarla öğrenmek ister misiniz? Sizce başka hangi konular şarkılarla öğretilir? 7) Başka dersleri de şarkılarla öğrenmek ister misiniz? Niçin?

EK 5- Ders Planı, Etkinlikler, Etkinlik Örnekleri ve Cevap Anahtarları

1

DERS PLANI			
Ders	Türkçe		Tarih:
Sınıf	7/A		
Konu	Söz Sanatları		
Metin	ŞARKILARLA SÖZ SANATLARINI ÖĞRENİYORUZ/ BARIŞ MANÇO ŞARKILARINDAKİ SÖZ SANATLARI (Dinleme/İzleme Metni)		
Yer - Süre	Konferans Salonu - 2 Hafta / 10 Ders Saati		
Yöntem ve Teknikler	• Not alarak dinleme • Seçici dinleme • Estetik dinleme • Soru-cevap, tartışma • Boşluk doldurma	Kullanılan Eğitim Teknolojileri, Araç-Gereçler ve Kaynakça	• Bilgisayar /İnternet • Projeksiyon • Ses sistemi • Dinleme/İzleme metinleri • Çalışma kâğıtları • Sözlükler
Hedeflenen Öğrenci Kazanımları			
T.7.1.4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik soruları cevaplar. T.7.1.11. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir. T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir. a) Medya metinlerindeki örtülü anlamı belirlemesi sağlanır. b) Medya metninin hedef kitlesi ve amacının sorgulanması sağlanır. T.7.1.13. Dinleme stratejilerini uygular. Empati kurarak, katılımlı, katılımsız, not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır. T.7.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar. T.7.2.3. Konuşma stratejilerini uygular. Katılımlı, yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır. T.7.3.8. Metindeki söz sanatlarını tespit eder. Kişileştirme (teşhis), konuşturma (intak), karşıtlık (tezat) ve abartma (mübalağa) söz sanatları verilir. T.7.4.4. Yazma stratejilerini uygular. Not alma, özet çıkarma, serbest, kontrollü, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden hareketle yazma ve duyulardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır. T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır. Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.			
Hazırlık Çalışmaları	• “Söz sanatları” ifadesi size neyi çağırıyor? Söz sanatlarından hangilerini biliyorsunuz? • Müziğin yaşamınızdaki yeri nedir? Şarkılarda söz sanatları olabileceğini hiç düşündünüz mü?		
KONUNUN İŞLENİŞ SÜRECİ			
Dikkat Çekme Öğrencilere “söz sanatları” ifadesinin onlarda çağrıştırdıkları sorulur. Söz sanatlarından hangilerini bildikleri sorusuyla öğrencilerin geçmiş yıllara ait ön bilgilerini hatırlamaları sağlanır. Müziğin onlar için ne anlam ifade ettiği, şarkılar ile söz sanatları arasında bir bağlantı kurulup kurulamayacağı soruları ile öğrencilerin dikkati konu üzerine çekilir. Güdüleme Öğrencilere şarkılarda aynı şiirlerde ve diğer metin türlerinde olduğu gibi söz sanatlarının bulunabileceği, Türkçedeki “söz sanatları” konusunun ders dışında günlük hayatta insanların karşısına çıkabileceği belirtilir. Gözden Geçirme Öğrencilere “Şarkılarla Söz Sanatları Öğreniyorum” dinleme/izleme metninden bahsedilir. Araştırmacı (öğretmen) tarafından hazırlanan kolaj niteliğindeki videoda, ilgili söz sanatı başlığı altında Türkçe sözlü şarkılardan/kliplerden alınmış örneklerle yer verildiği, öğrencilerin bu dinleme/izleme metni vasıtasıyla söz sanatlarını etkinliklerini yapacakları söylenir. Derse Geçiş Araştırmacı (öğretmen) tarafından hazırlanmış olan “öğrenci çalışma kâğıtları” öğrencilere dağıtılıp öğrencilerin etkinliklerdeki yönergelere uygun dinleme türlerini kullanmaları gerektiği ifade edilerek dinleme türleri hakkında onlara kısa bilgi verilir. Dinleme sırasında anlaşılmayan yerler tekrar dinlenir, soru-cevaplarla dinleme canlı tutulur. Sanatlar sırasıyla işlenip her etkinliğin/dinlemenin sonunda tartışma yapılarak dinlenenlerin yeniden ifade edilmesi sağlanır. Bütün söz sanatları teker teker işlendikten sonra yine araştırmacı (öğretmen) tarafından hazırlanan “Barış Manço Şarkılarındaki Söz Sanatları” dinleme/izleme metni aracılığıyla öğrencilerden 15 farklı şarkıdaki karışık verilmiş söz sanatlarını bulmaları istenir. Son olarak pekiştirme etkinlikleri ve tarama testleri yapılır.			

“Şarkılarla Söz Sanatlarını Öğreniyorum”

Hazırlık Çalışmaları:

- “Söz sanatları” ifadesi size neyi çağırıştırıyor? Söz sanatlarından hangilerini biliyorsunuz?
- Müziğin yaşamınızdaki yeri nedir? Şarkılarda söz sanatları olabileceğini hiç düşündünüz mü?

Söz Sanatları nedir ve niçin kullanılır?

.....

.....

.....

1. BENZETME (Teşbih):

Anlatımı kuvvetlendirmek, sözün etkisini artırmak için aralarında değişik yönlerden ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanın kuvvetli olana benzetilmesine “benzetme” (teşbih) denir.

Benzetmede dört unsur vardır:

- **Benzeyen:** Zayıf unsur.
- **Kendisine benzetilen:** Kuvvetli unsur.
- **Benzetme yönü:** İki unsur arasındaki benzetme sebebi.
- **Benzetme edatı:** Benzetmede kullanılan “gibi, kadar” edatlarıdır.

UYARI: **Benzeyen** ve **kendisine benzetilen** temel unsurlardır. Benzetme oluşabilmesi için bu ikisinin var olması **zorunludur**. Benzetme yönü ve benzetme edatı ise yardımcı unsurlardır. Benzetmede bulunmaları şart değildir.

Örnek

<u>Serkan</u>	<u>keçi</u>	<u>gibi</u>	<u>inatçı</u>	<u>bir</u>	<u>çocuktur.</u>
Benzeyen	Kendisine Benzetilen	Benz. Edatı	Benz. Yönü		

Bu cümlede “Serkan”, “inatçılık” bakımından “keçi” ye benzetilmiştir. Burada “keçi” nin inatçılık özelliği herkes tarafından bilindiğinden, benzetme çok rahat anlaşılmakta, söz daha etkili olarak anlatılmaktadır.

Bu cümleyi “**Serkan keçi gibi bir çocuktur.**” şeklinde kurarsak yine benzetme vardır fakat benzetme yönü söylenmemiştir.

Bu cümleyi “**Serkan inatçılıkta bir keçidir.**” şeklinde kurarsak benzetme edatı söylenmemiş olur.

Bu cümleyi “**Serkan keçidir.**” şeklinde kurarsak hem benzetme yönü hem de benzetme edatı söylenmemiş olur.

1. ETKİNLİK

Yönerge: Dinlediğiniz şarkılardan hareketle boşlukları doldurunuz ve şarkılarda bulunan benzetme unsurlarını tabloda belirtilen yerlere yazınız. Benzetme edatı veya benzetme yönü bulunmuyorsa o kısmı boş bırakınız. (Bir şarkıda birden fazla benzetme olabilir.)

Şarkı Sözleri	Benzeyen	Kendisine Benzetilen	Benzetme Edatı	Benzetme Yönü
..... gibisin beyaz ve Eziliyor ruhum seni görünce İsmin dudaklarımı neden Nedir bu çektiğim senin elinden				
El üstünde, tutulmazsam hep kalırım gibiydim ben baba evinde Özgürlüğüme gölgeyi sayarım				
Aşkın, içinde ben Saçların, gözlerin olmuş				
Kendim ettim kendim buldum, kendim ettim kendim buldum gibi sarardım soldum, eyvah eyvah eyvah ey				
Yemin olsun seninim çocuklar gibi Deniz gözlerinde hayat bulur gözlerim Yüreğim acır inan senden kalmasın O gözler benim başkası hiç bakmasın				
Sahile koşan bu, dörtnala atlar gibi Özgürce yaşa hayatı, süzülen gibi Kaybolma, adressiz gibi Kaybolma, harfler gibi				
Yapraklarım suda gibi kıvıl kıvıl Yapraklarım mendil gibi tiril tiril Koparver gözlerinin gülüm yaşını sil				
Acı çekmek özgürlükse özgürüz O yuvasız çalığışu bense kanarya				
Yalnızlık gibi boylu boyunca uzanıyorsa koynuna Olur olmaz yere ıslanıyorsa artık her şeye Anneni daha sık anımsıyorsan hatta anıyorsan Kalbini bir gibi buruşturulup fırlatılmış Kendini ve erken unutulmuş hissediyorsan				

2. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde benzetme söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz benzetmenin unsurlarını tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	Benzeyen	Kendisine Benzetilen	Benzetme Edatı	Benzetme Yönü

2. KİŞİLEŞTİRME (Teşhis):

İnsan dışındaki varlıklara insana/canlıya özgü özelliklerin verilmesine “kişileştirme” (teşhis) denir. Bu sanatta hayvanlara ve bitkilere insana özgü, cansız varlıklara ise canlılara özgü özellikler verilerek ifade daha çekici hâle getirilir, duygular daha güzel anlatılır.

Örnekler

» Köyün çayı boş yere akmaktan sıkılıyor, bir bostanı sulayacağı günlerin gelmesini iple çekiyordu.

Bu cümlede “köyün çayı” kişileştirilmiştir. “Sıkılmak” ve “iple çekmek (sabırsızlıkla beklemek)” insana özgü niteliklerdir. İnsana özgü bu nitelikler “köyün çayı” na verilerek **çay** kişileştirilmiştir.

» Toplanırken göklerde bulutlar yığın yığın
Hırçın bir fırtınayı düşünüyordu deniz.

Bu dizelerde “kişileştirilme” vardır. Burada “hırçın” denerek **fırtına**, “düşünüyordu” denerek **deniz** kişileştirilmiştir. Çünkü hırçın olmak ve düşünmek insana özgü davranışlardır.

Örnekler	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik
Köyün çayı boş yere akmaktan sıkılıyor, bir bostanı sulayacağı günlerin gelmesini iple çekiyordu.	Köyün çayı	Sıkılmak, iple çekmek (sabırsızlıkla beklemek)
Toplanırken göklerde bulutlar yığın yığın Hırçın bir fırtınayı düşünüyordu deniz.	Fırtına Deniz	Hırçınlık Düşünmek

3. ETKİNLİK

Yönerge: Dinlediğiniz şarkılardan hareketle boşlukları doldurunuz ve şarkılarda bulunan kişileştirmelerde hangi varlığın insana özgü hangi özelliği olarak kişileştirildiğini tabloda belirtilen yerlere yazınız. (Bir şarkıda birden fazla kişileştirme olabilir.)

Şarkı Sözleri	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik
Gül renginde gün doğarken Boğazdan usulca geçerken Gel çıkalım bu şehirden Ağaçlar, gökyüzü ve uyurken		
Yağmur unutursa Dalında çiçeği kurutursa Yar utanırsa Düşündüm düşümden ayrı kaldım		
Bu kaçınıcı bahar sakın sorma sevgilim Benim gönlümde aşkının telaşı var Bu kaçınıcı bahar sakın sorma sevgili Benim gönlümde aşkının telaşı var		
Çoktan unuturdum ben seni çoktan Ah bu şarkıların kör olsun		
Başın eğilmesin Aldırma gönül aldırma Ağladığın Aldırma gönül aldırma		
Hadi, hadi yüreğim ha gayret Hele sıkı dur hele Başını eğme dik tut Bu bir farz et Hadi hadi yüreğim ha gayret		
Duvarlara yazdığım her cümle Evlerin ışıkları tek tek sönüyor Bu ev bu nağmeler bırakmıyor Geceler kara tren, geceler Yüklüyor bana seni, geceler Bende bir var yüzüme bakmıyor		
Yüreğimde sancım var Gel etme güneş Sensin gönlüme eş Beni anlasana		
İstanbul bugün Üzgün ve yaşlanmış Biraz almış Ağlamış yine, rimelleri akıyor		

Şarkı Sözleri	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik
Yalnızlığım yollarıma kurmuş beklemekte Acılar gözlerini üstüme nöbette Bekliyorum, beklıyorum, beklıyorum Hadi gelin üstüme korkmuyorum		
Bulut geçti Gözyaşları kaldı Seher yeli eser yırtar eteğini Güle baktıkça yüreği bülbülün		

4. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde kişileştirme söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz kişileştirmelerde hangi varlığın insana özgü hangi özelliği alarak kişileştirildiğini tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik

3. KONUŞTURMA (İntak):

İnsan dışındaki varlıkları konuşurma, onların ağzından söz söyleme sanatına “konuşurma” (intak) denir. Konuşurma sanatının olduğu yerde kişileştirme de doğal olarak vardır. Kişileştirmeden farkı kişileştirilen varlığın herhangi bir söz söylemesidir.

Örnekler

» Akşam rüzgârları der ki Ali'ye:
“Gözler ileriye, gönül geriye...”
Sanki köydekiler görünsün diye
Tepeler alçalır, dereler dolar!

Bu dörtlükte “rüzgârlar” önce kişileştirilmiş, daha sonra da konuşurulmuştur. Zaten şiirde konuşurma varsa, konuşurulan varlığın sözleri de vardır.

» Google: Ben her şeyi bilirim.
Facebook: Ben herkesi tanırım.
İnternet: Ben olmasam ikiniz de işe yaramazsınız!
Elektrik: Tartışmayı fazla uzatmayın yoksa hepinizin işini bitiririm!

Bu karşılıklı sohbette insan dışı varlıkların konuşurulduğunu görüyoruz. Dolayısıyla konuşurma söz sanatı vardır.

Örnekler	Konuşan Varlık	Konuşan Varlık Ne Söylüyor?
Akşam rüzgârları der ki Ali'ye: “Gözler ileriye, gönül geriye...” Sanki köydekiler görünsün diye Tepeler alçalır, dereler dolar!	Akşam rüzgârları	“Gözler ileriye, gönül geriye”
Google: Ben her şeyi bilirim. Facebook: Ben herkesi tanırım. İnternet: Ben olmasam ikiniz de işe yaramazsınız! Elektrik: Tartışmayı fazla uzatmayın yoksa hepinizin işini bitiririm!	Google Facebook İnternet Elektrik	Ben her şeyi bilirim. Ben herkesi tanırım. Ben olmasam ikiniz de işe yaramazsınız! Tartışmayı fazla uzatmayın yoksa hepinizin işini bitiririm!

5. ETKİNLİK

Yönerge: Dinlediğiniz şarkılardan hareketle boşlukları doldurunuz ve şarkılarda bulunan konuşurma sanatlarında hangi insan dışı varlığın konuşturulduğunu tabloda belirtilen yere yazınız. (Bir şarkıda birden fazla konuşan varlık olabilir.)

Şarkı Sözleri	Konuşan Varlık	Konuşan Varlık Ne Söylüyor?
Ben özlemedim ki seni özledi Çağır onu gelsin diye bana kedi söyledi Ben istemedim kedi istedi Sonra pişmanım diye bana kedi söyledi		
Ben bir ceviz Gülhane Parkı'nda Ne sen bunun farkındasın ne de farkında		
Ne kadar zalim yıllar Gönlüm dinlemiyor Sevdiğimi ver diyor Kim şu halimi Bir daha sevme diyor Ooof yüzünden		
Deniz ve sordular seni neredesin? Nasıl derim terk etti, bırakıp beni, anladılar ki aşkımız Alay ettiler benle hep, sen oldun bunlara bak, mehtap dedi: "Gördüm ah onu, belinde" Deniz güldü halime, bir avuç su verdi elime, "Biterse al." dedi, "doldur tekrar yerine" ve martı sordular seni neredesin? Nasıl derim terk etti, bırakıp beni gitti, ki aşkımız bitti.. Alay ettiler benle hep, sen oldun bunlara bak sebep, dedi: "Gördüm ah onu, belinde kadın kolu" Rüzgar güldü halime, dedi: "..... düş önüme.", gidemem dinle martıları, bitmiyor		

6. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde konuşurma söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz konuşurmalarla hangi insan dışı varlığın konuşturulduğunu tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	Konuşan Varlık	Konuşan Varlık Ne Söylüyor?

4. ABARTMA (Mübalağa):

Bir şeyin niteliklerini veya bir olayı olduğundan fazla büyüterek veya küçülterek anlatmaya abartma (mübalağa) denir.

Örnekler

» **Çantayı taşımaktan kolum koptu.**

Bu cümlede kişi, kolunun fiziksel olarak koptuğunu değil, "çok yorulduğunu" abartma yaparak anlatmaktadır.

» **Bir ah çeksem dağı taşı eritir
Gözüm yaşı değirmeni yürütür
Bu hasretlik beni dahi çürütür
Bana sıra da bir, gurbet il de bir**

Karacaoğlu bu dörtlükte memleketinden ayrı olmanın verdiği acıyı abartarak anlatmıştır. Çünkü gerçekte ah çekince dağlar erimez, gözyaşı değirmeni yürütmez.

Örnekler	Abartılı ifade
Çantayı taşımaktan kolum koptu.	Kolunun kopması
Bir ah çeksem dağı taşı eritir Gözüm yaşı değirmeni yürütür Bu hasretlik beni dahi çürütür Bana sıra da bir, gurbet il de bir	Ah çekince dağı taşı eritmesi Gözyaşının değirmeni yürütmesi

7. ETKİNLİK

Yönerge: Dinlediğiniz şarkılardan hareketle boşlukları doldurunuz ve şarkılarda bulunan abartma sanatlarında abartılı ifadeyi tabloda belirtilen yere yazınız. (Bir şarkıda birden fazla abartma olabilir.)

Şarkı Sözleri	Abartılı İfade
Seni gördüğüm zaman neden tutulur Seni gördüğüm zaman elimde kurur Seni gördüğüm zaman sanki son bulur Gözlerine bakınca benim olur	
Bir sevmek bin defa demekmiş Bin defa ölüp de hiç ölmekmiş Bin defa ölüp de	
Elfida Sen eski bir Elfida Beni farketme sakın Omzumda iz bırakma dünyaya yakın Elfida Hep kalacaksın	
Karadır kaşların yazdırır Bu dert beni gezdirir	
Sevgi anlaşılmak değildir Nedensiz de Bazen küçük bir an için bile verilir	
Ölürüm yoluna ölürüm de yine boyun eğmem dünyayı uğruna ama sana eğilmem Öyle sınırsız öyle derin, öyle çok severim ki Kuruyup dönsem de pare pare olsam da yenilmem	

8. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde abartma söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz cümlelerdeki abartılı ifadeyi tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	Abartılı İfade

5. KARŞITLIK (Zıtlık - Tezat):

Birbirine karşıt olan durum, kavram ve fikirlerin bir arada kullanılmasına “karşıtlık” (zıtlık – tezat) denir.

Örnekler

» **Ağlanacak** halimize **güleriz** çoğu zaman.

Ağlamak ve gülmek karşıt kavramlardır.

» Güneş her akşam **batıp** her gün **doğuyorsa**

Çiçekler **solup solup** tekrar **açıyorsa**

En derin yaralar kapanıyorsa

En büyük acılar unutuluyorsa

Neden korkulur hayatta söyleyin bana.

“Batmak x doğmak” ve “solmak x açmak” karşıtlık belirtir.

» **Gülen** çehremi görüp

Sanmayın beni **bahtiyardır**.

Her kahkahanın içinde

Bir damla **gözyaşı** vardır.

Yukarıdaki dörtlükte gülmek ve bahtiyar (mutlu) olmak ile ağlamayı ve hüznü çağrıştıran gözyaşı kelimeleri bir arada kullanılarak karşıtlık yapılmıştır.

Örnekler	Karşıt ifade
Ağlanacak halimize güleriz çoğu zaman.	Ağlamak x Gümek
Güneş her akşam batıp her gün doğuyorsa Çiçekler solup solup tekrar açıyorsa En derin yaralar kapanıyorsa En büyük acılar unutuluyorsa Neden korkulur hayatta söyleyin bana.	Batmak x Doğmak Solmak x Açmak
Gülen çehremi görüp Sanmayın beni bahtiyardır. Her kahkahanın içinde Bir damla gözyaşı vardır.	Gümek – Bahtiyar X Gözyaşı

9. ETKİNLİK

Yönerge: Dinlediğiniz şarkılardan hareketle boşlukları doldurunuz ve şarkılarda bulunan karşıtlık sanatlarında karşıt ifadeyi tabloda belirtilen yere yazınız. (Bir şarkıda birden fazla karşıtlık olabilir.)

Şarkı Sözleri	Karşıt İfade
Susma konuşalım, dersen ona da evet İster, ister İster daha uzak Ya da durarak Sen seç ben uyarım Aslolan	
Sorular ve Bir bir hepsi yok oluyorlar Öğrenince Hayat yeniden başladı, parlaklaştı birden	
Uzun ince bir yoldayım gündüz gece Bilmiyorum ne gidiyorum gündüz gece Gündüz gece gündüz gece gündüz gece	
Yazımı çevirdin Karlar yağdı başa	
Ya rab bu ne derttir bulunmaz Yar bu ne merhem bulunmaz Benim garip gönlüm aşktan usanmaz Varıp yare gider hiç geri	
Arıyorum Bilsen nasıl yaşıyorum Belli değil inan, sonu Dolmuş küllükler, ben yakıyorum Ah, yakıyorum	
Yaşadık be tamam, anladıysak ne gam Bir bin saf tutulmuş, görmüyorsan devam Ağlarım, aynı tas ve hamam Adamım kanun bu, düşerim uyamam	

10. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde karşıtlık söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz cümlelerdeki karşıt ifadeyi tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	Karşıt İfade

11. ETKİNLİK: “Barış Manço Şarkılarındaki Söz Sanatları Etkinliği”

Dinlediklerinizden hareketle şarkı sözlerindeki boşlukları doldurunuz, şarkılarda yer alan söz sanatlarının altını çizip yandaki boşluğa hangi söz sanatı olduğunu açıklamasıyla birlikte yazınız.

Şarkı Sözleri	Söz Sanatları ve Açıklamaları
1. Gözümde yaş görseler ağlar mı derler Gökler dostlar Ben ağlamışım çok mu? yağarken dostlar Ben ıslanmışım çok mu? Ali yazar Veli Küp suyunu çeker azar azar.	
2. Senin için deler, yol açarım yar Senin için kuruturum yar Senin için kubbeyi, yerlere yar Canım iste bile kurban yar	
3. Sabah yeli ılgıt ılgıt vakti bir güzele vuruldum Al dudakta dişi Bu dünyada yok bir Seher vakti bir güzele vuruldum.	
4. Aşk ateşiyle yanmayan nasıl yaksın ki? Çocukluk nedir bilmeyen nasıl baksın ki? Duydum ki dalından kopmuş gibi solmuş gurbette bal sultan Altın kafesteki gibi susmuş bal sultan.	
5. Domates, biber, patlıcan Domates, biber, patlıcan Bir anda bütün karardı Bu sokaklar yankılandı Domates, biber, patlıcan	
6. Simsiyah gecenin, yapayalnız Uzaklarda bir yerlerde doğuyor.	
7. Kimi batı kimi Kuzey hepsi doğru Kim seçer ki yolu Eğri eğri, doğru doğru Benim yolum doğru Hiç yolumdan döner miyim Eğri eğri doğru doğru Eğri büğrü yine de doğru	

8. Ben yaralı sen kınalı Biraz cilve aşkın tuzu Sanki biraz ediyorsun ama senin bana gönlün var gibi gibi Yüzüme karşı diyorsun ama sanki gözlerin der gibi gibi	
9. Bir gün olur döner Vade gelir yollar biter Zengin buradan geçer Kara toprak ver yârimi gönül coştı çağlar Derdime dayanmaz dağlar Gelen ağlar, ağlar Kara toprak ver yârimi	
10. Sen gülünce açar Gülpembe, Bülbüller seni biz dinlerdik Gülpembe	
11. Bir bakışı canlar yakar, gülüşüne değer Nazo gelin ayağına takar halhal Ayağında gümüş halhal, ince gümüş halhal Yavru gibi kaçar, seke seke çaydan geçer Nazo gelin ayağına takar halhal	
12. Bir sofraya kurulmuş ki Halil İbrahim adına Ortada bir tencere, mu, dolu mu bilen yok Nefsine hakim olursan kurulursun tahtına Çalakaşık saldırırsan ne çıkarsa bahtına gibi bileğiyle, gibi yüreğiyle Çoluk çocuk geçindirip nedir bilmeyenler Buyurun siz de buyurun Buyurun dostlar buyurun	
13. Nazar eyle nazar eyle, nazar eyle gel yanıma pazar eyle Yüce sefere gitmiş bilge hatun doğurmuş Dokuz oğlan beş yaşına gelmiş dokuzu birden kuşanmış	
14. Usta terzi kumaştan bol gömlek diker, Doğru tartan rahat huzurlu gezer	
15. Gözlerim, gibi Ağır ağır açıldı bu sabah Merhaba	

Söz Sanatları Konu Pekiştirme Etkinlikleri

12. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde yer alan söz sanatlarını bulunuz.

- Uçurtmam da üzölmüştü bu duruma ki daha çok dayanamadı düştü yere. [.....]
- Ağaçların arkasındaki köpeğı tilki zannedince; “Kaçın!” diye bağırarak kümesi ayağı kaldırdı acemi horoz. [.....]
- Sınıfa yeni gelen çocuğun taşıdığı çanta kendisinin iki katı kadar vardı. [.....]
- Karıncanın kendinin iki katı bir yiyeceğı taşıması gibi sırrını taşıyordu yüreğinde. [.....]
- Dünya gibi insanoğlunun da vücudu %70 oranında sudan oluşuyormuş. [.....]
- Bir düşünür: “Korkaklıklar keşkeleri çoğaltır, cesaret umutları unutma.” [.....]
- Sarmaşıkların rüzgarla birlikte söylediğı şarkı karşılıyor sizi. Yemyeşil yaprakların arasında dolaşan rüzgar, onların hışırtısı ile dans ettikten sonra başka diyarlara gidiyor. [.....]
- Gökyüzüne doğru dağılan dumanları gören ağaçlar hep bir ağızdan “Buraları da mahvetmek için mi geldiniz?” diye bağırdılar insanlara. [.....]
- Köyümüzdeki şehit cenazesinde gözyaşları sel olup aktı. [.....]
- Uzun zamanların kısa sohbetleri olmazdı kış aylarında çünkü kapıyı kapatan kar dışarıyla tüm bağlarınızı keserdi. [.....]

13. ETKİNLİK

Aşağıda verilen cümleleri, istenen söz sanatına uygun olarak tamamlayınız.

- **Abartma:** Caddedeki evler.....
- **Benzetme:** Ormanın içinden geçerken
- **Kişileştirme:** Raflardaki kitaplar
- **Konuşturma:** Üşüyen civciv annesine “.....
- **Tezat:** Bugün iyi gördüğümüz olaylar

14. ETKİNLİK

AŞAĞIDAKİ CÜMLELERDE BULUNAN SÖZ SANATLARINI BULUP YAZINIZ		
1.	Havanın kararmasıyla kuşlar evlerine koştı.	
2.	Karın yağmasıyla Anadolu beyaz gelinliğini giydi.	
3.	Hafta sonu kavurucu sıcaklardan öldük.	
4.	Denizde kum bizim Yücel de para bitmez.	
5.	Çocuk oyuncağı elinden alınca kıyameti kopardı.	
6.	Akşamki filmi izlerken iyi mi kötü mü karar veremedik.	
7.	Kim bu cennet vatan uğruna olmaz ki feda.	
8.	Artık eski evler yok, kutu gibi dairelerde kalıyoruz.	
9.	Sen gittin diye yapraklar gülmüyor artık.	
10.	Dalından koparılan ham meyveler, olgunlaşmadığından yenilmez.	
11.	Sana yüz defa söyledim, üstünü kalın giy diye.	
12.	Annem pamuk elleriyle bizlere güzel yemekler yapar.	
13.	Ben bir ayırık otuyum, kökü olmayan sevmeyen.	
14.	Yine dağ kadar çamaşır birikmiş.	
15.	Milli takım taraftarı coşkusuyla yeri göğü inletti.	
16.	Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım.	
17.	Sen gidince kafesteki kuş hayata küstü.	
18.	Baharla birlikte kuşlar şarkı söylemeye başladı.	
19.	Dünya kızdı Ay'a; "Ne dönüp dolaşırsın etrafımda?"	
20.	Bir gönle girmek zor olsa da gönülden çıkmak çok kolaydır.	
21.	Formatı da attıktan sonra bilgisayar saat gibi tıkır tıkır işleyecek.	
22.	Çocuk ateşler içinde yanıyor.	
23.	Babamın arabasının artık emekliye ayrılma vakti gelmişti.	
24.	Suya yazı yazmak gibiydi sana öğüt vermek.	
25.	Deveye neden boynun eğri diye sormuşlar; deve de "Nerem doğru ki?" demiş.	

TARAMA TESTİ - 1

1)

Karga, ağzında peynirle gelmiş, bir dala konmuş. Bunu gören tilki seslenmiş kargaya:

— Karga kardeş, senin sesin ne de güzeldir!

Karga: — O zaman bir “Gak!” diyeyim sana.

Karga “Gak!” derken peyniri düşürmüş, tilki de peyniri alıp kaçmış.

Bu parçada ağır basan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kişileştirme B) Konuşurma C) Abartma D) Benzetme

2)

İşte doğduğun eski evdesin birden
Yolunu gözlüyor lamba ve merdiven
Susmuş ninnilerle gıcırıyor beşik
Ve cümle yitikler, mağluplar, mahzunlar
Bu dizelerde kişileştirilen varlıklar aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) Lamba, merdiven
B) Ninniler, beşik
C) Ev, beşik
D) Mağluplar, mahzunlar

3)

Gökteki yıldızlar kadar sayısız
Ah, yurdumun kimsesiz ve yoksul çocukları
Anladım farkınız yok koparılmış başaktan!

Bu dizelerde “yoksul çocuklar” aşağıdakilerin hangisinde verilenlere benzetilmiştir?

A) Gök - Yıldız B) Yıldız - Başak
C) Yurt - Başak D) Yurt - Gök

4)

Siyah, korkunç ve derin
Geceler sizin olsun
Dualar kadar serin
Bana sabahı verin

Bu dizelerde yapılan benzetmede “benzeyen” aşağıdakilerden hangisidir?

A) Derin B) Dualar C) Sabah D) Siyah

5)

Sahibinin söylediğine göre Muko adlı fil, çok oburdu. Muko, her yıl Nil Irmağı'ndan akan suyun yarısını içer, Afrika ormanlarındaki yeşilliğin dörtte birini tüketti.

Bu parçada aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

A) Kişileştirme B) Konuşurma C) Abartma D) Benzetme

6)

Yaprak dökümünde uyup rüzgâra, Yorgun dallarını sallama söğüt!

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

A) Benzetme B) Abartma C) Konuşurma D) Kişileştirme

7)

Uçuşur beyaz deniz kuşları alay alay
Buruşuk bir deriyi andırır titreyen su
İner merdivenlerden ilk vapurun yolcusu Uyanır
İhtiyar köprüyü tramvay

Bu dizelerdeki söz sanatları, aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Konuşurma - Abartma
B) Abartma - Kişileştirme
C) Benzetme - Kişileştirme
D) Benzetme - Abartma

8)

“Susuz kalan papatyalar boyunlarını büküp yardım gelmesini bekliyordu.” **cümlesinde kullanılan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Benzetme
B) Abartma
C) Kişileştirme
D) Konuşurma

9)

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde söz sanatı yoktur?

A) Bahçedeki çocuklar kuşlar gibi özgürdü.
B) Babam, bizim evin güneşidir.
C) Bulutların hüznü insanlara da yansıyor.
D) Dağların ne kadar yüksek olduğunu gördüm.

10)

Al mendiller sallanarak her pencereden
Tren kalktı yavaş yavaş bir gelin gibi
Yeşil kırlar arasından geçip giderken
Ağaçların heyecanla çarptı kalbi

Bu dördlükte altı çizili dizelerdeki söz sanatları aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) Konuşurma - Benzetme
B) Benzetme - Abartma
C) Abartma - Kişileştirme
D) Benzetme - Kişileştirme

TARAMA TESTİ - 2

"Sevincinden ağlayan, gülen, haykıran rüzgâr
Kalplere sevinç, umut ve inanç getiriyor."

1-Yukarıdaki dizelerde hangi sanatlara yer verilmiştir?

- A) Abartma-kişileştirme
- B) Kişileştirme-tezat
- C) Tezat-konuşturma
- D) Konuşturma-kişileştirme

Keşke bugün çıkmasaydım dışarı, diye söylendi küçük kaplumbağa. Hava öyle sıcaktı, güneş öyle yakıcıydı ki! Dağı taşı eritiyordu bugün. Ter içinde kaldı kaplumbağa, can sıkıntısıyla of çekti. Bugünün tadı tuzu olmayacaktı besbelli.

2- Bu parçadaki söz sanatlarından hangisi yoktur?

- A) Tezat
- B) Abartma
- C) Benzetme
- D) Konuşturma

Ben, bütün insanları hayvanlardan ayıran lisan kabiliyetini ortaya çıkaran bir konuşma organıyım. İnsanların içinden geçen hislere, beyinde dolaşan fikirlere tercüman olurum. Yiyecekler ağıza girdikten sonra çiğneme ve yutma işlerinde çok önemli işler görürüm. Ağıza alınan gıdaları harç makinesi gibi karıştırırım. Sonra da tükürük bezlerinin salgılarıyla iyice ıslanıp yumuşamasını sağlarım. Böylece yiyecekler yutulabilecek hâle gelir. Yutma sırasında da bu lokmaları arkaya doğru iterek yutağa gönderirim.

3- Metinde konuşturulan varlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çene
- B) Diş
- C) Dil
- D) Dudak

Azra: ...

Arda: Abartıyorsun.

4- Azra, Arda'ya aşağıdakilerden hangisini söylemiş olabilir?

- A) Günler uzamaya başladı.
- B) Yeni gelen öğretmeni çok sevdim.
- C) Dün gece yine kabus gördüm.
- D) Dünya kadar derdim var.

Adamın biri bir dost aramak için yollara düşmüş. Yolda bir ayıyla karşılaşmış. Ayı da yalnızlıktan çok bunaldığı için birbirleriyle arkadaş olmaya karar vermişler.

5- Yukarıdaki paragraftaki söz sanatının göstergesi hangisidir?

- A) Ayı' nın anlatımında aşırılığa gidilmesi
- B) Adam' ın ayı' ya benzetilmesi
- C) Ayı' ya insan özellikleri yüklenmesi
- D) Adam' ın konuşturulması

6- Aşağıdaki cümlelerden hangisinde benzetme yoktur?

- A) Yine, zeytinyağı gibi suyun yüzüne çıkmayı başardı.
- B) Bir haftada kabak çiçeği gibi açıldı.
- C) Dünyada onun gibisi yoktur.
- D) Çocuklar bekçiyi görünce çil yavrusu gibi dağıldılar.

7- “Ustalar kale gibi sağlam binalar yapmışlar.” cümlesinde benzetme vardır. Buna göre kendisine benzetilen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ustalar B) Kale
C) Bina D) Gibi

8- “Hayat bir aynadır, güler yüzle bakarsanız o da size güler.” cümlesinde benzetme vardır. Buna göre benzeyen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hayat B) Ayna
C) Güler D) Yüz

9- Aşağıdaki cümlelerden hangisinde karşıtlık (tezat) söz sanatı yapılmıştır?

- A) Tüm şehri yakmıştı içindeki yangın.
B) Güneşin kızgın bakışı solduruyor baharı.
C) Şimşek gibi yetişmişti arkadaşlarının yardımına.
D) Yok oluşunda buldum hayatın var oluşunu.

İğne ile kuyu kazmakmış, seni arayıp bulmak. 1 (Benzetme)

Vurma, vurma artık, diyordu örs. Demirci aldırıyordu. 2 (Konuşturma)

İnliyordu yılların yorgunluğunu taşıyan bu taş duvarlar. 3 (Kişileştirme)

Simsiyah bir geceyi andıran gözler bekliyordu vatani. 4 (Abartma)

10- Yukarıdaki cümlelerde yer alan söz sanatlarının doğru olması için hangilerinin yer değiştirmesi gerekir?

- A) 1 – 3 B) 2 - 4
C) 1 - 4 D) 2 – 3

Şarkı Sözleri	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik
Yalnızlığım yollarıma pusu ... kurmuş beklemekte Acılar gözlerini dikmiş üstüme nöbette Bekliyorum, beklıyorum, beklıyorum Hadi gelin üstüme korkmuyorum	Yalnızlık Acılar	Pusu kurmuş bekliyor Gözlerini dikmiş Nöbet tutup beklemek
Bulut geçti Gözyaşları kaldı gimende Seher yeli eser yırtar eteğini gülün Güle baktıkça gürpür yüreği bülbülün	Bulut Gül Bülbül	Gözyaşı Eteğinin olması Yüreğinin gürpürmesi

4. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde kişileştirme söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz kişileştirmelerde hangi varlığın insana özgü hangi özelliği alarak kişileştirildiğini tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik
Güneş bugün çok mutsuz görünüyor.	Güneş	Mutsuz
Kalem bazı yazmaktan bıktı.	Kalem	Bıkmak
Gizet yalnızlıktan çok sıkılmıştı.	Gizet	Sıklamak
Hayatın gözü kör olsun	Hayat	Kör olsun
Tahta ağlıyordu	Tahta	Ağlamak

2. ETKİNLİK

Yönerge: İçerisinde benzetme söz sanatı bulunan beş (5) adet cümle yazınız. Kurduğunuz benzetmenin unsurlarını tablo üzerinde gösteriniz ve doğruluğunu arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

Cümle	Benzeyen	Kendisine Benzetilen	Benzetme Edatı	Benzetme Yönü
Osman tılkı gibi kurnaz.	Osman	tılkı	gibi	Kurnaz Olma Durumu
Ayı gibi uyuyan bir arkadaşım var.	Arkadaş	Ayı	gibi	Uyumak Durumu
Kardeşim keçi gibi inatçı.	Kardeşim	keçi	gibi	inatçı
Öğretmenim güneş gibi parlıyordu.	Öğretmenim	güneş	gibi	Parlamak Durumu
Kuzenimin Ay parçası gibi bembeyaz.	Kuzenim	Ay parçası	gibi	Bembeyaz

CEVAP ANAHTARLARI “BENZETME”

1. ETKİNLİK

Şarkı Sözleri	Benzeyen	Kendisine Benzetilen	Benzetme Edatı	Benzetme Yönü
<i>Papatya gibisin beyaz ve ince Eziliyor ruhum seni görünce İsmin dudaklarımı yakıyor neden Nedir bu çektiğim senin elinden</i>	<i>Sen</i>	<i>Papatya</i>	<i>Gibi</i>	<i>Beyazlık ve incelik</i>
<i>El üstünde, tutulmazsam hep el kalırım Prensesler gibiydim ben baba evinde Özgürlüğüme gölgeyi hakaret sayarım</i>	<i>Ben</i>	<i>Prenses</i>	<i>Gibi</i>	<i>Özgürlük</i>
<i>Aşkın mapushane, içinde ben mahkum Saçların parmaklık, gözlerin gardiyan olmuş</i>	<i>Aşk Ben Saçlar Gözler</i>	<i>Mapushane Mahkum Parmaklık Gardiyan</i>	<i>- - -</i>	<i>- - -</i>
<i>Kendim ettim kendim buldum, kendim ettim kendim buldum Gül gibi sarardım soldum, eyvah eyvah eyvah ey</i>	<i>Ben</i>	<i>Gül</i>	<i>Gibi</i>	<i>Sararmak, solmak</i>
<i>Yemin olsun seninim çocuklar gibi şenim Deniz gözlerinde hayat bulur gözlerim Yüreğim acır inan senden uzak kalmasın O deniz gözler benim başkası hiç bakmasın</i>	<i>Ben Gözler</i>	<i>Çocuk Deniz</i>	<i>Gibi -</i>	<i>Şen olmak -</i>
<i>Sahile koşan bu dalgalar, dörtнала atlar gibi Özgürce yaşa hayatı, süzülen kuşlar gibi Kaybolma, adressiz mektuplar gibi Kaybolma, kumlardaki harfler gibi</i>	<i>Dalgalar Sen Sen Sen</i>	<i>Dörtнала Atlar Süzülen Kuşlar Adressiz Mektuplar Kumlardaki harfler</i>	<i>Gibi Gibi Gibi Gibi</i>	<i>Koşmak Özgürlük Kaybolmak Kaybolmak</i>
<i>Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril Kopariver gözlerinin gülüm yaşını sil</i>	<i>Yapraklar Yapraklar</i>	<i>Balık İpek mendil</i>	<i>Gibi Gibi</i>	<i>Kıvıl kıvıl Tiril tiril</i>
<i>Acı çekmek özgürlükse özgürüz ikimizde O yuvasız çalıkuşu bense kafeste kanarya</i>	<i>O Ben</i>	<i>Çalıkuşu Kanarya</i>	<i>- -</i>	<i>Yuvasız oluş Kafeste oluş (tutsaklık)</i>
<i>Yalnızlık sevgili gibi boylu boyunca uzanıyorsa koynuna Olur olmaz yere ıslanıyorsa kirpiklerin artık her şeye Annemi daha sık anımsıyorsan hatta anlıyorsan Kalbini bir mektup gibi buruşturulup fırlatılmış Kendini kimsesiz ve erken unutulmuş hissediyorsan</i>	<i>Yalnızlık Kalp</i>	<i>Sevgili Mektup</i>	<i>Gibi Gibi</i>	<i>Koynuna uzanmak Buruşturup fırlatılmak</i>

CEVAP ANAHTARLARI “KİŞİLEŞTİRME”

3. ETKİNLİK

Şarkı Sözleri	İnsan Dışı Varlık	İnsana Ait Özellik
Gül renginde gün doğarken Boğazdan gemiler usulca geçerken Gel çıkalım bu şehirden Ağaçlar, gökyüzü ve toprak uyurken	Gemiler Ağaçlar, gökyüzü ve toprak	Usulca geçmek Uyumak
Yağmur bulutu unutursa Dalında çiçeği kurutursa Yar benden utanırsa Düşündüm düşümden ayrı kaldım	Yağmur	Unutmak
Bu kaçınıcı bahar sakın sorma sevgilim Benim yorgun gönlümde aşkının telaşı var Bu kaçınıcı bahar sakın sorma sevgili Benim olgun gönlümde aşkının telaşı var	Gönül Gönül	Yorgun olmak, telaş Olgunluk, telaş
Çoktan unutturdum ben seni çoktan Ah bu şarkıların gözü kör olsun	Şarkılar	Gözlerinin kör olması
Başın öne eğilmesin Aldırma gönül aldırma Ağladığın duyulmasın Aldırma gönül aldırma	Gönül Gönül	Başının öne eğilmesi Ağlamak
Hadî, hadî yüreğim ha gayret Hele sıkı dur hele sabret Başını eğme dik tut Bu bir rüyaydı farz et Hadî hadî yüreğim ha gayret	Yürek	Sabretmek, başını dik tutmak, farz etmek
Duvarlara yazdığım her cümle ağlıyor Evlerin ışıkları tek tek sönüyor Bu ev bu nağmeler peşimi bırakmıyor Geceler kara tren, geceler Yüklüyor bana seni, geceler Bende bir resmin var yüzüme bakmıyor	Cümle Ev ve nağmeler Resim	Ağlamak Peşini bırakmamak Yüzüne bakmamak
Yüreğimde sancım var Gel etme nazlı güneş Sensin gönlüme eş Beni biraz anlasana	Güneş Güneş	Nazlı olmak Anlamak
İstanbul bugün yorgun Üzgün ve yaşlanmış Biraz kilo almış Ağlamış yine, rimelleri akıyor	İstanbul	Üzgün olmak, yaşlanmak, kilo almak, ağlamak, rimelleri akmak
Yalnızlığım yollarıma pusu kurmuş beklemekte Acılar gözlerini dikmiş üstüme nöbette Bekliyorum, beklıyorum, beklıyorum Hadî gelin üstüme korkmuyorum	Yalnızlık Acılar	Pusu kurmak, beklemek Göz dikmek, nöbette olmak

Bulut geçti Gözyaşları kaldı çimende Seher yeli eser yırtar eteğini gülün Güle baktıkça çırpınır yüreği bülbülün	Bulut Gül Bülbül	Gözyaşı akmak Eteğinin olması Yüreğinin çırpınması
---	------------------------	--

CEVAP ANAHTARLARI “KONUŞTURMA”

5. ETKİNLİK

Şarkı Sözleri	Konuşan Varlık	Konuşan Varlık Ne Söylüyor?
Ben özlemedim ki seni kedi özledi Çağır onu gelsin diye bana kedi söyledi Ben istemedim gitmeni kedi istedi Sonra pişmanım diye bana kedi söyledi	Kedi	“Çağır onu gelsin.” “Pişmanım.”
Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda Ne sen bunun farkındasın ne de polis farkında	Ceviz ağacı	“Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda Ne sen bunun farkındasın ne de polis farkında.”
Ne kadar zalim yıllar Gönlüm söz dinlemiyor Sevdiğimi ver diyor Kim görse şu halimi Bir daha sevme diyor Ooof aşk yüzünden	Gönül	“Sevdiğimi ver.”
Deniz ve mehtap sordular seni neredesin? Nasıl derim terk etti, bırakıp beni gitti, anladılar ki aşkımız bitti... Alay ettiler benle hep, sen oldun bunlara bak sebep, mehtap dedi: "Gördüm ah onu, belinde kadın kolu" Deniz güldü halime, bir avuç su verdi elime, "Biterse gözyaşın al." dedi, "doldur tekrar yerine"	Mehtap Deniz Rüzgar	“Gördüm ah onu, belinde kadın kolu.” "Biterse gözyaşın al." "Doldur tekrar yerine"
Rüzgar ve martı sordular seni neredesin? Nasıl derim terk etti, bırakıp beni gitti, anladılar ki aşkımız bitti... Alay ettiler benle hep, sen oldun bunlara bak sebep, mehtap dedi: "Gördüm ah onu, belinde kadın kolu" Rüzgar güldü halime, dedi: "Gidelim düş önüme.", gidemem dinle martıları, bitmiyor alayları.		“Gidelim düş önüme.”

CEVAP ANAHTARLARI “ABARTMA”

7. ETKİNLİK

Şarkı Sözleri	Abartılı İfade
<i>Seni gördüğüm zaman Dilim neden tutulur Seni gördüğüm zaman Güller elimde kurur Seni gördüğüm zaman Hayat sanki son bulur Gözlerine bakınca Dünyalar benim olur</i>	<i>Güllerin elinde kuruması Hayatın sanki son bulması Dünyaların onun olması</i>
<i>Bir sevmek bin defa ölmek demekmiş Bin defa ölüp de hiç ölmekmiş Bin defa ölüp de ölememekmiş</i>	<i>Bir sevmenin bin defa ölmek oluşu Bin defa ölüp de hiç ölmek, ölememek</i>
<i>Elfida Sen eski bir şarkısın Elfida Beni farketme sakın Omzumda iz bırakma Yüküm dünyaya yakın Elfida Hep aklımda kalacaksın</i>	<i>Yükünün dünyaya yakın olması</i>
<i>Karadır kaşların ferman yazdırır Bu dert beni diyar diyar gezdirir</i>	<i>Kaşlarının ferman yazdırması Derdinden diyar diyar gezmesi</i>
<i>Sevgi anlaşılmak değildir Nedensiz de sevilir Bazen küçük bir an için Ömür bile verilir</i>	<i>Küçük bir an için ömür vermesi</i>
<i>Ölürüm yoluna ölürüm de yine boyun eğmem Yakarım dünyayı uğruna ama sana eğilmem Öyle sınırsız öyle derin, öyle çok severim ki korkarsın Kuruyup çöle dönsem de pare pare olsam da yenilmem</i>	<i>Yoluna ölmesi Dünyayı yakması Sınırsız sevmesi Kuruyup çöle dönmesi</i>

CEVAP ANAHTARLARI “KARŞITLIK”

9. ETKİNLİK

Şarkı Sözleri	Karşıt İfade
Susma konuşalım, dersen ona da evet İster savaşalım, ister barışalım İster daha uzak Ya da yakın durarak Sen seç ben uyarım Aslanan aşktır	Susmak x Konuşmak Savaşmak x Barışmak Uzak x Yakın
Sorular ve cevaplar Bir bir hepsi yok oluyorlar Öğrenince sonunu Hayat yeniden başladı, parlaklaştı evren birden	Sorular x Cevaplar
Uzun ince bir yoldayım gidiyorum gündüz gece Bilmiyorum ne haldeyim gidiyorum gündüz gece Gündüz gece gündüz gece gündüz gece	Gündüz X Gece
Yazımı kışa çevirdin Karlar yağdı başa Leyla'm	Yaz X Kış
Ya rab bu ne derttir derman bulunmaz Yar bu ne yaradır merhem bulunmaz Benim garip gönlüm aşktan usanmaz Varıp yare gider hiç geri dönmez	Dert x Derman Yara x Merhem Gitmek x Dönmek
Arıyorum Bilsen sensiz nasıl yaşıyorum Belli değil inan başı, sonu Dolmuş küllükler, ben yakıyorum Ah, yakıyorum	Baş X Son
Yaşadık be tamam, anladıysak ne gam Bir sofrada bin saf tutulmuş, görmüyorsan devam Ağlarım gülerim, aynı tas ve hamam Adamım kaygan kanun bu, düşerim uyamam	Ağlamak x Gülmek

11. ETKİNLİK

“Barış Manço Şarkılarındaki Söz Sanatları Etkinliği” (CEVAP ANAHTARI)

Şarkı Sözleri	Söz Sanatları ve Açıklamaları
1. Gözümde yaş görseler Erkek ağlar mı derler <u>Gökler ağılıyor</u> dostlar Ben ağlamışım çok mu? Rahmet yağarken dostlar Ben ıslanmışım çok mu? Ali <u>yazar</u> Veli <u>bozar</u> Küp suyunu çeker azar azar.	Kişileştirme: Göklerin ağlaması kişileştirmedir. Karşıtlık: Yazmak ve bozmak karşıt anlamda kullanılmıştır.
2. Senin için <u>dağları deler</u>, <u>yol açarım</u> yar Senin için <u>denizleri kuruturum</u> yar Senin için <u>gök kubbe</u>yi, <u>yerlere çalarım</u> yar Canım iste <u>canım bile sana kurban</u> yar	Abartma: Her dizede anlatımda aşırılığa gidilmiştir.
3. Sabah yeli ılgıt ılgıt eserken Seher vakti bir güzele vuruldum Al dudakta <u>inci dişi</u> Bu dünyada yok bir <u>eşi</u> Seher vakti bir güzele vuruldum.	Benzetme: Dişler inciye benzetilmiştir. Abartma: Anlatımda aşırılık vardır.
4. Aşk ateşiyle yanmayan nasıl ocak yaksın ki? Çocukluk nedir bilmeyen nasıl çocuk baksın ki? Duydum ki <u>dalından kopmuş gül gibi solmuş</u> gurbette bal sultan <u>Altın kafesteki bülbül gibi</u> susmuş bal sultan.	Benzetme: Bal sultan dalından kopmuş bir güle ve altın kafesteki bir bülbüle benzetilmiştir.
5. Domates, biber, patlıcan Domates, biber, patlıcan <u>Bir anda bütün dünyam karardı</u> Bu sesle sokaklar yankılandı Domates, biber, patlıcan	Abartma: Anlatımda aşırılık vardır.
6. <u>Şimsiyah gecenin koynundayım</u>, yapayalnız Uzaklarda bir yerlerde güneşler doğuyor.	Kişileştirme: Gecenin koyunu olması kişileştirmedir.
7. Kimi <u>batı</u> kimi <u>doğu</u> <u>Kuzey güney</u> hepsi doğru Kim seçer ki bozuk yolu Eğri <u>eğri</u>, <u>doğru</u> doğru Benim yolum bana doğru Hiç yolumdan döner miyim Eğri eğri doğru doğru Eğri büğrü ama yine de doğru	Karşıtlık: “Batı-doğu”, “kuzey-güney” ve “eğri-doğru” karşıtlık belirten ifadelerdir.
8. <u>Ben yaralı kurt sen kınalı kuzu</u> Biraz <u>cilve aşkın biberi tuzu</u>	Benzetme: Sanatçı kendisini yaralı kurda, sevgilisini kınalı kuzuya, aşkı yemeğe, cilveyi ise bu yemeğin biberi tuzuna benzetmiştir.

Sanki biraz naz ediyorsun ama senin bana gönlün var gibi gibi Yüzüme karşı <u>gıt</u> diyorsun ama sanki <u>gözlerin kal der gibi</u> gibi	Konuşturma: Gözlerin kal demesi konuşturmadır. Karşıtlık: Kalmak ve gitmek karşıtlık belirtir.
9. Bir gün olur devran döner Vade gelir yollar biter <u>Zengin fakir</u> buradan geçer Kara toprak ver yârimi <u>Deli gönül</u> coştı çağlar <u>Derdime dayanmaz dağlar</u> Gelen ağlar, giden ağlar Kara toprak ver yârimi	Karşıtlık: Zengin ve fakir karşıtlık belirtir. Kişileştirme: Gönülün deli olması ve dağların derdine dayanmaması kişileştirme örnekleridir.
10. Sen gülünce güller açar Gülpembe, <u>Bülbüller seni söyler</u> biz dinlerdik Gülpembe	Konuşturma: Bülbüllerin Gülpembe'yi söylemesi konuşturmadır.
11. Bir bakışı canlar yakar, <u>gülüşüne cihan değer</u> Nazo gelin ayağına takar halhal Ayağında gümüş halhal, ince nakış gümüş halhal <u>Yavru ceylan gibi kaçar</u>, seke seke çaydan geçer Nazo gelin ayağına takar halhal	Abartma: İlk dizenin anlatımında aşırılığa gidilmiştir. Benzetme: Nazo gelin yavru ceylana benzetilmiştir.
12. Bir sofraya kurulmuş ki Halil İbrahim adına Ortada bir tencere, <u>boş mu, dolu mu</u> bilen yok Nefsine hakim olursan kurulursun tahtına Çalakaşık saldırırsan ne çıkarsa bahtına <u>Halat gibi bileğiyle, yayla gibi yüreğiyle</u> Çoluk çocuk geçindirip haram nedir bilmeyenler Buyurun siz de buyurun Buyurun dostlar buyurun	Karşıtlık: Boş ve dolu karşıt ifadelerdir. Benzetme: Bilek halata, yürek yaylaya benzetilmiştir.
13. Nazar eyle nazar eyle, nazar eyle gel yanıma pazar eyle Yüce hakan sefere gitmiş <u>bilge hatun dokuz doğurmuş</u> <u>Dokuz oğlan beş yaşına gelmiş dokuzu birden kılıç kuşanmış</u>	Abartma: Anlatımda aşırılıklar vardır.
14. Usta terzi <u>dar</u> kumaştan <u>bol</u> gömlek diker, Doğru tartan esnaf rahat huzurlu gezer	Karşıtlık: Dar ve bol karşıtlık belirtmiştir.
15. Gözlerim, <u>kurşun gibi</u> Ağır ağır açıldı bu sabah Merhaba dünya	Benzetme: Gözleri kurşuna benzetilmiştir.

“Söz Sanatları Konu Pekiştirme Etkinlikleri” (CEVAP ANAHTARLARI)

12. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde yer alan söz sanatlarını bulunuz.

- Uçurtmam da üzölmüşü bu duruma ki daha çok dayanamadı düştü yere. [Kişileştirme]
- Ağaçların arkasındaki köpeğı tilki zannedince; “Kaçın!” diye bağırarak kümesi ayağı kaldırdı acemi horoz. [Konuşurma]
- Sınıfa yeni gelen çocuğun taşıdığı çanta kendisinin iki katı kadar vardı. [Abartma]
- Karıncanın kendinin iki katı bir yiyeceğı taşıması gibi sırrını taşıyordu yüreğinde. [Benzetme]
- Dünya gibi insanoğlunun da vücudu %70 oranında sudan oluşuyormuş. [Benzetme]
- Bir düşünür: “Korkaklıklar keşkeleri çoğaltır, cesaret umutları unutma.” [Tezat]
- Sarmaşıkların rüzgarla birlikte söylediğı şarkı karşılıyor sizi. Yemyeşil yaprakların arasında dolaşan rüzgar, onların hışırtısı ile dans ettikten sonra başka diyarlara gidiyor. [Kişileştirme]
- Gökyüzüne doğru dağılan dumanları gören ağaçlar hep bir ağızdan “Buraları da mahvetmek için mi geldiniz?” diye bağırdılar insanlara. [Konuşurma]
- Köyümüzdeki şehit cenazesinde gözyaşları sel olup aktı. [Abartma]
- Uzun zamanların kısa sohbetleri olmazdı kış aylarında çünkü kapıyı kapatan kar dışarıyla tüm bağlarınızı keserdi. [Tezat]

14. ETKİNLİK

AŞAĞIDAKİ CÜMLELERDE BULUNAN SÖZ SANATLARINI BULUP YAZINIZ		
1.	Havanın kararmasıyla kuşlar evlerine koştu.	Kişileştirme
2.	Karın yağmasıyla Anadolu beyaz gelinliğini giydi.	Kişileştirme
3.	Hafta sonu kavurucu sıcaklardan öldük.	Abartma
4.	Denizde kum bizim Yücel de para bitmez.	Abartma
5.	Çocuk oyuncuğı elinden alınca kıyameti kopardı.	Abartma
6.	Akşamki filmi izlerken iyi mi kötü mü karar veremedik.	Karşıtlık
7.	Kim bu cennet vatan uğruna olmaz ki feda.	Benzetme

8.	Artık eski evler yok, kutu gibi dairelerde kalıyoruz.	Benzetme
9.	Sen gittin diye yapraklar gülmüyor artık.	Kişileştirme
10.	Dalından koparılan ham meyveler, olgunlaşmadığından yenilmez.	Benzetme
11.	Sana yüz defa söyledim, üstünü kalın giy diye.	Abartma
12.	Annem pamuk elleriyle bizlere güzel yemekler yapar.	Benzetme
13.	Ben bir ayırık otuyum, kökü olmayan seilmeyen.	Konuşturma
14.	Yine dağ kadar çamaşır birikmiş.	Abartma
15.	Milli takım taraftarı coşkusuyla yeri göğü inletti.	Abartma
16.	Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım.	Benzetme
17.	Sen gidince kafesteki kuş hayata küstü.	Kişileştirme
18.	Baharla birlikte kuşlar şarkı söylemeye başladı.	Kişileştirme
19.	Dünya kızdı Ay'a; "Ne dönüp dolaşırsın etrafımda?"	Konuşturma
20.	Bir gönle girmek zor olsa da gönülden çıkmak çok kolaydır.	Karşıtlık
21.	Formatı da attıktan sonra bilgisayar saat gibi tıkır tıkır işleyecek.	Benzetme
22.	Çocuk ateşler içinde yanıyor.	Abartma
23.	Babamın arabasının artık emekliye ayrılma vakti gelmişti.	Kişileştirme
24.	Suya yazı yazmak gibiydi sana öğüt vermek.	Benzetme
25.	Deveye neden boynun eğri diye sormuşlar; deve de "Nerem doğru ki?" demiş.	Konuşturma - Tezat

Tarama Testi – 1

1)B 2)A 3)B 4)C 5)C 6)D 7)C 8)C 9)D 10)D

Tarama Testi – 2

1)B 2)C 3)C 4)D 5)C 6)C 7)B 8)A 9)D 10)C

Söz Sanatları Başarı Testi

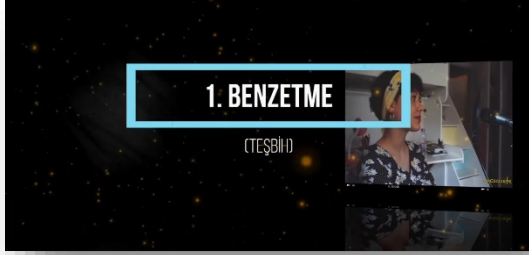
1)B 2)A 3)C 4)A 5)A 6)D 7)C 8)A 9)B 10)A

11)B 12)D 13)C 14)B 15)B 16)B 17)C 18)D 19)D 20)C

21)A 22)C 23)B 24)C 25)D 26)A 27)C 28)D 29)C 30)B 31)B 32)D 33)D

Araştırmacı Tarafından Oluşturulmuş Dinleme/İzleme Metinleri

- **ŞARKILARLA SÖZ SANATLARINI ÖĞRENİYORUZ**



<https://drive.google.com/file/d/1wD1nRjYjY0uMPulpRsmItlSelXNkBsli/view?usp=sharing>

- **BARIŞ MANÇO ŞARKILARINDAKİ SÖZ SANATLARI**



https://drive.google.com/file/d/1GwAepc0S_Afn0Q2g-HPHOGuE8rPi5Ysa/view?usp=sharing

EK 6- Çalışmadan Fotoğraflar





ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Emre ÖZTÜRK

Doğum Yeri ve Tarihi:

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü. (2005-2009)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi Programı. (2020-...)

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce. (YÖKDİL 2019 – 80)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar

Antalya / Alanya - Konaklı Menderes Ortaokulu (2012-2015)

Antalya / Gazipaşa - Karatepe Ortaokulu (2015-2017)

Antalya / Gazipaşa - Karatepe İHO (2017-2018)

Antalya / Alanya - Yeşilöz Ortaokulu (2018-2021)

Antalya / Manavgat - Yavuz Sultan Selim İHO (2021-...)

Ödül Bilgileri

Başarı Belgesi I- II (Çalışkanlık), 2022 (MEB)

Kurs – Seminer – Çalıştay ve Proje Bilgileri

Uyum Eğitimi Semineri, 2012 (Antalya İl MEM)

Mesleki ve Temel Eğitim Kursu, 2013 (Antalya İl MEM)

Mesleki ve Hazırlayıcı Eğitim Kursu, 2013 (Antalya İl MEM)

Ölçme Değerlendirme Farkındalık Kursu, 2014 (Alanya İlçe MEM)

Etik Eğitimi Semineri, 2015 (Gazipaşa İlçe MEM)

Satranç Kursu, 2016 (Gazipaşa İlçe MEM)

Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Kursu, 2017 (Gazipaşa İlçe MEM)

Çocuk İhmal ve İstismarı Kursu, 2018 (Gazipaşa İlçe MEM)

Öğretmenlerimizle 2023'e Projesi, 2018 (Alanya İlçe MEM)

Çevrim İçi Öğrenmede Ölçme Değerlendirme Semineri, 2021 (MEB – ÖYGM)

İletişim

E-Posta:

İNTİHAL RAPORU

Söz Sanatlarının Şarkılarla Öğretimi

ORJİNALLİK RAPORU

% **19**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **18**

İNTERNET KAYNAKLARI

% **4**

YAYINLAR

% **8**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

acikbilim.yok.gov.tr

İnternet Kaynağı

% **7**

2

kefad2.ahievran.edu.tr

İnternet Kaynağı

% **1**

3

9lib.net

İnternet Kaynağı

% **1**

4

www.yeniklasor.com

İnternet Kaynağı

% **1**

5

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

% **1**

6

www.acarindex.com

İnternet Kaynağı

% **1**

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/ raporunun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumunyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporunun tamamı her yerden erişime açılabilir.

30.05.2022